

»C E Ļ Š«

laikraksts reliģijai un gara dzīvei.

I gads.

Redaktors: māc. G. Šaurums.

Redakcijas kollēģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, doc. Dr. A. Freijs, māc.
P. Rozenbergs.

1935.

Izdevēja: E v. L u t. B a z n ģ i c a s v i r s v a l d e.

I. Vispārīgi raksti:

	Lpp.
Archibīskaps D. T. Grünbergs — „Ceļam ceļā“	1
Māc. G. Šaurums — Gaišu sākot	3
Prof. Dr. K. Kundziņš — Eros un Agape	6, 73
Prof. Dr. V. Maldonis — Reliģijas fainomenoloģija	13, 82, 158
Dr. A. Freijs — Saulieša reliģija	21, 90
A. Augstkalns — Vens stipers pils	28
Prīv. doc. E. Rumba — Kristīgās ārmisijas reliģiskais pamats	34, 119
Prāv. ēmer. D. K. Kundziņš — Lieldienās	65
Prof. V. Dāle — Dvēseles patstāvība un pastāvība	68
Novēlējums archibīskapam prof. D. T. Grünbergam gadu maiņā	88
Prof. Dr. V. Maldonis — Masariks kā filozofs	99
Cand. theol. Arn. Lūsis — Sirdsšķīstie un viņu traģēdija	106, 166
Cand. phil. Hildegarde Reinharde — Vācticiba	109
Priv.-doc. F. Treijs — Evangēlija fragmentu jaunatradums	114
Prāv. A. Kundziņš — Vasaras svētkos	145
Psalmi. Tulk. doc. Dr. E. Zicāns	147, 227
Prof. Pauls Kundziņš — Mūsu baznīcu architektūra	150, 236
J. Straubergs — Latviešu pirmās dziesmu grāmatas 171, 235, 322,	402
Māc. B. Fedders — Modernais pagānisms, mūsu senči un mēs	178
Doc. Dr. G. Menšings — Kristietības savdabība	184
Prāv. J. Reinharde — Atjaunošanās	225
Prof. K. Kundziņš — Daži vārdi par dievkalpojumu dziesmām	248
Māc. E. Bergs — Divkārtīgi plaujas svētki	289
Doc. Dr. J. Rezevskis — Radikālās Jēzus ētikas prasības sa- karā ar viņa sludināšanu par Dieva valstības nākšanu	292, 357, 370
Māc. H. Biezais — Reliģiskās kultūras pesimisms	298
Dr. V. Sanders — Par liturģijas reformēšanas jautājumu	312, 383
Cand. theol. A. Krauklis — Kungu baznīcu, vai tautas baznīcu?	317
Prāv. J. Straumanis — Svētku prieks jauniešiem	353
Māc. G. Klēmanis — Kaŗa un revolūcijas sekas ticības dzīvē	395
Prof. L. Adamovičs — Pie raksta par latviešu pirmajām dzies- mu grāmatām	407
Cand. theol. Rob. Murejs — Baznīca un valsts Zviedrijā	408
Cand. theol. Kārlis Bilzēns — Kad lasa Kārlis Bārts	413

II. Skola un paldagōģija.

Cand. theol. Z. Brauere — Skolas lūgšana	39
Māc. A. Voitkus — Ticības mācības cenza komisija	43, 131, 334

Priv.-doc. F. Trejs — Prof. Dr. phil. et. Dr. theol. h. c. J. Bencingera (Benzinger) piemiņai	124
Prof. K. Kundziņš — Līdzība par strādniekiem viņa kalnā	190
Cand. phil. Edm. Šmits — Reliģijas skolotājs	196, 257
Pauls Žibeiks — Un neived mūs kārdināšanā	252
Skolotāja M. K. — „Es nemelošu“	331
Cand. theol. Milda Zīverte-Zāļīte — Jēzus un grēciniece	416
Māc. A. Birznieks — Pārdomas pie rīta lūgšanām skolā	420
Māc. J. Lapiņš — Skolotāja autoritāte	424

III. Domu izmaiņai.

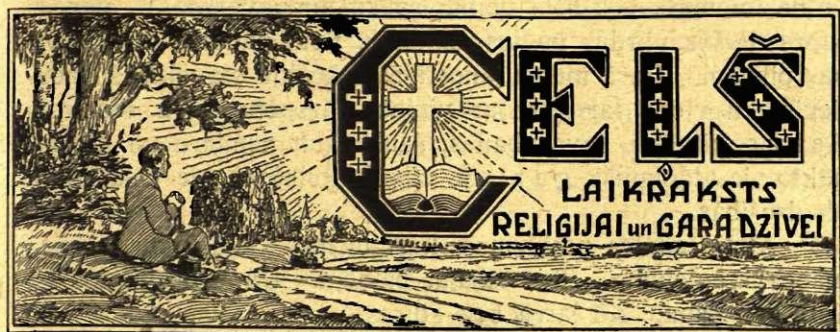
Oskars Štrīters — Kristīgās sludināšanas pamats	202
Edg. Rumba — Atbilde māc. O. Štrīteram	268
Māc. G. Klēmanis — Ticēt	269
Prof. K. Kundziņš — „Ticēt Kristum“ vai „ticēt uz Kristu“	271

IV. Grāmatu apskats.

44, 133, 206, 275, 336, 427.

V. Chronika.

54, 141, 212, 282, 343, 437.

№ 2

Aprīlis

1935. g.

Prāv. emer. D. K. Kundziņš

Liieldienās

Vai mūsu sirds iekš mums nedega,
kad viņš ar mums runāja, ceļā rakstus
izskaidrodams. Lūk. ev. 24, 31.

Liieldienas kristīgajā draudzē ir vispirmie svētki un no laika gala visaugstākie. Pirms Ziemassvētkus ievēda un Vasaras svētkus pieņēma, pirmie kristīgie jau ieturēja Liieldienas. Un nosaukums mūsu valodā „Liieldienas” rāda, ka šie svētki augsti turēti. Draudzes — „lielā diena”. Vārds — varbūt stāv sakarā ar slāvu valodas „veļik djeņ”. — Tas tā izkopies draudzes vēstures gājienā. Šis gājiens nav nekāda izdomāta mācība vai spekulācija, bet tas dziļi saistās ar Jēzus Kristus personu un ir noteikts viņa dzīves notikumos. Pirmie draudzes locekļi, Jēzus mācekļi, tanīs ieiet kā līdzdalībnieki. Tie ir piespiesti tos pārdomāt, saprast. Tiem padoties, tos pieņemt, vai — tos atņemt. Vai neziņā, dvēseles šaubās šurpu turpu mētāties, kamēr pēc dažādiem pārbaudījumiem tiem izdodas atrast stipru vietu. Šā paša Jēzus personā un viņa vārda patiesībā.

Liieldienas notikumi izpaužas vēstī: „Kristus ir augšām cēlies!” Tas nāvei paņēmis spēku. Un gaismā nesis dzīvību

un neiznīcību! Cik liela ticības spēka tur nevajaga, lai pareizi saprastu šos vārdus un tos uzņemtu, tiem padotos kā dzīvības pilniem. Garā mums jānostājās mācekļu stāvoklī, šo aculiecinieku vietā, lai reizē ar viņiem pārspētu savu iedzimto dabas cilvēku, savas bailes, šaubas un nemieru un lai nonāktu pie atdzimušā garīgā cilvēka pilnības, pie viņa miera un drošības.

Atminēsimies notikumus, kuŗi pirms Lieldienām uznāca mācekļu pulciņam. Tos vajāja, biedēja. Un padarīja tos kā avis bez gana. Kā laivu bez stūres.

Augšā minētā Emausa mācekļu saruna attēlo stāvokli.

„Jēzu no Nācaretēs; pravieti varenu darbos un vārdos, Dieva un visu ļaužu priekšā, mūsu augstie priesteri un virsnieki nodevuši pazudināšanai uz nāvi un viņu situši krustā. Bet mēs cerējām, ka viņš tas, kas Israēli atpestīs.“

Satriekti savās cerībās, palikuši bez drošības un skaidrības, šie vienkāršie ļautiņi sūdz savas bēdas svešajam ceļa biedrim. Viņu priekšā ir norisinājies pasaules lielais pestīšanas notikums. Cīņiņš starp dzīvību un nāvi trijās dienās. Tie nespēj to saprast. Negrib tam ticēt. Labprāt pieņemtu, ko sievas stāsta par tukšo kapu un eņģeļu parādību. Bet šīs lietas izklausās tiem kā pasakas.

Līdz kamēr nepazītais ceļa biedris tiem atver acis un sirdis. Tos norādams — viņu neprašanas un sirds kūtrības dēļ: negribēt ticēt, ko Dieva pravieši sludinājuši. Un paceldams tos ticībā, ka pasaules gājienā un laiku notikumos tas ir Dieva prāts: Kristum ciest un ieiet savā godībā.

Tādā sarunas un mācības ceļā viņi atmostas kā no dziļa miega. Viņu dvēselēs uzlec kā jauns rīta gaišums pēc tumšās bēdu nakts. Tas viņiem atgādinādams atgādina un rādīt rāda: Ko jūs bailojaties? Un šaubaties un skumstat? Tie ir Dieva darbi. Tur ir Dieva ceļi. Nebīstaties, nešaubaties. Negudrojiet, neprātojiet. Palaucieties Dievam!

Pasaules grēkam un ļaunumam Dievs ir ļāvis vaļu, Kristu pazudināt nāvē, lai savā visspēcībā Viņš to uzmodinātu

dzīvībā un darītu to par glābēju un mūžīgās dzīvības nesēju atpestītiem, atgrieztiem cilvēku bērniem. Tāds ir Dieva prāta sludinājums.

Tāds ir Lieldienu noslēpuma atrisinājums. Tam padoas abi Emausa mācekļi atzīdamies: Vai iekš mums mūsu sirds nedeģa, kad viņš ar mums runāja, ceļā mums rakstus izskaidrodams. Tad tie lūgdami lūdz brīnišķīgo ceļa biedri, palikt pie tiem, kur patlaban vakars metās. Tas paklausa. Pie galda sēdēdams tas lauž tiem maizi. Viņu acis atveras. Tie pazīst viņu. Kā savu dzīvo Kungu un Pestītāju. Un steigšus steidzas atpakaļ uz Jeruzālemi, liecināt citiem mācekļiem: **Tas Kungs patiesi augšamcēlies!**

Un tiem ir svētīgas Lieldienas. Tādas arī mēs vēlamies. Sev un citiem.

Kā tiksīm pie tādām? Man šķiet, nemeklēdami pirmajā vietā — tukšo kapu. Tas vairs nav mūsu vidū. Negribēdami eņģeļu parādīšanos. Tādas vairs nenotiek. Bet **stāvēdami** pie paša Jēzus. Turēdamies pie viņa. Viņa draudzē. Ļaudami degt savām sirdīm viņa mūžīgā vārda patiesībā un tuvinādamies viņam savās lūgšanās: **Kungs paliec pie mums!**

Jēzus vārdi un viņa draudzes notikumi cauri gadu simtiem, tūkstošiem dod mums spēju un drošību, meklēt, lūgties, klausināt un atrast Lieldienas mieru un prieku. Tie pieiet mūsu dvēselēm kā Dieva gara spēks un kā dievišķīga gudrība. Mūs pamācīdami, pārlicinādami, norādāmi — un žēlodāmi, kā to redzam pie Emausa mācekļiem un visā pirmajā kristīgajā draudzē, kur dzīvais Kungs un pestītājs mācekļus drošina ar saviem mūžīgās dzīvības vārdiem: Es esmu pie jums ikdienas, — līdz pasaules galam. Kur kalna sprediķī viņš uz tiem runā kā pats — **varenais**. Reizē apsaukdams jūru un vētru. Noturēdams tūkstošiem ļaužu bez ēšanas trīs dienas. Un citā vietā sadurdamies ar ļaužu neticību un lietodams — „grūtu“ valodu, tā kā citi no tā atkāpjas, viņš panāk no apustuļa Pēterā drošo lielo apliecību: **Kungs, uz kurieni mēs iesim? Tev ir mūžīgās dzīvības vārdi. Un mēs esam ticējuši un atzinuši, ka tu esi Kristus, dzīvā Dieva dēls!**

Pēc daždažādiem pārbaudījumiem un šaubu pilniem brīžiem, mācekļi ir nonākuši Lieldienas ticības drošībā. Mums jāiet tāds pat ceļš. Mūsu laika gājienā. Citam īsāks — citam garāks. Kas ar prāta domāšanu meklē to pierādīt, tas paliks stāvot pie Fausta gudrības: „Vēsti gan dzirdēt dzirdu, bet man trūkst ticības!“ Kas skaidrās zinātnes pētījumos domā atrast atslēgu mūžīgās dzīvības jautājumiem, tam galu galā nāksies atzīties, tas ir mazums ko zinām, tas ir mazums — ko mācām. Bet kas dzīvības redzamās parādībās, notikumu kustībās un likteņa grozībās — izjūt un vēro neredzamus spēkus, Dieva gara visspēcību, Viņa mūžīgo padomu, saprot un atrod Dieva domas, Dieva ceļus, kuŗi pasaulē ir atklājušies — Jēzus Kristus darbā un spēkā, pilni žēlastības un patiesības, tam sirds arī degtin degs un nedos mieru dzirdot Jēzus dzīvības vārdus Lieldienas rītā. Un kopā ar Emausa mācekļiem mēs būsīm pārbaudīti savās skumjās un šaubās, norāti savā sirds nevīžībā un kūtrībā, apmierināti savās ilgās. Un galu galā viņu piedzīvodami savas dvēseles dziļumos un grēku atziņā un nožēlojumā mēs tiksīm pacelti drošā ticībā un priecīgā sirds lūgšanā. Tad spēsīm ne tikai ar Lieldienas mācekļiem liecināt, Kristus — ir augšamcēlies, bet kopā gavilēt ar visu Kristus draudzi caur gadu simtiem tūkstošiem: Jēzus dzīvo mūžīgi, debes' godā, debes' priekā!

Prof. P. Dāle

Dvēseles patstāvība un pastāvība

(Referāts, celts priekšā L. Ū. biologu biedrības publiskā sēdē, š. g. 8. martā.)

Cilvēks ir divdabīga, kauču gan funkcionāli cieši vienota, būtne, sastāvoša no miesas jeb fiziskā organisma un dvēseles jeb gara. Šī dzīvā divvienība ir cilvēciskais indivīds jeb persona. Miesa ir izplatīta, materiāla un jūtekliski tverama reālitate, kas eksistē un darbojas laikā un trīsdimensiju elpā. Dvēsele vārda sintētiskā nozīmē ir neizplatīta, bezvielīga reālitate resp. nefizikāla un jūtekliski netverama enerģija un radošs subjekts, kuŗš spējīgs sajust, apjaust (percipēt), priekšstatīt, domāt, just un gribēt. Sajūtas, apjautas, priekš-

stati, domas, jūtas un gribas procesi ir dvēseles darbības un izpausmes formas, psihiski fainomeni pārdzīvojumi, kuŗi pieder kādam subjektam („es“) un viņā īpatnēji apvienoti un saistīti. Dvēseles eksistencē un darbībā atklājas garīgā jeb iekšējā pieredzē. Dvēsele neeksistē miesā (kā anatomiski zināmā būtnē), bet savas empiriskās eksistences laikā viņa atrodas ar to noteiktā sakarā. Tāpēc nevar jautāt, kur miesā, kādā viņas daļā (galvas smadzenēs, sirdī, asinīs vai citur) iemīt dvēsele resp. viņas pārdzīvojumi. Var tikai saprātīgi jautāt: kādas organisma daļas jeb centri atrodas ar dvēseli vistiešākā un ciešākā sakarā, kontaktā. Smadzeņu anatomija un fizioloģija uz to atbild: šādas daļas ir lielo smadzeņu garozas noteikti centri. Dvēsele eksistē garīgās īstenības sistēmā, kā viens no viņas neskaitāmi daudzajiem locekļiem.

Starp miesu un dvēseli pastāv savstarpējas iedarbības sakars, jo noteikti miesas procesi un stāvokļi iedarbojas uz dvēseli un dvēseles impulsi savukārt vairāk vai mazāk noteicoši un pastāvīgi ierosina un regulē miesas un viņas atsevišķo organu kustības un funkcijas. Ar pastiprinātu domu un gribas koncentrāciju un vingrināšanos var panākt pārsteidzoši lielu garīgā spēka varu pār miesu, kā to liecina garīgi izcilo un stipro cilvēku dzīves fakti. Bieži vājās miesās mīt apbrīnojami stiprs un spožs gars. Ja dvēsele jeb gars nebūtu īpatnēji un patstāvīga reālitate, tad tas nekad nebūtu iespējams.

Ir aplami domāt, ka smadzenes ir dvēseles eksistences un katras viņas darbības absolūti nepieciešams un būtisks noteikums un radītāja cēlonis (causa efficiens). Ir loģiska kļūda sajaukt kādas lietas jeb fakta dotības nepieciešamo un ārējo noteikumu (conditio sine qua non) ar viņas radītāja cēloni (causa efficiens). Mēs ne mirkli nevaram arī garīgi darboties, neuzņemot asinīs piem. zināmu daudzumu skābekļa, bet no tā jau neizriet, ka mūsu domas, jūtas u. t. l. sastāvētu no skābekļa. Smadzenes ir dvēseles darbības ārējais substrats (pamats) un palīgorgāns (instrūments), kuŗš sakopo un uzglabā ārējo kairinājumu fizioloģiskās pēdas un palīdz uz ārieni realizēt dvēseles impulsus un reakcijas. Lielo smadzeņu miza līdz ar sensiblo un motorisko nervu vadiem pēc savas funkcionālas nozīmes psihiskā dzīvē ir it kā telefonu centrāle,

centripetālo un centrifugālo ierosinājumu vadu ļoti sarežģīta un smalka sistēma. Tā tad dvēsele attiecībā pret miesu resp. smadzenēm ir (no empiriskā viedokļa šo sakaru aplūkojot) relatīvi patstāvīga reālitate un regulatīvs spēks.

Apskatījuši dvēseles sakaru ar miesu, aplūkosim un apsvērsim tagad apziņas, resp. pārdzīvojumu plūsmas attiecību pret dvēseli kā savu nesēju un subjektu. Tieši novērojumi liecina, ka mūsu pārdzīvojumi pastāvīgi plūst, mainas un aizrit, viņu intensitāte te atslābst, te pieaug, viņu saturs kļūst bagātāks vai nabadzīgāks, mūsu apziņa kļūst skaidrāka un intensīvāka vai arī neskaidrāka, šaurāka un vājāka; dziļā miegā, narkozē, dziļā ģībonī tā pavisam zūd uz ilgāku vai īsāku laiku. Bet mēs nedomājam un nesakām, ka šādā bezapziņas stāvoklī iznīkusi vai zudusi arī individa dvēsele kā psihiskās dzīves pamats un subjekts; mēs varam tikai teikt: dvēsele nekā (uz laiku) nesajūt, nedomā, nejūt un negrib, viņa vāji vai nemaz neattīsta apziņas gaismu, viņa ir bezapziņas stāvoklī. Pēc apziņas pārtraukumiem mēs savu „es“ apzināties kā vienu un to pašu un visu pārdzīvojumu plūsmu tagadnē un pagātnē attiecinām uz paliekošo „es“ kā savu pastāvīgo centru un pamatu. Apziņa tā tad ir mūsu dvēseles diskontinuāla, fragmentāra, nepastāvīga un saraustīta funkcija, bet dvēsele (vārda šaurākā nozīmē) šīs funkcijas idents nesējs, kontinuāli (nepārtraukti) pastāvošs pamats. Tā tad citiem vārdiem — dvēsele attiecas pret saviem pārdzīvojumiem resp. apziņas stāvokļiem kā darbīga substance pret saviem aktiem jeb pārejošām modifikācijām, saviem izpausmes veidiem.

Bet arī mūsu pārdzīvojumi neaizrit nebūtībā, nepazūd bez pēdām. Viss pārdzīvotais, vienkārt, vairāk vai mazāk pilnīgi var tikt uzglabāts mūsu atmiņā un reproducēts mūsu atcerē. Otrkārt, mūsu kādreizējie pārdzīvojumi, neatkarīgi no noteiktiem un apzinīgiem atceres aktiem implicite ietveras tagadnes pārdzīvojumu plūsmā, ieslēdzas mūsu aktuālā apziņā, viņi „ilgst“, runājot Bergsona vārdiem, mūsu psihiskās dzīves reālā, radošā ilgumā (durée réelle), kur acumirkļīgais sakūst ar bijušo un sagatavo konkrēti nākotni. Ja mūsu psihiskai pagātnēi būtu citāds saturs, tad arī citāds saturs un raksturs būtu mūsu tagadnes pārdzīvojumiem. Tagadne kā lavīna nes sevī līdz visu iepriekš uzņemto saturu masu un ir

viena nedalīta un kustīga reālitate. Jo vairāk kāds cilvēks dzīvo lielam un paliekošam uzdevumam un mērķim, kas nedalīti saista ap sevi viņa atmiņas, domas, jūtas un gribu, jo dziļāks un plašāks ir tās apziņas apjoms, ko viņš sauc par savu „tagad“; šāds cilvēks nedzīvo no mirkļiem un mirkļos, bet viņš dzīvo bezlaicīgi no vienīgās vērtības ilgstošā tagadībā var teikt — sub specie aeternitatis; viss piedzīvotais un pārdzīvotais saglabājas viņam nezūdošas jēgas vienībā un nerimstoši aktīvas gribas un mīlestības pastāvībā.

Šāda psihiskās dzīves vienība un sakarība nebūtu iespējama, ja dvēsele savā substancijālā pamatā nebūtu pārlaicīga būtne, ko nevar iznīcināt konkrētas laika plūsmas likumi; spēks, kas neizirst savu izpausmes procesu plūsmā, bet mainīgos apziņas stāvokļus tver individuālas apziņas vienībā un tapatnībā. Viss esošais tiecas turpināt savu eksistenci un pretojas iznīkšanai, arī dvēsele to dara. Un viņas eksistences un darbības jēga iekš tam arī pastāv, ka nemirstīgais gars viņā meklē absolūti nemirstīgo un pilnīgo — Dieva garu.

Kad cilvēks mirst, mums iespējams droši zināt un konstatēt tikai šādus faktus:

1) Attiecīgā individa organismā izbeidzas to procesu īpatnēji saskaņota kopdarbība, kuŗu mēs saucam par dzīvības norisi. Organisma atliekas resp. līķis sāk sadalīties savos fizikālos uzbūves elementos.

2) Individa dvēseles enerģija un saturs beidzis darboties un izpausties mums tieši pieejamā un parastā, t. i. laikā un telpā iekārtotās īstenības formās; pārtraucies ir dzīvais un regulārais kontakts starp miesu un dvēseli. Bet ar to nemaz nav teikts, ka otrs attiecības un kontakta loceklis — dvēsele iznīkusi. Šāds apgalvojums būtu nepamatots un dogmatisks. Kas notiek ar miesu (parastā nozīmē), to mēs redzam un zinām, bet kas notiek un notiks ar dvēseli pēc viņas atrašanās no miesas, to no zinātnes viedokļa mēs droši nezinām; par to iespējamas dažādas hipotēzes. Varbūt apziņas gaismas apdzisums nāves brīdī ir tikai pārējoss stāvoklis, līdzīgs dziļam ģībonim, un mūsu apziņa pēc nāves atmirdz jaunā spēkā un jaunās formās, it sevišķi garīgi augstvērtīgiem cilvēkiem.

Šādā apsvērumā problēmas ontoloģiskais viedoklis nu saistās ar aksioloģisko jeb vērtību viedokli, kurš noslēdzas ar reliģiskās idejas izvirzīšanu. Ja dvēseles pastāvēšana — pēc cilvēka nāves, resp. viņas nemirstība no metafiziskā viedokļa ir paticama hipotēze, no tikumiskā viedokļa — „praktisks postulats“ (runājot Kanta termiņiem), tad dzīvai reliģiskai ticībai šī nemirstības doma ir kategoriska un neapšaubami droša pārliecība. Reliģiskās ticības pamatatzīņa ir tāda, ka dvēsele, nāvē atraisīta no miesas, turpina savu esamību pasaules pārempīriski garīgā daļā tādā veidā, kā to grib un noteic pasaules radītājs un valdītājs — Dievs. Reliģijā izpaužas ticība dzīvības un augstāko vērtību saglabāšanai un apskaidrošanai. Dievs ir visas dzīvības un visu vērtību pirmavots un radītājs. Cilvēka dvēsele ir pašvērtība un vērtību līdzradītāja. Reliģijai Dievs ir arī vērtību realizācijas un saglabāšanas augstākais garants. Kristietība piešķir personībai kā dvēseles augstākam pašpildījumam absolūtu tikumiski-reliģisku vērtību, saskatot tanī dievišķā gara līdzību un atspulgu. Kristīgā ticība atzīst, ka katra cilvēka uzdevums un pienākums ir tā dzīvot, lai tas iegūtu tiesības sava labākā „es“ eksistenci un vērtību padarīt nemirstīgu gaišā, apskaidrotā mūžības dzīvē — Dieva valstībā. Viņa tic un sludina, ka Dievs ieved mūžīgā dzīvībā tos, kas šīs dzīvības ir cienīgi un vērti. Laicīgā nāve pate par sevi nav ļaunums vai visa gals, bet pāreja jaunā esamības veidā un ceļā. Un cilvēks, kam sirdsapziņa ir tīra un mierīga, nāves vaiga priekšā var arī mierīgi ticēt un teikt tā, kā teica mūsu nacionālais varonis Fr. Briedis, aizejot savā pēdējā šīs zemes dzīves gaitā: „Es neēju mirt, bet eju pretim jaunai dzīvei.“

Prof. K. Kundziņš

Ἔρως un Ἀγάπη

Erōss un agapē

Mīlestība Platōna un Jaunās Derības izpratnē

(Beigas)

4.

Jaunās mīlestības izpratnes — agapes — parādīšanās cilvēces vēsturē ir tik svarīgs notikums, ka nevilus rodas jautājums par viņas priekšvēsturi, par saknēm, no kurām viņa izaugusi.

Kā galvenā sakne nav meklējama grieķu un grieķiem tuvajā romiešu gara pasaulē, to jau pierāda sākumā minētais apstāklis: jaunais vārds „agape“ kā apzīmējums jaunam jēdzienam, kas grieķu klasiskajā literatūrā (tāpat kā vārds „caritas“ latīņu) gandrīz nemaz nav sastopams. Kur Homēra rakstos atrodam attiecīgo darbības vārdu agapān, tur tas ir samērā maznozīmīgs un tiek lietots, lai izteiktu viesmīlīgu izturēšanos pret svešniekiem, labu uzņemšanu, goda parādīšanu viesiem. Ka agapes ideja (J. Derības izpratnē) grieķu garam ir bijusi būtiski sveša, to apliecina arī vēlākā hellēnisma — piem. rakstnieku Kelsa, Lukiāna, Porfīrija — noraidošā izturēšanās pret šo dīvaino žēlsirdību, kas mazvērtīgus cilvēkus ceļ cieņā, atver draudzes dzīvi nabagiem, slimiem, vergiem, „garā nabagiem“ un tādiem sola debessvalstību. Vēlāk tādā pašā garā pret kristiānismu ir polemizējis sapņotājs uz Romas cezaru troņa — Juliāns, saukts Atkritējs savā rakstā „Contra Galilaeos“. Šo momentu labi uztvēris arī tāds rakstnieks kā Senkjevičs savā pazīstamajā vēsturiskajā romānā „Quo vadis“ („Kurp eji“), rāddidams Petronija personā izglītotā, aistētiski izsmalcinātā grieķa-romieša antipatiju pret ticību, kas kroplus un cietējus sauc par brāļiem.

Katrs, kas mazliet pazīst Orieta, it sevišķi Indijas reliģiskās noskaņas, sapratis, ka daudz ātrāk iespējams atrast kaut ko radniecīgu agapes noskaņai šinī gara pasaulē. Nav

trūcis zinātnieku, kas meklējuši kristīgo noskaņu un ideju prioritāti dzīldomīgo reliģisko spekulāciju zemē Indijā — vai nu brahmanismā vai buddismā. Tiešām ir iespējams atrast vienu otru evaņģēlijam radniecīgu stāstu un domu motīvu vēlākā buddisma pasaulē. Tādi ir — saruna pie akas ar ūdenssmēlēju, atstumto kastai piederošo meiteni, atraitnes dāvanas, motīvs u. c. Buddisma vēlākajās leģendās ir iespējams atrast arī ko līdzīgu žēlsirdīgās grēcinieku glābējas mīlestības motīvam, piem. nostāstā par Buddas mācekli Upaguptu, kas sēdēdams kādas mājas ēnā un nododamies svētai apcerei, ierauga tuvojamius skaistāko pilsētas dejojāju Vasavadetu. Vasavadeta cenšas saistīt svēto ar savām mīlas rotaļām, bet velti. Uz viņas jautājumu, kāpēc Upagupta viņu atstumjot, tā saņem atbildi, ka viņa mīlas stunda vēl neesot nākusi... Pagājuši gadi. Upagupta, pa pilsētas nomaļām vietām klīzdams, atkritumu bedres malā nožēlojamā stāvoklī atrod kādreiz skaisto Vasavadetu. Riebīga slimība izķēmojusi viņas seju, vātis aplāj viņas augumu. Bet Upagupta nometas viņai blakus zemē, glāsta viņas vaigus un rāda viņai pestīšanas ceļu.

Še ir kaut kas līdzīgs J. Derības stāstiem par lielo grēcinieci un citiem, tomēr grūti pateikt, vai J. Derības motīvi šinī gadījumā kā literāriski primārie nav tie, kas ietekmējuši vēlāko buddisma literātūru.

Atliek vērst skatus vēl uz J. Derības kanona priekštecī — Veco Derību. Svarīgs ir visupirms konstatējums, ka vārds „agapē” plašāk pazīstams kļuvis literātūrā pateicoties V. Derības grieķu tulkojumam, tā saucamai Septuagintai (ap 200 g. pr. Kr.). Bet kāds ir šī vārda saturs? Minēsim dažas vietas. Pazīstams sava iespaidīgā satura un dzejiskās izteiksmes dēļ ir mīlestības cildinājums t. s. Salamana augstās dziesmas (dziesmu dziesmas — Canticum) 8. nodaļā. „Mīlestība ir stipra kā nāve un viņas liesmas ir kā uguns liesmas, kā Dieva liesmas. Lielī ūdeņi nevar apdzēst mīlestību, nedz straumes to apslīcināt”. Izraujot vietu no sakarības, var domāt ka šeit ir runa par dievišķo mīlestību. Tādā garā arī vēlākie eksēģēti to bieži tulkojuši. Bet patiesībā — kā tas V. D. literātūras vēstures pazinējiem labi zināms — šeit aiz agapes vārda slēpjas zemes bērnu kaislais eross.

Dabīgās zemes bērnu mīlas priekšstati nereti parādās arī V. Derības reliģisko tēlu pasaulē. Kā zināms, viens no priekšstatiem, ko labprāt lieto Israēļa tautas sv. literātūrā Dieva (Jahves) un izredzētās tautas ciešās saistības attēlošanai, ir vīra mīlestība pret savu sievu vai izredzēto. Israēļa tauta savā jaunības periodā pielīdzināta meitenei, kas klidusi pa tuksnesi, bet par kuŗu Jahve iežēlojies un paaugstinājis to, izredzēdams to starp citām pasaules tautām. Israēļa tautas attiecības pret savu Dievu līdz ar to tiek pielīdzinātas laulības attiecībām.

Tomēr tā nav vienīgā glezna, kas izlietota Dieva mīlestības raksturošanai V. Derībā. Ir citas vietas, kur Jahves mīlestība pielīdzināta tēva mīlestībai pret savu dēlu, it sevišķi pret pirmdzimto dēlu. (2 Moz. gr. 4, 22; Jer. 31, 20; Hos. 11, 1) un, kaut retāk, arī mātes mīlestībai (Jes. 49, 15: „Vai gan sieva var aizmirst savu bērnu etc.“). Ir vietas, kur viņa tēlota kā tāda, kas uzticības ziņā pārspēj katru cilvēcisko mīlestības veidu, pat vecāku mīlestību, piem. Dāv. dz. 27, 10.

Pie skaistākām vietām pieder Rutes grāmatas vārdi, ko vedekla Rute saka uz savu vīra māti un kuŗos izpaužas tīri cilvēcisku attiecību dziļā sirsnība: „Nespied mani šķirties no tevis. Kur tu iesi, arī es iešu, kur tu mitīsi, es mitīšu. Tavi ļaudis būs mani ļaudis, tavs Dievs — mans Dievs. Kur tu mirsi, arī es gribu mirt, tikai nāve mūs šķirs vienu no otras“ (Rutes gr. 1, 16, 17). Dziļa līdzcietība un cilvēcība raksturo Ābrāma aizlūgumu par Sodomas iedzīvotājiem (1 Moz. gr. 18), bet tā ir cilvēcīgās sirds kustība, kas neatbilst pilnīgi Dieva taisnai tiesai. Dievišķā mīlestība visaugstāko līmeni sasniedz Hosejas, Jeremijas, otrā Jesajas (Deuterojesajas) un psalmu grāmatā. Hoseja, pats piedodams savai neuzticīgai sievai, ko viņš sastop galīgā postā, secina, ka arī Dievs būs tikpat žēlsirdīgs pret Israēli. Jeremija Dieva mīlestību tēlo kā nesatricinamu un mūžīgu (Jer. 31, 3) un daži psalmi Dievu pielīdzina tēvam, kas saudzīgi un laipnīgi izturas pret saviem vārgiem, zemes iznīcībai padotiem bērniem, piem. ps. 103, 1—4, 8—13).

Kopā saņemot varam sacīt: agapes motīvi sveši grieķu klasiskajai literātūrai; austrumu reliģijā retumis ieskanas pa radniecīgai stīgai. V. Derība, lietojama grieķu tulkojumā diezgan bieži vārdu „agape“ kā mīlestības apzīmējumu, visumā Dieva mīlestību pielīdzina dabīgām cilvēku dzīves attiecībām.

Tikai retumis, it sevišķi dažos psalmos un praviešos tā paceslas augstākā līmenī, tuvodamās J. Derības mīlestības sotērioloģiskai izpratnei. Dziļākas saknes J. Derības agapei grūti kur saskatīt, tikai vājas ieskaņas. Visumā agape ir J. Derības atklājums.

5.

Agapes nākšana pasaulē nozīmēja nevien jaunu dievatklāsmi, dziļāko, agrāk neatrasto vai laika gruvešiem aizbērto avotu izlaušanos uz āru, dzīves dziļo pamatu atsegšanos, bet reizē arī jaunu iekšējo cilvēcīgo pamatattiecību pārkārtošanu, pārslāņošanu. „Iekš tam parādās Dieva agape, ka mēs mīlam brāļus.“ Mēs zinām, ka no nāves esam iegājuši dzīvē, jo mēs mīlam brāļus u. t. t. (1. Jāņa gr. 4. nod.). Kristiānisma vienreizība un oriģinālitate, viņa pārļaicīgais, mūžam dzīvais kodols pastāv jaunās darbīgās, sāpju svētītās, līdz nāvei uzticīgās mīlestības nākšanā pie kritušā un mirstošā cilvēku bērna, lai to ar savu gaismas skūpstu modinātu jaunai dzīvei. Viņas būtība tā tad var realizēties vienīgi, saskaroties pretešķībām: augstam un zemam, stipram un nestipram, dzīvības pārpilnībai un nāvei, svētajam un nesvētajam.

No šīs viņas raksturīgās īpašības izriet arī tās pārveidības, ko tā izsauca sociālā dzīvē.

Uz kļūmīga pārpratuma dibināts, varbūt arī savāda naida iedvesmots ir Ničes apgalvojums, ka kristīgā agape esot „vergu morāles sacelšanās“ pret līdzšinējiem pasaules vareņajiem, lai tos salauztu, saindējot tos ar „līdzcietības indi“. Vēl aklāks ir marksisma ciltstēvu mēģinājums saprast kristiānismu kā izmisušu proletāriešu sacelšanos pret mantīgajiem, lai radītu primitīvu kommūnistisku iekārtu. Abi izpratnes veidi ienes kristiānisma sākumos deviņpadsmitā gadsimta domu par šķiru sacelšanos un šķiru cīņu. Patiesībā kristīgās agapes pārveidotā sabiedrība ir kaut kas pavisam cits: Augsti ierēdņi apmeklē vienas un tās pašas sapulces ar zemāko slāņu ļaudīm. Viens otrs intelektuāli izsmalcināts un izlutināts romietis vai grieķis, atstādams savu pārsmalcināto dzīvi, meklē sakarus ar vienkāršiem dzīves nelutinātiem ļaudīm. Kungī sēd pie viena galda ar vergiem, cilvēki ar stāvokli sabiedrībā aizmirst savu stāvokli un iet pie atstumtajiem. Taisni šinī pre-

tešķību apvienošanā parādās agapes spēks: bijušie ienaidnieki kļūst par draugiem; viss vecais ir pagājis, viss, arī sadzīves raksturs, kļuvis jauns. Ir tiesa — otrā rindā minētie apspiestie, nabagie, vergi, nemācītie ļaudis, kvantitatīvi ņemot, ir pārsvarā. Bet visur, kur kristiānisms bijis īsti varens, viņš parādījis savu spēku tanī garā, kas sakausē vienībā vislielākās pretešķības. Ne tā, it kā sociālā diferenciacija uz reizi būtu izbeigusies. Viņa nav izbeigusies, bet viņai pāri iet jaunais vienības gars. Agape ir kļuvusi par sairusās vienības atjaunotāju.

Vēl sevišķu ievēribu šinī sakarībā pelna ģimenes problēma. No vienas puses varētu izlikties, ka lielā kopības doma, jaunā dievbērnības vai draudzes ideja, nav rēķinājusies ar šķietami pēc sava apjoma tik niecīgo ģimenes vienību, ignorējusi šķietami tik šaurās ģimenes saistības, pat pārrāvusi tās. Še nāk prātā J. Derības izteicieni par ģimenes tuvāko saišu saraušanu, kā priekšnoteikumu Jēzus mācekļa stāvoklim: „Kas tēvu vai māti mīl vairāk nekā mani, tas nevar mans māceklis būt“ un citi taml. No otras puses J. Derība runā par laulības nešķiramību, par mātes rūpēm par bērnu: laulībā, ģimenē zem kristīgās ticības iespaida faktiski sākas cilvēku kopības atjaunošanas process. Daudzus, jo daudzus izirušu ģimeņu upurus, „pazudušus dēlus“, atstātus un izmestus, uzsūc jaunā draudzes kopība, kurā tie atrod ģimenes atvietošanu, aizvēju, jaunas „tēva mājas“. Bet tai pašā laikā šīs kopības klēpī rodas jaunas ģimenes uz jauniem, stipriem svētbijības un svētdzīves pamatiem.

Kā spilgts pierādījums sacītajam var noderēt tēva un mātes idejas atjaunošana, jaunais, gaišais mirdzums, kas šo ideju apstaro. Sīlīte Betlemē, Marija ar bērnu klēpī, Jāzeps, kā rūpīgais bērna sargs, ganiņi, kas nes savas dāvanas, eņģelis, kas glābj bērniņu, kad draud posts un briesmas. — Te visur saskatāma ģimenes laimes glorifikācija. Jaunā lūgšana — „Mūsu Tēvs“ — Visaugstākajam un Visuvarenajam piešķir tēva vārdu.

Sevišķi zīmīgi arī Jēzus bērnības stāsti kādreiz tik populārajos apokrifos evaņģēlijos: Jēzus pie mātes rokas; viņš mierina to, kad notikusi nelaime. Mazais Jēzus bērns — pālīgs tēvam galdnieka darbos. Ir zīmīgi, ka šādas sirsnības apdvestas ainas no mājas un ģimenes dzīves krasi atšķir vien-

kāršo kristīgo tautas literātūru no spožās grieķu un romiešu mākslas literatūras. Nekur Jaunajā Derībā vai viņas apokrifos mēs nesastopamies ar romānveidīgiem stāstu motīviem. Nekur grieķu = romiešu laicīgā literatūra nav domājama bez šiem „romantiskajiem“ sižetiem.

Ievērojot kristīgās agapes idejas sevišķo radniecību ar sievietes, īpaši sievietes mātes dvēseli, kļūst saprotama arī pieaugošā nozīme, ko māte, svētā māte, pamazām iegūst kristīgo tēlu, kulta un mākslas pasaulē. Jau pirmajos gadusimtenos saskatāmi dievmātes Marijas kulta sākumi. Kā zināms, vēlāk tas pat apēno Kristus kultu. Eņģeļa sveiciens Lūkas evaņģelijā: „Esi sveicināta, tu apžēlotā, Dievs ar tevi, tu svētītā starp sievietēm“ kļūst par populārākās viduslaiku lūgšanas pirmdīgi. Svētās Marijas tēlam kas aizlūdz par citiem. pieslejas Dantes Beatričes, sv. Elizabetes un citi viduslaiku svēto sievu tēli.

Bet tas mūs jau ved tuvāk mūsu apcerējuma pēdējai problēmai — jautājumam par erōsa un agapes turpmākām attiecībām.

6.

Jautājums par erōsa un agapes turpmākām attiecībām, par šo divu ideju savstarpīgo pievilkšanos un atstumšanos, nav izsmeljams šinī īsajā apcerējumā. Šeit iespējams uzrādīt tikai dažus spilgtākos momentus viņu attiecībās, kas liek nojaust galveno līniju, pa kuru gāja turpmākā attīstība.

Ir pilnīgi skaidrs, ka divi tik spēcīgi gara dzīves faktori, kā grieķiski platōniskais erōss un J. Derības agape savās turpmākās gaitās nevarēja viens otram pilnīgi paiet garām. Viņu ceļiem agrāk vai vēlāk vajadzēja krustoties, tiem vajadzēja sastapties vai nu cīņā vai draudzībā, citam citu vai nu asimilējot, vai atstumjot.

Šī parādība tad nu patiesi visai drīz vērojama visā savā spilgtumā. Kristīgās reliģijas pirmo gadusimtu vēsture plašā mērā iet kristiānisma un platōnisma, resp. hellēnisma sintēzes virzienā. Viens no pirmajiem sintēzes ievadītājiem ir lielais Aleksandrijas teologs un reliģijas filozofs O r i ģ e n s († 254. g.), kas vēlākās baznīcas mācības acīs gan pārāk tālu gājis pretim grieķu garam. Viņš apgalvo, ka par Dievu būtu iespējams

teikt nevien „Dievs ir agape“, bet tikpat labi arī „Dievs ir erōss“, proti jaunplatonisma nozīmē, ka Dievs, pats būdams augstākais skaistums, nevar nemīlēt arī pats sevi. Mīlēdams no radītāja aizklidušos cilvēkus viņš ir agape, mīlēdams pats sevi, kā augstāko pilnību — viņš ir arī erōss.

Kamēr Oriģena rakstos sintēzes mēģinājums paliek metafizikas plāksnē, mēs pusotra gadusimtu vēlāk varam vērot tieksmi pēc sintēzes jau arī praktiskās reliģijas un ētikas laukā. Šis mēģinājums izpaužas ķeizara Juliāna (361.—363.) lielajā reliģijas reformā. Kā Ibsens un Merežkovskis viņu visumā pareizi attēlojuši, Juliāns savā dvēselē kopš jauneklā gadiem bijis kaisls Grieķijas norietošās dailes pasaules pielīdzējs. Viņa aistētiski noskaņotam garam oficiālās baznīcas kristiānisms ar savu smago ceremoniālu, pastāvīgo grēka un grēcīguma izcelšanu, tumšām ļaužu masām un askētiskiem mūkiem bij nepanesams. Redzot, ka Grieķijas saule taisās norietēt, ka Apollōns un Afrodite taisās iet bojā, viņš nolemj tos atkal celt godā, lai dvēseles prasībai pēc daļā, saulainā atkal ierādītu cienīgu vietu. Bet tai pašā reizē viņš zina, kāds varens spēks ir kristīgai sociāli orientētai mīlestībai, kas sarga bāriņus, dod patvērumu atstumtajiem, dziedē asiņojošās brūces... Viņš grib apvienot jaunā reliģijā dzīvības koku Ēdenē ar krusta koku Golgatā, zemes laimi un debess svētumu. Viņš pie varas nācis, izsludina sevi par atjaunotā Apollōna kulta priesteri, pavēl godā celt aizmirstos kultus, restaurēt sagrūtās grieķu svētnīcas, reizē pievienojot jaunajam kultam kristīgās sociālās mīlestības institūtus. Bet pakāpeniski pieaugošā pretestība liek viņam aizmirst sākotnējo iecietību. Nepaklausīgo sodīšana liek uzliesmot kristīgās ticības pirmspēka nesavtīgai gatavībai ziedot sevi mocekļu nāvei. Juliāna sapnis beidzas ar neveiksmi. „Tandem vicisti, Galilae!“ — Taču tu uzvarēji, galilieti! Dailes kults un līdzcietība liekas neapvienojami.

Tomēr, ko neizdevās panākt Apollōna vārdā, tas zināmā mērā tika sasniegts kristīgā neredzamā Dieva vārdā. To rāda mums sv. Augustīna meklējumi un atradumi viņa nemirstīgajās „Confessiones“ („Grēksūdze“, „Atzīšanās“). Lielais domātājs un brīžiem kaislais, pat izmisušais patiesības meklētājs Augustīns († 430. g.) gājis cauri jaunplatonismam un viņa mācībai par

dvēseles augšup kāpšanu līdz pēdējam „Neizteicamajam“, līdz neaprstāmam skaistumam. No mātes puses stāvēdams zem Kristus mīlestības vēstījuma iespaida, tas beidzot — kristīgās ticības rāmjos — sasniedz sintēzi. Zinams, tas nebija iespējams bez grieķiskā erōsa stipriem ierobežojumiem. Cauri erōsam viņš bija gājis jaunības reibonī, studiju un kaisla prieka meklējumu gados. Tā tad erōss nav viengabalains — viņā viņas kopā divi motīvi: kaislīga pieķeršanās zemes, resp. radīto lietu skaistumam (grēcīgā mīla) un dziļās, gandrīz mistiskās ilgas pēc svētā skaistuma — Dieva. „Konfesiju“ 10. grāmatā stāv nemirstīgie vārdi:

„Vēlu tevi esmu sācis mīlēt, tu skaistums, kas esi kopš mūžiem un tomēr mūžīgi jauns! Vēlu es tevi esmu mīlējis. Tu gan slēpies manī, bet es maldījos ārpusaulē un nepiepildamā iekārē tvēru pēc skaistās pasaules, pēc kreatūras, ko tu esi radījis. Tu biji tuvu man, bet es tālu no tevis. Pasaules skaistums mani bija apbūris, kuŗa tomēr nebūtu, ja tu to nebūtu radījis... Bet tu liki skanēt manī tavai balsij un izklaidēji manu tumsu. Manas gara acis, kas bija aklas, tu atvēri un es ieraudzīju tavu gaismu. Tava elpa mani skāra ar savu smaržu, un atraisīja manu garu... Es tevi esmu baudījis un vairs netvīkstu ne pēc kā cita, kā pēc tevis. Tu man esi nācis tuvu, tāpēc mana sirds deg ilgās pēc tava miera!“*) Lūk, sintēze. Dievība — augstākais, pārpusaulīgais skaistums. Cilvēka sirds ilgas — drošākais vadonis uz Dievu. Bet tas tikai vēl cilvēcīgais princips. Aiz tā cilvēkam pašam nezinot vai tikai neskaidri to nojaušot, stāv Dieva „caritas“ vai „gratia“ (žēlastība), kas seko pat maldos klīstošam cilvēkam un gaida tikai stundu, kad tas, maldu nomocīts, stāvēs pie grēcīgā erōsa radītas dzīves drupām... Tā tad atzīstot skaistuma tvīkstošo erōsu, Augustīns uzsver vienu: Kas grib piederēt visaugstākam, kas reizē ir skaistums un Dievs, tam, kaut arī ar sāpēm, jāatraisās no zemes erōsa maldu ceļiem. Mīlēt tikai radītas lietas, kreātūru, nozīmē maldīties. Saskatīt aiz redzamās pa-

*) Šī Augustīna mīlestības himna visaugstākam skaistumam — Dievam mums pazīstama dzejnieka Angelus Silesius (Šeflera) atdzejojumā „Mans stiprums, tevi mīlēt gribu“ („Ich will dich lieben, meine Stärke“), kas mūsu baznīcas dziesmu grāmatā gan nepareizi ierindota t. s. „Jēzus dziesmās“.

saules gara acīm skatāmo Radītāju un atdoties viņam — nozīmē būt pestītam.

Tā pati atziņa par augstākā skaistuma un augstākās žēlastības („gratia“) vienību, ko Augustīns sasniedza vairāk filozofisku meklējumu ceļā, tais pašos gadusimtos — viduslaiku sākumā — bij atbalsojusies arī tautas dvēselē, tikai citādā veidā. Kā citādi izskaidrot viduslaiku centrālās lūgšanas — Ave Maria — vareno populāritāti. Šeit svētās mātes tēlā, kuŗa jo ilgāk jo vairāk kļūst par sāpju māti no vienas pušes brīnišķā, arī bērna sirdij saprotamā veidā iemiesojušies Kristus svētās agapes pamatvilcieni. Bet reizē šinī un citās Marijai veltītās lūgšanās un himnās sāpju nesēja Mīlestība, kas visu spēj piedot un dziedināt, tēlojas kā augstākais skaistums. (Sal. latīņu vārdu „gratia“, kas tāpat kā grieķu „charis“, apzīmē reizē žēlastību un skaistumu). „Esi sveikta, Marija, tu žēlastības (mīluma) pilnā. Dievs ar tevi, tu svētītā starp sievietēm un lai svētīts tava klēpja auglis Jēzus. Svētā Marija, dieva māte, aizlūdz par mums grēciniekiem, tagad un mūsu nāves stundā. Amen.“

Sašaurinātā veidā, attiecinot to uz vienu dievišķi cilvēcīgu tēlu, šeit izteikts, vismaz pa daļai, kristīgās agapes saturs. Bet reizē šī agape, kā augstākais skaistums, stāvēdams pāri zemes grēkam, ceļ augšup ilgu pilno, erōsa vadīto zemes bērnu un viņam sabrūkot, klāj vēl par to savas maigās, visu piedodošās mātes rokas. Mēs redzam, šeit tāpat kā Augustīna uztvērumā zem agapes primāta kristīgajā ticībā ieplūdušās zemes bērnu skaistuma ilgas — erōsu.

Erōss un agape, agape un erōss... Tie cauri viduslaikiem pavada Eiropas cilvēka garīgos meklējumus. Dantes „Dievišķā komēdijā“ (Beatriče), Sv. Franciska šķīstajā mīlestībā uz visu radību, gotikā un madonnas kultā, daudzās svētās himnās, dažādos variantos brīnišķi savijas kopā abi motīvi.

Bet arī jauniem laikiem dzimstot, tie kā neredzami pavadoņi iet līdz dzīves viņu svaidītās un šaubu plosītās cilvēka dvēseles meklējumiem. Faustiskais cilvēks tikpat maz kā antīkais spēj rast sev dzīves gaismu bez erōsa un agapes burvju varas. Fausta maldos un atpestīšanā, Branda nāves tragēdijā, mūsu Poruka, Fr. Bārdas un Brigaderu Annas darbos varām vērot ieautus viņu zelta un sudraba pavedienus. Izseko-

šana šiem divu lielo spēku ceļiem būtu iespējama tikai atsevišķā pētījumā. Bet arī sniegtais varbūt jau ir pietiekošs, lai apgaismotu atpestīšanas un pašatpestīšanas problēmu un redzētu, ka zināt vēl nav saprast un saprast vienu vēl nenozīmē aptvert visu. Dzīve un viņas noslēpumi ir lieli. Aiz vienas dzelmes atveras otra. Saprast var kādu daļu, bet ne veselo. Un kur tas racionāliem līdzekļiem nemaz vairs nav iespējams, tur reliģija māca klusā bijībā salikt rokas, noliekt galvu neizmējamā noslēpuma priekšā un — klusi pielūgt.

Prof. Vold. Maldons

Reliģijas fainomenoloģija

(Turpinājums)

R. fainomenoloģija, meklējama pēc reliģijas būtības visās reliģijās un visos reliģiju atzinumu formulējumos, atrada un uzsver vēl tagad tā saucamo reliģijas dinamiku, t. i. spēka plūsmu. Reliģijā viss kustas, nekas nestāv uz vietas. Jau agrāki pētītāji šo plūsmu jūta, pat vārdos, savos skaidrojumos to izteica, bet visu rel. cilvēku izturēšanās un rel. fainomenu uztvere bija un palika itkā statiska, stāvoša, t. i. zināmas reliģijas parādības skatīja itkā zināmā stāvoklī, pat zināmā laikā un vietā. Jēdziens bija, bet nebija jēdziena priekšmeta kustības. Piem., nosauca Dievu par ideju ideju (Platons), par pirmo kustinātāju (Aristotelis), par actus purus, t. i. tīro kustību (Toms Akvīnietis), par mīlestību (evanģēlists Jānis) u. t. t., bet turpretī visās dogmatikās cenšas viņu atkal „stabilizēt“, novietot, aprakstīt, pat antropomorfizēt un antropopātizēt. Te fainomenologi nāca un izveda konsekvēnti visos savos formulējumos par reliģijas parādībām to pārliecību, ka Dievs ir vara, kas plūst, pildīdama visa visumu, ka Dievs ir tāda varaš straume, kurā mēs visi topam nesti, visi peldam. Uz jautājumu, kāds viņš tomēr ir? fainomenologi atbildēja, ka Dievs ir „das ganz Andere“, tas gluži citādākais, nekā mēs, cilvēki, to domājam. Mums jārunā, jāspriež, jātēlo Dievs, bet tas viss ir tikai mazums, ko mēs par Dievu zinām. Cilvēks nekad šai saulē to neizpētīs, cilvēku atziņas ieroči ir par nie-

cīgiem, lai tvertu Dievu. Mums atliek tikai peldēt Dieva varas straumē, tur mazgāties, viņu just, gribēt un par viņu domāt, ar tām dāvanām, ko devis Dievs Radītājs mums. Mēs pazīstam tikai Varas plūsmu — dinamiku.

Tādēļ visas mūsu attiecības ar Dievu ir dinamiskas. Reliģijā galvenais ir sirds, prāta un gribas dinamika. Visus reliģioziskus dogmātus var tulkot un paturēt, visas reliģiozas ierašas var saprast un tām līdzīgi just, visas reliģiozas ceremonijas var attaisnot un tanīs piedalīties, ja tikai visa pamatā redz un atzīst reliģiozu dinamiku, lielās Varas plūsmu. To fainomenologi redz. Un par to var priecāties arī baznīcas, jo no tādas reliģiozas fainomenoloģijas sagaidāma baznīcas vai vismaz reliģioziskās dzīves atdzimšana. Bet par to vēl par agru runāt, jo fainomenologi savā izprašanas un tulkošanas ceļā var arī attaisnot primitīvo tautu reliģioziskus paņēmienus. Gaidīsim. Šis dinamikas ceļš tomēr atbalstāms. Tā jauna metode, tikai tai jācenšas vienmēr godā turēt arī citas metodes, no kurām pārtiek pati reliģioza fainomenoloģija.

Šo dinamikas principu izved skaidri un apzinīgi G. van der Leeuw's savā reliģioziskajā fainom. grāmatā.

Lūkosim to rādīt piemēriem. Ir diezgan grūti reliģiozas klasificēt. Zināms, katrs filozofs to darīja pēc savas sistēmas pamatprincipa un nekad nevarēja ietilpināt savā sistēmā visas reliģiozas. Par to tuvāk runāt šinī vietā nav vajadzīgs un iespējams. Fainom. pielieto kustības principu, rindojoš reliģiozas. Rel. parādības, tēlus, fainomenus, kas cēlušies lielai Varas plūsmei realizējoties cilvēkos, resp. cilvēku dzīvē, lūko skatīt pēc tur samanāmas lielākas plūsmas. Turklāt fainom. atzīst, ka reliģioza saredzama tikai konkrētās, esošās reliģioziskajās. Ar to fainom. attaisno visas vēsturiskās reliģiozas un to tēlus un ne-filozofē par pirmreliģiozu un par pirmo reliģiozu pārdzīvojamu. Fainom. zin, ka reliģiozu ir daudz un pielaiž, ka gandrīz katram cilvēkam sava reliģioza, tomēr konstatē līdz ar vācu filozofiem Hegeli († 1831.) un Sprangeri un Dilteju († 1911.), ka katrs savā reliģioziskajā ir atkarīgs no vides, no vides stila, no laikmeta reliģioziskās apziņas, no tā saucamā objektīvā gara, kas valda zināmā vēsturiskajā laikmetā, vietā, apstākļos, un cilvēku attīstības gaitās. Viņi pat apgalvo, ka visi reliģioziskie dibinātāji ir tikai sava laikmeta reliģiozas reformatori.

Lai nu izceltu reliģijas īsto iezīmi, tad jāuzmeklē dotā laikmeta, tautas rel. ideālais tips, kas konkrētizējas (tautas) reliģijā. Tā tad reliģijas, kam nav vēstures, un kur nav atrodams ideāltips, neklasificēs fainomenologs.

Turklāt vēl jāaizrāda uz to, ka van der Leeuw's savā reliģiju šķīrošanā ievēros divus fainomenus, kuŗos Varas plūsme iemiesojas, t. i. gribu un tēlu, jo kur Vara plūst, tur griba ceļas un darbīgā griba rada sev tēlu — miesu, stāvu, augumu, t. i. konkrētu reliģiju. Tā tad reliģijas rindojojot, jāievēro četri motīvi: kustība un vēsture, griba un tēls. Ar citiem vārdiem sakot, konkrētās reliģijas tēlā ieaudusies pārkosmiskā vara, tās kosmiskā plūsma, dvēseles iedarbība un redzamā forma. Tādā analizējumā reliģijas tēlus, organismus sadala van der Leeuw's 1) tāluma un bēguma, 2) cīņas, 3) miera, 4) nemiera, 5) trauksmes un tēla, 6) bezgalības un askezes, 7) tukšuma un līdzcietības, 8) gribas un paklausības, 9) majestātes un pazemības un pēdējā 10) mīlestības reliģijās. Te visur ir tie četri elementi savā dinamikā.

Lai redzētu, kā rel. fainom. strādā, tad izsekosim katras reliģijas nosaukuma pamatojumam. 1) Attāluma reliģijas esot: a) Ķīnas konfūciānisms, jo tur Dievs, debess dievs un debesis tak esot tālu. Dievi, daimoni turami tālu, jo viņu tuvums saceltu zemes virsū uzbudinājumus, sarežģījumus. Tā tad jāizturas gariem pretī ar zināmu observanci. Tādu rāda morāle, riti, kas cilvēkus vada un sarga. No Dieva Varas pašas jāatturas zināmā atstatumā. — Mēs manām aristokratismu ķīniešu reliģijā, jo viņi ciena krietnos, dižos un tiem uzticas. b) Interesanti, pat negaidīti, redzam, ka fainom. rindo te klāt deismu, jaunā laika angļu reliģijas strāvu, kuŗai Dievs zemes virsū lieks, nevajadzīgs. Viņš kā Radītājs gan nepieciešams, bet valdīt spēj paši cilvēki. Tā angļu deisms, kā arī franču revolūcijas reliģija bēg no Dieva tuvuma. c) Īstas bēgšanas reliģija esot ateisms, kas no Dieva bēgdami, iekrītot velna rokās, kas arī esot Dievs. d) Tādi bēdzēji esot arī natūrālisti un ideālisti, kuŗiem Dieva vietā kā dievi stājoties gan morāle, cilvēce, gan daba un ideja.

2) Cīņas rel. veidojusies: a) Senajā Eģiptē (Horus un Sets) ar savu duālismu. b) Persijā, kur Saratuštrs uzstāda

visu pasaules dzīvi kā pastāvīgu cīņu starp labo un ļauno, starp paklausību — nepaklausību, mieru — nemieru, devību — skopumu, padevību — pretestību, patiesību — meliem. c) Persijas darba reliģija, jo darba rel. pamatā esot zemkopība tukumības lielā veicinātāja. d) Manichāisms, kur cīnoties dvēseles dēļ gars un materijs. e) Duālisma reliģija, kas vēsturē parādoties kā grieķu orfisms un gnosticisms.

3) Miera reliģijā ilgas pēc dvēseles miera. Ista miera neesot nevienai reliģijai, jo to nedod ne cilvēka griba, ne bezgalība, ne arī pastāvošā cīņa. Tādēļ starp vēsturiskajām reliģijām nav miera reliģijas. Tomēr fainom. šīnī šķirā ierindo: a) mīstiku, b) panteismu un c) monismu, jo tur sasniedzot cilvēki zināmu mieru.

4) Nemiera rel. ir teisms, jo Dieva griba nelaiž cilvēkus miera stāvoklī. Dievs te soda, te žēlo, te Dieva jaunradītāja mīlestība vajājot cilvēku. To redzot jūdu un kristīgo reliģijā. Tādēļ augstākās reliģijās nekad nav stāvokļa, bet vienmēr dinamika. Augstākās reliģijas netopot darinātas, tās augot. Tās sinkretezējoties, asimilējoties, laikmetam nepiederīgo atmezdamas, pievilcīgo veicinādamas un pēdīgi kopā ar jauno rel. atziņu sakausēdamās. Tā augusi kristietība, tā islāms. Tādi kausējumi ir sevišķi teosofija, antroposofija, kristīgā zinātne, sufisms. Reliģijā viss kustas, tā cenšas pēc iekšējas un ārējas ekspansijas (piem. misijas). Saprotam, ka katra reliģija ir reformanda, t. i. tā vēlas reformu, groza savu tēlu, augumu, jo neviena reliģija nav gatava. Ja reforma neizdodas, tad ceļas schismas, sektes, hairesijas arī dažādas atmodas kustības, piem. dioniziskais kults Grieķijā, anabaptisma ļaudis, flage-lanti, piētisms, metodisms, vasaras svētku kustība, glosolija, mēlēm runāšana u. t. t.

Nemiens tā tad ir visu reliģisko kustību iezīme.

5) Trauksmes un tēlu reliģija Grieķijā. Tā pilna dziņu radīt tēlus. Tā tēlu un dziņu, trauksmes reliģija īsti cilvēcīga, kur ēross dzen nemierā, kamēr radīts miera pilns tēls.

6) Bezgalības un askezes reliģija tomēr uzvar tēlu, kā, piem., Indijā. Tur ilgas sakāpinātas līdz bezapziņas stāvoklim nirvanā un rūpēs pēc pestīšanas, iedzenot cilvēku askezē un

caur askezi — bezgalībā. Bezgalībai jāziedojas ar pašuzvaru. Visa pasaule, cilvēks ir ziedojams, vēl labāk teikt, ir ziedojums. Viss pasaulē ir tikai maijas plīvuris — māņi, illūzija un nezināšana. Tādi ir vedantisms un brahmanisms, kuriem bezgalīgs mērķis un bezgalīgs uzdevums. Atliek nodoties Kungam „Ishvarā“, kā bhaktu reliģijā, kas ir savā ziņā žēlastības-mīlestības reliģijā.

7) Budisma reliģija. Tā izaug no bezgalības dziņām par negātīvo, par „nekas“, par tukšuma reliģiju budistu apcerē. Jāzūd gribai, jāzūd tēlam, jāieiet valstībā, kur nav nekā, ne apziņas, ne telpu, laika, kā nirvanā. — Kad beigsies visas esamības parādības — tad būs svētlaime.

Te pasaulē atliek visiem un vienam pret otru tikai līdzcietībā, t. i. dzīvot savā starpā mīlestībā, bez naida.

8) Gribas un paklausības reliģija pacēlās Izraēlī. Jahve nogulstas uz tautu kā varena griba, kur parādās dusmas un karsta elpa. Tuksneša griba top Dieva griba. Ceļas aprīnojama ticība Dievam. Tāda ticība uzvarēja maģiju, jo Dievs grib visu no cilvēka un cilvēks visu no Dieva. Dieva griba ir tik tuva, ka cilvēks nekā neredz. Kas Dievu redz, tas mirst. Tikai jāklausa neredzamai gribai. Redzamo neklausa. Jāpaklausa Dieva baušļiem. Reliģija top par rakstu un baušļu likumību, no kuņas dveš miera svētība.

9) Majestātes un pazemības reliģija esot islāms. Dievs īstais valdnieks kā lauva tuksnesī — visspēcīgs, varena vara. Jau Vecā Derībā tāda vara redzama tiesā. Cilvēkam jātop pazemīgam.

10) Mīlestības reliģija ir kristīgā ticība ar savu evaņģēliju, kā visas reliģijas piepildījumu. Varas plūsma uz cilvēkiem ir mīlestība un otrādi. Tēvs, dēls un sv. Gars piepilda kā gribas centienus (piem. Izraēls), tā tēla dižumu (Grieķija) un arī bezgalību (Indija). Dieva aktīva mīlestība cilvēkiem esot žēlastība. Visu Dieva īpašību sakne mīlestība, kuņas simbols esot krusts. Pretmīlestība jūtama baznīcā — Kristus miesā. Mīlestība vienmēr dinamiska un tādēļ baznīcu nevar saistīt ar burta likumu.

Tāda fainom. reliģiju rindošana saprotama, jo reliģija ir tāda kustība, ko nevar mērot ne ar laiku, ne ar telpiskiem mēriem. Reliģijai ir sava dinamika. Bet kāda? To fainom. nepasaka. Viņi mēģina to nosaukt par varas plūsmu, ar kuŗu cilvēks satiekas (Begehung) un vairāk nekā. Viņi meklē. Jāsaka, ka rel. fain. šē parādās kā labi psihologi, vēsturnieki, vietām krietni atziņas teorētiki, filozofi, kas savas domas pastiprina ar dzejas un mītoloģijas dziļumiem. Viņi var kādu jēdzienu iztirzāt, sākot ar primitīvo tautu priekšstatu un beidzot ar visjaunāko filozofu. Tai pašā apskatā tie ķer Bagavadgitu, Koranu un Bibli palīgā, daudz nerēķinādamies ar zināma panta domu vēsturisko sakarību. Bet jaunas, vēl līdz šim neizteiktas domas tiem sprēgā kā dzirksteles. Taisnība, viņi skatās pētāmā priekšmetā bez dogmātiskiem aizspriedumiem, bez vēsturiskiem šķēršļiem, bez zinātnes sīkumiem, un vērodami šo priekšmetu, fainomenu no veselā, pilnīgā viedokļa, pasaka gluži intuitīvi ko jaunu, ko tādu, kas, virza domas uz priekšu. Viņi grib tvert būtisko katrā reliģijā. Bet īsti sakot, tiem nav vienas vienīgas pamatlīnijas, mērauklas, fundamentum divisionis, kā to loģika prasa, bet četras, kā augšām redzējām. Tādēļ nav reliģiju klasificēšana, bet tipoloģizēšana. Te meklēts katrā reliģijā ideāltips — jēdziens, kustība. Var iebildumus celt. Piem., vai Grieķijas reliģijā ir dziņa, trauksme (Drang) galvenais, un ne tikai ēross pirmā vietā, kas dziņas dzītu; vai islāmā ir tā liela Dieva majestātes izmaņa, vai jūdu profetiēm tā nav lielāka, dziļāka? Kādēļ nekur nefigurē reliģiju pārskatā grēka jēdziens? Vai tas nav būtisks, teiksim, babiloniešu reliģijā, kuŗa netiek nemaz minēta?

(Beigas sekos)

Archibiskaps prof. D. T. Grinbergs,
dzim. 2. aprīlī 1870. g.

Vislabākie novēlējumi archibīskapam prof. D. T. Grinberga tēvam 65 mūža gadu maiņas dienā

2. aprīlī mūsu archibīskapa tēvam piepildās 65 mūža gadi. „Ceļa“ redakcijas kollēģija sirsnīgi sveic savu darba biedri un atbalstītāju, kas jau pirms 30 gadiem uzsācis savas žurnālista gaitas kā pazīstamā latviešu garīgā laikraksta „E v a n-ģ e l i u m a G a i s m a“ redaktors-izdevējs. Vairāk kā desmit gadus viņš kopā ar nelaiķi mācītāju J. Ē r m a n i to rūpīgi un apzinīgi vadījis, līdz pasaules karš 1915. gadā izbeidza laikraksta gaitas.

Ar 1913. gadu archibīskapa tēvs uzsāka izdot bērnu laikrakstu „B i t ī t e“, kuŗas izdošanu gan arī nācās kara apstākļu dēļ pārtraukt. Tomēr archibīskapa tēvs jau vienmēr stāvējis tuvu bērniem un tādēļ ar 1928. gada sākumu atjaunoja „Bitītes“ gaitas. Šo laikrakstu viņš rediģē arī vēl tagad, neskatoties uz daudzajiem pienākumiem savā svarīgajā baznīcas vadītāja darbā.

Mūsu sirsnīgākā vēlēšanās un lūgšana būtu, kaut Dievs vēl ilgi uzturētu čaklo darbinieku un dotu tam spēku strādāt mūsu baznīcas izveidošanas un vadišanas darbu.

Dr. Alb. Freijs

Saulieša reliģija

(Beigas)

Blakus šai dievatziņai Saulieša reliģiozās izjūtās un atziņās nostājas Kristus ticības atziņa. Kas ir Kristus? Kristus ir mīlestība, kas nāk dzīvot pasaulē, lai viņā taptu dvēseles glābtas. Tādēļ zemes sājju bērni to sveic asarainām acīm, jo

„Lai apkārt vaimanas un tumsa,
Uz katra soļa vežas kaps, —
Bet dvēselē tiem svēta jausma:
Tā mīlestībā glābta taps.“

(I, 114.)

Ko Kristus ir darījis? Viņš teicis skarbo patiesību, cēlis svēto mīlestību, viņš gribējis liekuļu un meļu baru padarīt par cilvēkiem un nest cilvēcei debess pavasari. („Mums Barabu“ — I, 143.) Bet ļaudis viņu atmetuši, krustā situši. Par to raud koki, puķes, smilgas un cietās klintis („Getzemanē“ — I, 142), bet cilvēkam ir jānodreb un jākaunas, ka

„Par sirdi, kas tā pukstējusi
Mums mīlāks bijis Barabass.“

(I, 243.)

Kristus nes graustām dvēselēm debess spirdzu. Kad vecajā dievnamā dzird Kristus vārdus par grūtsirdīgo atvieglinājumu, tad gaisma vienojas ar tumšām ēnām, tad sakūst bērnu smaidi un noziedzīgo siržu moku pilnie vaidi (I, 49). Kas uzlūko Kristus krustu, tam top kauns par savu mazo krustu, tam negribas vairs krustu projām mest, kas plecā likts. Kristus krusts ir moku zīme, bet

„Es moku zīmē mieru jūtu —
Es ticu tam, kas sirdī skan:
Reiz krusta ēnā, nogurušam,
Būs viegli, viegli dusēt man!“

(I, 88.)

Arī skats uz spodrām zvaigznēm, kad dzīves krusts spiež grūti, prāts ir guris un sirds ir asiņaina, vieglina cilvēkam dzīves krustu, jo zvaigznes atstaro šurp svētas ziņas no Mūžības (I, 109).

Saulieša ticībā Kristus parādās arī kā „lielais bērnu un skaidrās sirds Draugs“ (XV, 37). Viņš meklē bērnus un tos svētī. Bet arī bērni viņu meklē un top pieaugušiem par ceļa rādītājiem pie Kristus. Par tādu bērnu — Kristus meklētāju un redzētāju Saulietis raksta stāstā „Viņš“ (VII). „Viņš“ apzīmē še pašu Kristu. „Viņš redzēts tad vientulīgi stāvam kaut kur ielas malā, kāda salta mūža ēnā vai pie apsnigušā alejas kokā — kā kad viņam nebūtu kur iet; vai arī redzēts lēni un klusi ejam pa tukšajām, krēslainām ielām — kā kad viņam nebūtu neviena gaidītāja... Kas viņu redzējuši tā stāvam vai ejam, tiem palicis prātā kaut kas, kā viņi vairs nevar aizmirst visu savu mūžu. Vienam palicis atmiņā viņa sāpju izmocītais un bezgalīgas laipnības pilnais vaigs, kā bāla, bet nekad neizdziestoša bilde; otrs mūžam garā redz viņa neizsakamo skumju un bēdu pilnās acis, no kuņģam tomēr staro visšķīstākais prieks, miers un laime, kādu dvēsele nojauš tikai savās vissvētākajās un arī visretākajās stundās; trešs nevar aizmirst viņa klusā gājiena, kā tas plānās, garās drānās, kā bāla ēna aizslīd un pazūd vientulīgās ielas krēslībā...“ (212). Kas tad meklē šo Viņu? „Meklēt viņu gāja arī mazs puisītis saltā ziemas vakarā, kad visi citi bija sākuši svētkus svinēt. Viņš bija redzējis viņu tur ārā... ar bālu vaigu, bezgalīgām skumjām un arī neizsakāmu mīļumu acīs. Un viņa mazo sirdi kaut kas sauca un vilka no siltās un gaišās istabas uz salto un krēslaino ielu, kur bija palicis viņš, stāvam piesnigušā koku ēnā...“ (213). Šis mazais dēls nepriecājas par ziemsvētku dāvanām; viņš domā par ielas malā redzēto Viņu. Pa to laiku, kad vecāki tērzē pie galda ar saviem draugiem, mazais zēns klusām dodas pa ielām meklēt redzēto Viņu un satiek tur nabadzīgu sieviņu ar bērnu. Zēns atdod līdzīgu pāņemto pīragu. — Viņš bija tādā veidā Kristu sastapis un viņa vaigs pēc apdāvināšanas nebija vairs tik bēdīgs. Kristus bija atradis skaidru, palīdzīgu bērna sirdi. Un vēl vairāk šī bērna sirds, kas tomēr mirst, bija ceļa rādītāja arī tēvam no ticības vienīgi pilnības ideāliem pie dzīvās Kristus ticības. Šī bērna

Kristus meklēšana pārvērš tēvam ziemassvētkus no tādiem svētkiem, kur domā vienīgi par cilvēcīgiem ideāliem, par svētkiem, kur arī Kristus ir vieta.

Tādā veidā Kristus ticība un atziņa ir tā ceturtā atziņa, ko konstatējam Saulieša reliģijā un mums še jāatzīst, ka šinī ziņā viņš ir pilnā mērā kristīgs rakstnieks.

No visa līdz šim sacītā varam spriest, ka Saulieša reliģiozām jūtām un atziņām ir kristīgs raksturs ar dažuviet latvisku noskaņu. Viņa dvēseles kustības lūgšanās, ticējumu izteikumos un pārdzīvojumu attēlojumos virza tas pats Dievs, kas atklājies Kristū un evaņģeliju rakstos, pie kā griežas īsteni kristīgais cilvēks savās lūgšanās un kuŗu apliecinā tas savos ticības apliecinājumos. Latviskā noskaņa piemīt izjūtām par Dieva un dabas lielo tuvumu un dievatziņas tēzei: ka viss ir Dieva rokās un viss no Dieva rokām. Tā ir lauza latviskās sirds prizmā. Tas ir latviskais veids, ar ko ir pateikts, ka cēlonība ir Dieva radīšanas gribā, ka Dievs mūs ir radījis un mūs arī uztur. Tā kā Kalnārs sava tīruma malā tic un lūdz, tā var ticēt un lūgt vienīgi latviešu zemnieks un tikai reliģiskā pārdzīvojuma latviskā veidā var atmirdzēt šis pants: „Kad ļaudis visi vēl dusēja Un zaļa gaismiņa ausa, Pats Dievs pār druvu laistīja. Rasu no sudraba kausa.“ Saulietis Dievu izjūt un par viņu domā tā, kā var izjust un domāt par viņu tas, kas klausījies Kristus liecinājumos. Un tādēļ arī Saulieša rakstos Kristus redzam ierādītu cienīgu vietu. Kristus ticība dziļi iesakņojusies Saulieša vientulīgā sirdī, viņš nevar citādi, kā arī citiem to sludināt un citus tai iemantot. No visa sacītā tomēr neizriet, ka arī baznīca un mācītāji Saulietim būtu bijuši tuvi. Viņš atzīst, ka baznīca un mācītāji nav pildījuši savu uzdevumu. Mācītāji ar savu darbību cēlo kristīgo mācību ir aptumšojuši. Par to Saulietis pats raksta: „Ka ļaužu vairums itkā savieno kopā kādu mācību ar viņas nesēju, to mums nepārprotami liecina zināmais vēsums un vienaldzība pret baznīcu un reliģiju, kas pēdējos laikos šur un tur tautā stipri manāma. Tiesa, labi daudz nopelnu tur ateisma propagandai, kuŗu kā netīru ūdeni pūlējušies un joprojām pūlas visur laistīt marksisma sludinātāji. Bet kur šī propaganda at-rada itkā pamatu, uz kuŗa atspiesties? Kritizējot reliģijas un kristīgā gara nesējus — mācītājus. Un dievamžēl bija lai-

ki, kad reliģija vienā un otrā vietā un vienā un otrā atgadījumā bija kā sega, aiz kuŗas slēpās lietas, kam ar reliģiju, domātu, nekāda sakara: politika, kalpošana zināmu šķiru interesēm, varizējisms. Reliģijas sludinātāju vārdi bija viens, viņu darbi un dzīve atkal pavisam kas cits. To tad arī sociālisms izmantoja, kur vien varēdams, saviem nolūkiem: diskreditēt baznīcu, nogānīt un iznīcināt reliģiju. Tiesāja viltīgus, liekulīgus, sava amata necienīgus priesterus un lēja šaltīm vien virsū nievas un naidu arī tai mācībai, kuŗu viņiem nācās sludināt, tā apvienojot visu vienā kopībā... Un daudz nopietna darba būs mūsu garīdzniekiem — celt no jauna to, kas tagad šur un tur drupās un putekļos...“ (XV, 198).

Saulietis, visvairāk zīmējoties uz vācu tautības mācītājiem, pārmet latviešu valodas neprašānu, redzot tādā gadījumā mācītāja necienību pret draudzi (XV, 168). Viņš ironizē par mācītāju, kas domā, ka latviešu valoda esot ārkārtīgi grūta un to drīz iemācoties tikai ārkārtīgi apdāvināti paunu žīdi un suselniēki (V, 180). Viņš pārmet mācītājam naudas kārību un runāšanu pēc maksas. („Pēc likuma“ — IV); tāpat arī liekulību (VI, 211). Saulietis nav apmierināts ar mācītāju, kas aizstāv kungu kārtu, kuŗa mākusi garus mūžus mūsu senču miesu un dvēseli, kas māca paklausību kungiem (VI, 211), un kas no kanceles pamāca:

„Ikviens lai paliek, kur bijis!
Un godu, kam nākas gods!
Kas neklausa — bīzos uz elli,
Un plecos tam sēdēs pats jods!...“

(IX, 198.)

Baznīcas nozīmi zināmos laikos mazināja tās nostāšanās latviešu tautas apspiedēju pusē un viņas sludinātāju maldi, kas svētīja tautas verdzību (XII, 48). Mēs neteiksim, ka Saulietim nebūtu še taisnības. Atzīsim, ka baznīca zināmā laikā ar tādu mācītāju, kas vairāk klausīja muižai nekā draudzei, nav kalpojusi latviešu tautai tā, kā tas vajadzēja un kā tas bija nepieciešams, ka mācītājs, kas nav iemācījies pareizi runāt latviešu valodu, parāda necienību tai draudzei, kuŗai viņš grib kalpot, un ka mācītājs nedrīkst būt naudas kārīgs un liekulis.

Bet nu tālāk jāuzsver, ka Saulieša reliģiōzās izjūtas un ticējumi ar dažviet latvisku noskaņu nav vienīgi kristīgi, bet tanīs skan līdzī arī skaidras senlatviskas skaņas. Saulietis nav vienīgi skaidrās kristīgās domas aizstāvis. Viņš nav, kā dažreiz mēdz nepareizi domāt, no sākuma līdz beigām kristīgs rakstnieks, par kuŗa spalvu valdītu vienīgi kristīgās reliģijas pasaule, šīs pasaules dotās atziņas un saistītās izjūtas. Saulietis kristīgo un senlatvisko nostāda tieši blakus. Kur viņš runā par agrākās latviešu sētas garīgu stiprumu, tur viņš arī atzīst, ka tā to ir spējusi ar tiem spēkiem, „kas viņā pašā atīstījusies pie senās tautas gudrības un kristīgās reliģijas un tikumu mācības pa ilgiem pārdzīvojumu laikiem“ (XV, 85). Ar to ir atzīts, ka kristīgie uzskati nav bijuši vienīgie, kas devuši garīgu stiprumu latviešu ļaudīm.

Saulietis atzīst kristīgās reliģijas nozīmi latviešu tautas dzīvē. Bībele viņam ir „neizsmeljamās gudrības, varenāko jūtu, reliģijas un dzejas svētais avots“ (XV, 168); arī kristīgās garīgās dziesmas latviešu sētā ir ienesušas skaidrības, patiesības un ideālas cilvēcības ilgas (XV, 88). Šinīs spriedumos izteikts Saulieša kristīgās reliģijas pozitīvais atzinums. Bet no otras puses viņš nav arī pagājis garām tiem pozitīviem spēkiem, kas atrodami mūsu tautas dzejā. Minēsim šē tikai šādu citātu: „Tautas dzeja — tēvu valodas šķīstītais un koncentrētais veids māca mums tuvā, mūsu dvēselei jau no dziļās mūžības radniecīgā balsī: kas ir labs, tikumīgs, augsti cilvēcīgs un skaists; māca mūs mīlēt tuvāku — cilvēku, vispirms kā savas tautas locekli, kuŗu mēs vislabāk saprotam, un tamlīdz katru citu cilvēku; māca mūs mīlēt visu Dieva radību, paaugstinādama mūs cilvēcībā; māca mums mīlestību pret to zemi, pār kuŗu saulainos laikos skānējušas mūsu tēvu prieka dziesmas un likteņa tumsībā gājušas viņu bēdu nopūtas un kuŗā atdusas viņu laiku balinātie kauli...“ (XV, 42). Tautas dziesmās vienmēr aizstāvēts gods, tikums, strādība un šķīsta sirds. Tādēļ tautas gara mantas dara bagātu augošu garu (sal. XV, 39). Tautas dziesmās no tāliem laikiem krājušies „tautas gara visdziļākie un vissvētākie izjutumi, gan par saulainu prieku, gan par tumšām bēdām, gan par augsti cilvēcīgiem tikumiem, krājušās lielas, bieži vien ciešanu ugunīs šķīstītas atziņas“ (XV, 41). Tādēļ kopsavilkumā varam spriest,

ka Saulietis savā reliģijā ietilpina pirmkārt kristīgās reliģijas svarīgo dievatziņu, lūgšanas garu un Kristus ticības vērtības un otrkārt senlatviešu tautas dziesmu tikumību, aiz kuņas pulso savi svētuma izjūtumi.

Kā tos apvienot? Kristīgās reliģijas vērtības, ko Saulietis pārnes savā izjūtā, kā augstāk redzējām, dabū savu latvisku noskaņojumu. Saulietis vispāri neatzīst svešu elementu pārņemšanu bez pārkausēšanas. Atzīstot, ka daudz svešā elementa ir ienests mūsu tikumiskos un reliģiskos uzskatos, Saulietis raksta: „Ko mēs garīgā ziņā varētu no svešuma aizņemties, lai būtu nevis kā jau gatavas vērtības, bet kā materiāls, kas mums, vairojot mūsu garīgās bagātības, papriekš vēl pārkausējams un pārkaļams kā par savu rotu un tad tik pievienojams mūsu mantām“ (XV, 80). Šo pašu domu Saulietis izsaka vēl šādā salīdzinājumā: „Mums jābrauc gan arī plašajā dzīves jūrā, kā visām kultūras tautām. Bet priekš tam mums jācērt stipra laiva. Un savu laivu mēs varam rotāt arī ar svešās malās iegūtu zeltu, kas kausēts un šķīstīts mūsu ugunīs; bet laiva mums cērtama no koka, kas šalcis mūsu pašu dzimtenē!“ (XV, 50). Šis pārkausēšanas princips atzīstams un tas pamudina mūs pārdomāt, cik vēl daudz nepārkausētu elementu, kam piemīt vēl svešuma nokrāsa, atrodami mūsu pašu baznīcas dzīvē un iekārtā. Šis princips liek mums pārbaudīt, cik mēs esam vēl vācu gara varā un ko esam darījuši, lai par savu baznīcu varētu teikt, ka tā ir latviska, jo Saulietis pareizi domā, ka „laiva mums cērtama no koka, kas šalcis mūsu pašu dzimtenē.“

Par pašu Saulieti nevaram teikt, ka viņš būtu visu pārkausējis (piem. Kristus ticībā), un ka pats savā reliģijā viņš būtu pilnā mērā sintezējis kristīgos un senlatviskos elementus. Divos jautājumos Saulieša izjūtā un domu gaitā gan jaucas kopā kristīgais un senlatviskais, bet ne sintezējas.

Pirmkārt blakus Dievam viņš nostāda arī Laimu. Vairākkārt reizē viņš piesauc Dievu un Laimu, kā piem.: „Lai Dievs un mīļā Laima man palīdz“ (XII, 14). Nabags Veltis māca bērniem pazīt žēlotāju Dievu un baltu Laimes tēlu (IX, 118). No Dieva svētās rokas līst zelts un sudrabs. Dievs dod druvām svētību, bet Laima lemj, kur gaišs, kur ēna, kam saule lec, kam riet. Laima lemj mūžu (IX, 26).

Otrkārt kristīgie un senlatviskie uzskati viņam sajaucas nemirstības izpratnē. Nāve šķir dvēseli no miesas. Miesa mirst, bet dvēsele paliek dzīva. „Kad kāds nomirst, vai viņš jau pazaudēts? Arī vēl ne! Nomira miesa — dvēsele ir dzīva! Gars būs pie gara!“ (VI, 208). Minēsim vēl divus pantus, kas izteic to pašu domu.

„Bet saņem zeme klusā
Tik to, kas nīkstams vien;
Gars nenīkst nāves dusā.“

(IX, 143.)

Vai arī:

„Grimis zemes klēpī dusēt slimā miesa —
Tā spriedusi sen mūžos vecā tiesa.
Bet slimā dvēsele, kur dvēsele tad ies?
Ak, žēlo viņu, žēlo, Tēvs un Dievs!“

(IX, 80.)

Dvēsele nevar zust, jo tā ir mūžībai rada. Kad tomēr zvans kādam ardievas zvana, tad tomēr:

„Sirds nebīsties: nevar zust pusnaktī baigā,
Kas mūžībai rada un pats savā zaigā.“

(IX, 97.)

Uz kurieni aiziet dvēsele? Šī jautājuma atbildē Saulietis grib panākt sintezējumu starp kristīgo debesvalstību ar augšamcelšanās domu un senlatvisko veļu valsti. Viņam ir abi ticējumi. No vienas puses jūtam, ka Saulieša ticība liek dvēselēm iet uz augšu. Tās iet uz mājām, še maldu ceļus beidzot („Saulie riet“ — IX, 138). Bet kas ir šīs mājas? Tās ir Tēva mājas kristīgā izpratnē. Citādi nevaram iztulkot pantu:

„No zemes tumsas ārā mūs sauc
Uz mirdzošu dienu un nebeidzamu —
No puses svešas, kur jāmaldās daudz
Uz drošu un mūžīgu Tēva namu!“

(IX, 149.)

Šinī pasaulē visi ir tikai viesi līdzīgi dzērvēm, kas aiziet (I, 80). Bet īstās mājas ir pie Dieva troņa, jo citādi Saulietis pats nelūgtos:

„Tur pie svētā Dieva troņa
Lūdz par mani, mīļā māt,
Lai caur savu tumšo mūžu
Godam varu izstaigāt.“

(I, 22.)

Īstās mājas ir augstu, kur spīd daudz zvaigžņu. Uz debesīm rāda māsiņa, kad brālītis jautā par ciemu, kurp māmiņa ir aizgājusi (I, 19). Kad nokrīt drānas novalkātās, aizejot no dzīves ļaunās, tad mūža Draugs sniedz jaunas drānas „Tēva dārzā balinātas“ (IX, 142).

Saulietis tic miesas augšamcelšanai. Visskaidrāk šo ticību izsaka dzejolis „Baltais pulks“:

„Tā sapņots pie kapu kalna...
Tad savāds ausīs rīts:
„Nu ceļaties!“ sauks skaņi
„Nu viss ir piepildīts!“

Un baltās drēbēs stāsies
Uz kalna aiz pulka pulks
„Mēs dzīvi!“ tie staros laimē.
„Dzīvs mūsu Sirdžu Tulks!“

„No zemības pīšļiem un posta
Mēs tīri cēlušies!...
Un dziedot prieka dziesmu
Pret Mūžības Sauli tie ies“

(IX, 146.)

Aiz garās nakts, cik gara arī tā nebūtu, tomēr kvēl blāzma. Tāpat kapu kalnā jauna blāzma kvēlos. Paliek tikai jautājums: „Vai ilgi vēl?“ (IX, 145). Un sirds, kas gaida Lieldienas rīta, jauž aiz dziļas tumsas jaunu sauli. Tāpat arī velšies kapa slogs.

„Sirds Lieldienas rīta gaida:
Viens gaiši mirdzošs tad nāks,
Vels smagos kapa slogus —
Un celsies zārka vāks...“

Sirds Lieldienas rīta gaida:
 Kad skanēs saucējs zvans —
 Ak, nepamet mani tumsā
 Tad, Gaišais Glābējs mans!“
 (IX, 174.)

Nevaram noliegt, ka šinīs pantos nebūtu izteikta kristīgā doma par augšamcelšanos, kad Kristus visus cels no kapa miega, noveļot kapa slogus.

Tikpat gandrīz stipri Saulieša nemirstības izpratnē iekļaujas senlatviskais uzskats par veļiem. Dzejoli „Veļu laikā“ (IX, 136) viņš dzied par kritušiem varoņiem, kas mīlējuši tautu un par to cietuši bez mēra, un kas aizgājuši veļu valstī. Uz veļu valsti aiziet šīs pasaules ziņas par tautas svētuma nicināšanu un tādēļ:

„Kas savu tautu mīlojat
 Bez viltus un svēti un bargi,
 Šai veļu laikā nākat mūs rāt
 Un savam svētumam sargi!“

Dzejolis „Uz veļu valsti“ (IX, 137) stāsta par mirušu puisīti, kas aiziet kaut kur, kurp noved „tumša eja“, kur augsti koki līkst, kur puisītis baidās: vai maz tur ieiet drīkst. Bet kāds sirmgalvis izstieptām rokām viņu sagaida un savām rokām vada tur, kur maziņā rada gaida radu cilts. Šinī radu ciltī, veļu valstī, valda prieks, te vairs nav tumsas un sniega, te ir cilts māja, kurp sanāk jauni un veci.

Veļi, ceļas no savas mirušo pasaules un jāj pa dziļo nakti, zemei dobji dimdot. Tā jāj senkauto jaunekļu un vīru veļi atmaksāt dzelžu vīriem par mokām un agrām kapenēm. Tiem ir atmaksas spēks; tie iet veļu kaļā (IX, 127).

Arī vairākos stāstos, kā piem.: „Neaizberamā aka“ (XIV) un „Veļu tiesa“ (VII) Saulietis ievēd mūs veļu valsts robežās un ļauj izbrist dievainu nakts palso miglu. Še viņš rāda, kā veļu tiesa atvieglo cilvēka sirdsapziņu. Cilvēkam ir jāatbild par saviem nedarbiem veļu valsts iemītniekiem. Tie tiesā. Un kad viņi sāk tiesu dievainu naktī, tad mirēji arī aiziet pie viņiem, lai ar tiem kopā biežajā miglā veltos kā bālas grīstas.

Prof. Vold. Maldonis

Masariks kā filozofs

Grieķu filozofs Platons vēlējas, lai filozofi būtu valdnieki un valdnieki filozofi. Viņš to nepiedzīvoja, kaut gan visādi mēģināja savu ideālu izvest dzīvē. Platons bija pārliecināts, ka tai valstī, kur valdītu filozofi, iedzīvotājiem labi klātos.

Mūsu dienās to piedzīvo Čehoslovāķijas republika. Tās pirmais un vienīgais līdz šim četras reizes pēc kārtas ievēlētais tagadējais valsts prezidents ir filozofs — Tomašs Jānis Gariks-Masariks, kas dzimis 7. martā 1850. gadā kā zirgu puīša un virtuves apkalpotājas dēls. Papriekšu mācījies par kalēju; šis darbs neveicies. Tad M. iestājies vidusskolā; pēc tam studē Vīnē filozofiju; 32 gadu vecumā top filozofijas profesors jaunatvērtajā čehu universitātē Prāgā. Ir bijis čehu Bohēmijas pārstāvis Austroungārijas ķeizarvalsts parlamentā, kur cīnās par savas tautas politisko, oikonomisko un garīgo patstāvību. Pasaules kara laikā, paredzēdams Austrijas lielo katastrofu, propogandē ārzemēs savu ideju, ar ko top ķeizarvalsts nodevējs. Tādi nodevēji ir arī tā saucamie čehu leģionāri — bēgļi no Austrijas armijas. Tos M. vada pa Krievijas apgabaliem, pa Sibīriju uz mājām. Pats izmocīts meklē un pulcē savus tautas brāļus, kas vēl vairāk izmocīti, uzturēdams viņos mošo prātu un karsto patriotismu. 28. oktobrī 1918. g. proklamētās Čehoslovāķu republikas pirmais parlaments ievēlēja Masariku, šo tautas labā nopelniem bagāto filozofu, par savu valsts prezidentu. 7. martā š. g. Latv. universitātes rektors pasludināja aulā svinīgā aktā, ka tautsaimniecības un tieslietu zinātņu fakultāte Masariku ievēlējusi par savu goda doktoru. Tanī reizē universitātē nolasīts šis referāts par Masariku kā filozofu, ko še sniedzam saviem lasītājiem.

I.

Pašā sākumā jāatzīmē, ka M. nodarbojas ar filozofijas aktuālām sociālētiskām problēmām. Viņš tādēļ mazāk zinātnieks-teorētīķis, bet vairāk zinātnieks-praktiķis. Viņa daudzie filozofiskie darbi to rāda. Mūsu mērķiem par labu der iepazīties ar šādiem darbiem, kas visi tulkoti daudzās Eiropas valodās.

1) Pašnāvība kā modernās civilizācijas masu parādība. 2) Konkrētā loģika. 3) Tagadējais cilvēks un reliģija. 4) Krievija un Eiropa. 5) Pasaules revolūcija. 6) Filozofiskie un socioloģiskie marksisma pamati.

Te neatradīsim abstraktu filozofisku pētījumu — iztirzājumu, bet gan kultūrvēsturisku un socioloģisku analīzi par konkrētām dzīves parādībām. M. metode vienmēr socioloģiskas dināmas, kustības pilna.

II.

M. papriekšu saslējās pret Herbartu († 1841.) filozofiju, kas toreiz valdīja Bohēmijā un kas galvenā kārtā savā ideālreālismā nodarbojās ar jēdzienu skaidrošanu. M. prasīja, ieteikdams un slavēdams ne vācu, bet franču un angļu filozofiju. Pats viņš pieslējās Konta (Comte † Parīzē 1857.) pozitīvismam, kas ar indukcijas, ne dedukcijas metodi izceļ empīriju, ne metafiziku, apskata sabiedriskas socioloģiskas zinātnes, ne abstraktās loģikas un atziņas teorijas virknējumus, uzsver altruismu kā morāles pamatu, ne reliģiju. Turklāt M. drīzi piegriežas arī angļu filozofam Jūmam (Hume † 1776.), pazīstamajam skeptiķim, kas stāvēdams uz sensuālisma (sajūtām, maņām) un asociāciju (sajūtu) likuma psiholoģijas, jau bija sacēlies pret abstrakto kopiedarbības filozofēšanu.

M. galvenais nopelns redzams čehu socioloģijas nodibināšanā. Savā darbā par pašnāvību un citiem sociāliem jautājumiem viņš solidā zinātniskā gaitā izceļ sabiedrības lomu un nozīmi attiecībā uz individa likteni. Nedrīkst tomēr nekad izlaist iz acīm, ka visur un vienmēr ētiskais cilvēks pats atbildīgs pirmā un pēdējā vietā. Ētika Masarikam kā filozofam galvenā disciplīna, kuŗa gan neizšķir nevienu jautājumu bez reliģijas, kā to vēlāk redzēsīm.

Otrā rindā M. vērība piegriežas čehu tautas vēstures filozofijai. Viņš meklē tautas lielo ciešanu jēgu un jēgu cīņai pēc patiesības, aizstāvot savu ēt.-rel. pārliecību. Kas ir un kamdēļ cieta Huss, husīti, Komenskis un visi šie reliģiozie vīri? M. atbild, ka tikumiskā ideja vada vēsturi — humānitāte, cilvēcība un cilvēces mīlestība laužusies cauri čehu liktenim, lai tauta atdzimtu ēt.-reliģiski. Šo domu M. ņēmis pēc

Herdera un pēc saviem agrākiem tautas vadoniem, pēc Palackija un Havličeka, bet liela daļa tagadējo domātāju nevar zinātniski sekot M-am šinī virzienā, jo ēt.-rel. atdzimšana neesot īstais ciešanu mērķis veselās tautas mērogā. Nacionālā ideja neesot, kā tāda, reliģioza. Bet M. nav atkāpies vēl līdz šim no tādas savas zinātniskas pārliecības.

III.

Kādu stāvokli M. ieņem sava laika filozofu vidū, vajadzīgs diezgan plašs iztirzājums. Īsumā jāsaka tā:

Sākumā M. stāv uz racionālisma pamatiem. Viņš ar prātu, tikai ar prātu kritizē visu, ir politiku, socioloģiju, ir ētiku un reliģiju, bet vēlāki viscaur noteikti cīnās pret anarchiju, ko prāts ir spējīgs ienest šinīs disciplīnās. M. mīlē vairāk Eiropas noteiktību, nekā slāvu, resp. Āzijas patvaļību. Masarikā kā filozofā ņem pārsvaru normas par relatīvo neitralitāti, ticība par mānticību, gara aktivitāte par dabas dzinūļu darbību, atbildība par mistisku vienaldzību, kritiskais apdoms par ierašām, pūļa tradīcijām, apzinātība par jūtām un iedomām. M. grib dot mērķi un formu chaosam.

Tādēļ M. nostājas: a) pret romantisko ideālismu, kur valda subjektīvisms, jūtas, pat dziņas, iedomas, illūzijas, nervozitāte u. t. t.; b) pret pozitīvistisko naturālismu, kur nicina personību, ētiskas normas, reliģiju (piem. Markss, Feuerbachs, Štrauss); c) pret indiferento liberālismu, šas „apgaismotāju laikmeta bastards“, kas lāgā ne tic, ne netic -rel. cilvēka misijai, sirdsapziņai, kuri nevar vien izšķirties situācijās.

Ja šos principus liek vērā, tad top diezgan skaidrs, kā M. vērtē sava laika lielos vīrus un dažādās strāvas.

Sevišķi tuvu M. grib nostāties saviem asinsradniekiem slāviem, bet viņš neatkāpjas no saviem uzskatiem. Tolstoju viņš pārā reizes pat apmeklē, ciena, bet sludina pret viņa neaktivitātes principu ļaunā apkaŗošanā un seksuālos jautājumos. Dostojevski atzīst par vislielāko psihologu, reliģijas atjaunotāju, teic D. cīņu pret nihilismu un cilvēku iedomāto tītānismu, bet noteikti oponē D. mistikai un tautas instinkta kultam.

Ničše († 1900.) M. acīs liels gars, bet apkaŗo Ničšes sludināto dziņu brīvību, pārcilvēka brutālītāti, rupjo natūrālismu, dionisisko reibumu.

M. piekēries Kanta († 1804.) ētiskām prasībām, bet no teikti atraida viņa abstrakto transcendentālo filozofiju, jo M. grib tvert un veidot empīriski sasniedzamo.

Kautgan Kanta pozitīvisms ir tas, uz kā dibinājas M. domu gaitas, bet M. ieved savās domu gaitās personības nozīmi, cilvēka jaunradīšanas spējas un arī reliģijas elementus.

IV.

M. kā sociālās dzīves filozofs sāka risināt šo problēmu ar pašnāvības jautājumu, kur vaino cilvēces kultūrālo neharmonisko attīstību, nosodīdams kailo subjektīvismu, individuālisma vienpusību, t. i. individa lielo tītānismu, kas saceļas pret pastāvošām kristietības normām, pret autoritātēm, pret neticību vispāri, jo šīs parādības iedzenot individu izmisumā.

Savā darbā „Pasaules revolūcija“ M. attīsta savus vispārīgās vēstures filozofijas uzskatus. Pasaules karš neesot izskaidrojams kā kapitālisma un saimniecisko, vai nacionālo interešu sadursme, bet kā cīņa pēc tautu brīvības, jo pēdējais karš bijis humānitārās dēмократijas cīņa ar feodālisko absolūtismu. Vēsture vedot cilvēku uz labāku dzīvi. Atkal tas pats ētiskais motīvs kā to redzējam čechu vēstures filozofijā. Vēstures gaitā cilvēce atsvabinoties no mīta un mānticības idejiskā uzskata un tuvinoties zināšanai, saprāta vadībai, kas, kautgan pamazām, ieņemot redzamāku vietu, apkaŗodams vecās parašas un tradīcijas. M. domā, ka vispārīgā vēsturē cīnoties teoloģija, šī mītu pasaule, ar filozofiju, saprāta sfairu. To esot domājis arī Dostojevskis ar savu pasaules slaveno lielinkvizītoru hipotezi.

Sociālā dzīvē tā saucamā atklāsmes ticība tikai nostiprinot politisko aristokrātismu, absolūtismu (ko rādot baznīca savā vēsturē) un arī agresīvo militārismu, kā tas esot redzams vidus laikos. Bet vēsture īstenībā prasot brīvību, vienlīdzību un brālību (franču revolūcijas principi), t. i. vēsture cenšoties pēc ētiskām vērtībām, pēc Dieva un tikumības. Tādēļ jāuzsverot teisms — Dieva radītāja un valdītāja ticība, un antropisms, cilvēka tikumības centieni. Vienlīdzība neesot sa-

protama kā prasība pēc vienlīdzīgām pilsoņu politiskām tiesībām, jo absolūta vienlīdzība nekur neesot atrodama un tādēļ atmetamas arī komūnisma un oikonomiskās vienlīdzības utopijas, bet kā sabiedrības dzīves sarežģījumu atrisināšana. Vajadzīga sociālās dzīves pareizāka organizēšana. M. grib iekārtot brīvu, elastīgu sociālās dzīves pakāpenību (hierarchiju), kurā katra individa vietu noteiktu viņa dāvanas, enerģija un tikumība. Darbs jāsadalo pēc tādas vienlīdzības principa, pēc tādas darba filozofijas.

Brīvību M. saprot ne kā individa patvaļu un vaļību, bet kā tikumības autonomiju, t. i. tikumiskas personas patstāvību. Tādam ētiski brīvam cilvēkam, pilsonim jādomā par sociālās dzīves reformām un tikumisko kārtību.

Visaugstāki M. ciena brālību, jo tas esot visdziļākais tikums sociālā dzīvē, bet M. piemetina, ka brālība nevarot būt bez veselīga egoisma, egoitātes. Brālības princips cenšoties pēc visas tautas labklājības, pēc tautas audzināšanas un izglītības

V.

Tagad mēs jau manām M. ētikas un reliģijas pamatlīnijas. Ētika stāv M. filozofijas centrā un tā vada visu viņa domāšanas gaitu. Bet viņš ētiku grib sakausēt ar reliģiju. To ētikas un reliģijas sintezi M. sauc par humānismu, jo pēc M. domām, cilvēks šinī virzienā ir virzītājs subjekts. Viņš ar vārdu humānisms grib norobežoties no renesanses humānisma, kas esot bezdievīgs, ateistisks un relatīvs ētiskos jautājumos. Ja Dievu noliegšot, tad, kā Dostojevskis domājis, sākšoties cilvēku dievināšana (nebūšot īstais dievcilvēks, bet cilvēkdievs), cilvēku patvaļa, chaos, terrors, visādas kāres pēc baudas, slāpes pēc iedomātas laimes, un pilnības cieņa atslābšot. Dziņā pēc pilnības M. saredz visas ētiskās normas par labo un ļauno, jo dziņā pēc pilnības vedot mūžībā (Jezus), un relatīvais subjektīvisms necelšot savas galvas, par ko M. priecātos.

Līdz ar to ētika stipri pakļaujas reliģijai. Bet M. reliģijas jēdziens pavisam citādāks, kā mēs to izpratuši. Reliģija pēc M. ir mūžības problēmu teorētiska un praktiska risināšana. Būt reliģiozam, nozīmē dzīvot sub specie aeternitatis,

t. i. dzīvot ar, zem visuma, Dieva, vērot cilvēka attiecības ar visumu, Dievu. Tā nav, kā redzam, kristīgās baznīcas atklāsmes un autoritātes reliģija. Tā ir, kā M. saka, „bezmītu reliģija, kas sintezējas ar zinātnes atzinumiem. Reliģija nekad nerunājot preti zinātnes prasībām. Galvenie elementi reliģijā tad top pieredze un saprāts. M. atzīst gan, ka ir personīgs Dievs, ka Dieva būtība ir mīlestība, un ka tādēļ pasaule ir jēgas pilna un ka dvēsele ir nemirstīga. Šos ticējumus M. pieņem tādēļ, ka to prasot pasaules kārtība un vienība, un ka līdz ar to cilvēkam un viņa domu procesam jāritot pēc loģikas kārtības likumiem un ka arī tad dzīvē ieradīšoties vienība un kārtība. Tad izcelšoties īstā personības nozīme. Aregiozo cilvēku varot gan cienīt, pat apbrīnot, bet nekad nevarot no sirds mīlēt.

Mīlestība, kā ētiskā, tā reliģiskā nozīmē, slēpjot sevī lielas spējas, veidot sociālo dzīvi. Mīlestības ceļš esot evolūcijas, ne revolūcijas gaitā. Evolūcija esot gausa, bet M. nebīstās no attīstības gausuma, jo pirmkārt mīlestībai jāpārvarot cilvēces ļaunums, un otrkārt cilvēka ētiskais stiprums, drosme un noteiktība vienmēr uzvarot, kā to rādot vēsture un Bohēmijas brāļu vienkāršais zemnieks-domātājs Helčickijs. Helčickijs bijis lielais evaņģēlija mācības sludinātājs un to mācību papildītājs, brālības paudējs un izvedējs dzīvē (krist. ticības komūnisma, kopmantas un kopdzīves realizētājs Helčickijs ticējis labā uzvarai un personīgās dzīves nemirstībai). Dieva providence vadot labā uzvaru cilvēcē. Šis zemnieka idejas vadot cilvēci un čehu tautu, tādēļ evolūcija pareizais ceļš, tikai nedrīkstot palikt bez cerības vai arī nodoties hysteriskai steigai.

VI.

Bez ētikas un reliģijas Masarikam vēl viens vadītājs visos spriedumos un viņa dzīvē. Tas ir skaistums, daiļums, aistētikas dziļumi. Šos dziļumus viņš vērtē tik augsti, ka uzstāda mākslas dziļumus augstāki par prāta atziņas dziļumiem. Mākslas pamatos guļot jūtas un jūtas esot dziļākas par intelektu, jo tās tuvāki stāvot cilvēces ideāliem. Mākslas jautājumus M. apskatījis daudz un dažādos rakstos (ne teorētiski, bet zinātn.-praktiski) un no 1) ētiska, 2) sociālpaidagōģiska un

3) no kultūras vērt. viedokļa. Tā tad ne no metafizikas augstumiem, jo tādi skati esot par daudz abstrakti un neskaidri. Aistētikā jāvaldot atkal empīrijai un empīriskai psiholoģijai. Uz mākslu jāskatoties no apakšas, no dzīves, un ne no augšas. Tomēr M. nepaliek cieši konsekvents. Viņš lūko apvienot empīrismu un racionālismu. Mākslinieks, nodziļinādamies savā objektā, atrodot tā būtisko, bet lai īsti to panāktu, tad jāpielietojo visas intelektuālās spējas. Vismazākā spēka patēriņa princips esot arī mākslā, ko rādot īsta mākslinieka skaidrie, vienkāršie, harmoniskie darbi.

Bet kas dzen mākslinieku radīt savus neaizmirstamos, ģēniālos darbus? Te M. pretojas vēsturiskā materiālisma uzskatam, kas uzsver tikai oikonomiskā faktora nozīmi mākslas darba radīšanā. Mākslinieks-ģēnijs, saka M., atšķiroties no citiem cilvēkiem 1) ar savu emocionālās smalkjūtības brīnišķo spēku, 2) ar jaunradīšanas gribu un 3) ar savu tāl- un dziļskati. Tādas īpašības neesot atkarīgas no oikonomiskās vides, bet no iedzimtības. Ar tādu argūmentējumu grib pierādīt, ka neesot mākslas jautājumos taisnības ne marksistiem, ne romantiķiem. Īsti mākslinieki esot Tolstojs un Dostojevskis, kas ne paši, ne arī to tipi neesot atkarīgi no tīrā natūrisma un materālisma teorijām. Ne oikonomiskie apstākļi, ne arī oikonomijas zinātnes un vīri veicinot progresu, bet mākslinieki ar saviem īstiem mākslas darbiem. Mākslinieki redzot īsto dzīvi, intuitīvi izjūtot augstāko šķiru dvēseli un zemāko slāņu likteni. Mākslinieki rādot tad īsto izeju, reformas vajadzību un metodi. Kā piemērus pieved krievu mākslas nozīmi Krievijas attīstības vēsturē. Pat zinātnieki un filozofi Krievijā neesot veikuši to, ko mākslinieki, jo mākslinieki stāvēt tuvāki mītam. (Te redzama M. nekonsekvence.)

Lai vērojot Turgēņeva nozīmi verdzības atcelšanas vēsturē. Lai pārdomājot Dostojevskā lomu mazo ļaužu un viņu apspiestā un nicinātā stāvokļa labošanas procesā. Lai iegūmējot Tolstoja idejas Krievijas tautu tikumības atzēšanā. Visu to uzrādot, var manīt, ka M. paliek savās garīgās mērēnības robežās.

Galā teiksim pārā vārdus par M. kā domātāja personību. M. ir konkrētu uzskatu vīrs, reāls ideālists. Viņš viscauri morāliska personība, pat puritānisks, ētisks dēmoqrats,

individuāls gars, gara aristokrāts, nepiekāpīgs savā programā, uzskatos un savā lielajā organizācijas darbā tādēļ, ka ir mīlestības domu domātājs, izvedējs, darītājs, kā tautas vadonis, filozofs un valstsvīrs, valsts prezidents. M. visā dzīvē un darbā neatlaidīgi turējies pie Husa pārliecības: „Patiesība uzvar.“ Veritas vincit.

Cand. theol. Arn. Lūsis

Sirdsšķīstie un viņu tragēdija

„Svētīgi ir tie sirds šķīstie, jo tie Dievu redzēs,“ saka Kristus.

Šie katram pazīstamie Kristus kalna sprediķa vārdi ietver sevī reliģiozā cilvēka lielāko un kvēlāko ilgu piepildījumu — redzēt Mūžīgo, redzēt Dievu. Kamēr pārējie „svētītie“, saņemams izlīdzinošo taisnību tamdēļ, ka tiem šai dzīvē jācieš sociālās netaisnības dēļ — piemēram — taisnības dēļ vajātiem, vai arī tamdēļ, ka tie parāda sociālā dzīvē sava rakstura cēlās īpašības — vairaš no naida un cenšas pēc miera, ir lēnprātīgi un t. t. — „sirdsšķīstie“, liekas, ir jauns un īpatnējs termiņš izredzēto raksturošanai Kristus izpratnē. Parasti „sirdsšķīstā“ cilvēka būtības izpratni saista ar tikumiskām normām un dara atkarīgu no viņa ētiskā stāvokļa. „Būt šķīstam sirdī“ tad nozīmētu kādu pozitīvu cilvēka īpašību tikumiskā laukā. Bet — tādā gadījumā grūti saprast, kamdēļ Kristus lietojis šādu indirektu izteiksmi un nesaka, piemēram, tā — „svētīgi esat jūs — tikumīgie, ļaunuma neaizskārtie, nevainīgie“ un t. t.? Kamdēļ viņš taisni uzsvēris apzīmējumu „sirdsšķīstie“. Liekas, ka ētiskais moments šeit Kristus uztverē bijis tikai sekundāras dabas, un „sirdsšķīsto“ dziļākā būtība meklējama kaut kur citur. Pretējā gadījumā runas izteiksmei vajadzētu būt citādākai. Un — tas arī pilnīgi saprotams, ja ņemam vērā to, ka Kristus nav izveidojis nekādu ētikas sistēmu, vairījies no jebkuras ētisko normu šablonizēšanas, vispārināšanas. Labo nevar tā pierādīt, kā matēmātisku formulu, piemēram, ka $2 \times 2 = 4$. Labā jēdzienu nevar uzstādīt kā figūru uz postamenta un pateikt — lūk, tur ir visas pilnības augstākā sintēze. Dzīve ir pārāk irracionāla un neapbrēķināma, lai pakļautos jeb-

kuŗai normēšanai. Absolūti labs nav neviens cilvēks. „Neviens nav labs, kā vienīgi Dievs“ — Kristus saka bagātam jauneklīm, neļaudams arī sevi par tādu apzīmēt, kas jau sasniedzis augstāko pilnību. Ka tomēr ir relatīvi labi cilvēki, par to Kristus nešaubas. Viņu vidū nostājas arī „sirdsšķīstie“.

Jēdziens „šķīsts“ — resp. apzīmējums „sirdsšķīstais“ ietver sevī nevienu tikumisko, bet arī reliģisko elementu, un, jāsaka — pēdējo pat vairāk nekā pirmo (Kristus un Jaunās Derības izpratne).

Vecā Derībā „šķīstam būt“ — jāsaprot vairāk tikumiskā nozīmē, saistot to ar kultu un kulta ceremoniju ievērošanu. Jaunā Derībā, turpretim, šis jēdziens saprotams vairāk kā reliģioza pārdzīvojuma rezultāts. „Šķīstam būt“ — nozīmē atrasties dzīvā, nepārtraucamā sakarā ar Mūžīgo, — redzēt Dievu. No šī viedokļa izejot, varam secināt, ka „sirdsšķīstais“ Kristus izpratnē ir tas cilvēks, kas jūtas saistīts ar Dievu tik dziļi, kā zieds ar stiebru un sakni. Kā sēklas grauds neapzināti glabā sevī dzīvības spēku, tā „sirdsšķīstais“ sevī Dievu, no kuŗa to nevar šķirt ne tuvums, ne tālums, ne laika, ne telpas robežas. Tas ir pilnīgi intuitīvs pārdzīvojums, neapzināts, neizteicams. „Sirdsšķīstie“ neatrod Dievu pieredzes ceļā, pārlicinoties par kādas augstākas varas eksistenci, kas valda pār visumu un cilvēkiem, zvaigžņu mirādēm debesu bezgalībā un dabas spēkiem viņu visdažādākos parādības veidos un formās. Viņi to jau glabā sevī kā savu otro „es“. Un tādā ceļā tas kļūst viņu norma un likums, kaš neļauj krist ļaunuma cilpās aiz bailēm no soda un atmaksas, vai arī aiz dziņas pēc pestīšanas un svētlaimes — bet uztur tos mūžīgā kontaktā ar Pilnīgo, ar summum bonum. Kā upe nevar tecēt atpakaļ — tā sirdsšķīstais novirzīties no tā ceļa, kuŗu tam nosprauž šis otrais „es“.

Tamdēļ sirdsšķīstie „Dievu redzēs“. Viņu dvēsele jau potencē ir rada Mūžīgam. Dzīve nav varējusi saskaldīt viņu iekšējo „es“. Sirdsšķīstie uzglabājuši pirmatnējo viengabalainību, simplicitāti.

Dzīvodami tādu pat dzīvi, kā visi tie, kam lemts staigāt šīs pasaules ceļos, viņi tomēr palikuši kā bērni savā lielā vienkāršībā, kuŗa stāv tuvu pirmatnēji absolūtam. Bērns neapzināti glabā sevī dziņu augt, veidoties, pilnīgam tapt. Sirds-

šķīstais šo tieksmi pēc pilnības izmana kā slāpes pēc Mūžīgā. Sirdsšķīstie uzglabā savu „tapt“. Tamdēļ viņi ir neierobežoti, viņiem pieder mūžība, tie redzēs Dievu.

Parastais cilvēks jau ir tas, kas viņš ir kļuvis. Viņš jau ir ierobežots, stāv uz vietas, neaug vairs un arī nevar to darīt. Varbūt, ka arī Ničem ir taisnība, ja viņš saka, ka taisni šī nezaudētā „tapt“ dēļ Kristus teicis mācekļiem — „topat kā bērni, jo tādiem pieder debesu valstība“. Bet — polemizēt par šo problēmu nav mana darba nolūks. Atstāsim to tālāki neiztirzātu.

Vēl kādā citā ziņā „sirdsšķīstie“, vai, labāki sakot, — viņu pārdzīvojumi, līdzinas tam, ko pārdzīvo katrs bērns.

Bērns bez vecākiem jūtas atstāts, aizmirsts. Viņš bailojas, meklē māti, tēvu, vecāko brāli un māsu. Tie stiprāki par viņu. Tikai tad bērns jūtas apmierināts, ja redz tos pie sevis, vai vismaz zin, ka tie atrodas kautkur tuvumā. „Sirdsšķīstiem“ šis stiprākais ir Dievs. Bez Dieva viņiem jānoslāpst. Bez Dieva tie nevar dzīvot, jo tad tie ir zaudējuši savu otro „es“. Bet, ja tie Viņu ir atraduši, ja apzinās viņa klātesamību baltās un nebaltās dienās, — tie jūtas laimīgi un apmierināti.

— Ja tu man esi, tad es neprasu debesis un zemi. — (Dāv. 73. psalms.)

„Sirdsšķīstiem“ pietiek ar šo dievtuvuma pārdzīvojumu. Viņi neprasa neko vairāk savai laimei. Mantu, godu, slavu, dzīves ērtības un citas tamlīdzīgas lietas viņi nevēlas. Viņu bagātība ir apziņa, ka tie dzīvo Dievā un Dievs viņos. Un, ja arī viss ir pazaudēts — tad tomēr sirdsšķīstie vēl jūtas bagātāki par tiem, kuŗu bagātības skaitļos nav aprēķināmas.

Tā ir savāda, brīnišķa svētuma un gaismas pasaule, kuŗā sastopas mūžīgais un laicīgais, neierobežotais un ierobežotais, pasaule, kuŗā izskan lielā identitāte. Tamdēļ „sirdsšķīstais“ nekad nekļūst pesimists. Nekas nevar satricināt viņa mieru un pašāvību tam, ka visumā valda kāda labu domājoša griba, kas beidzot katru nesaskaņu pārvērš saskaņā. Sirdsšķīstie tamdēļ neatraujas no dzīves un cilvēkiem, bet stāv viņā stipri un droši kā koki, kas vētras lauzti, tomēr vienmēr dzen jaunās atvases un turpina salapot spirtgā zaļumā.

Prāta cilvēks, intelektuālais domātājs, šo pārdzīvojumu nesaprot. Un tamdēļ viņš „sirdsšķīstos“ sauc par glēviem,

fantastiem un t. t. Viņš redz sirdsšķīsto traģēdiju, kuŗu tie paši daudzreiz nesaprot, ja tikai to varētu saukt par traģēdiju.

Sirdsšķīstie kļūst sveši dzīvei, jo tiem pašiem ir sava pasaule. Viņi „sapņo“ valējām acīm. Viņi aizmirst, ka dzīve nav joki. Grūti ir cīnīties ar straumi tam, kas nav iemācījies peldēt. Un „sirdsšķīstie“ to nav darījuši. Viņi nav centušies piemēroties apkārtnei. Viņi nepazīst dzīves īstenību un nezina, ka liktenis daudzreiz samāļ cilvēku, ja tas neuzmanīgi ir aizskāris dzīves komplicēto mēchanismu.

(Turpmāk beigas)

Cand. phil. Hildegarde Reinharde

Vācticība

Tiklīdz nodibinājās patreizējā autoritārā valdība, Vācijā izcēlās vesela rinda jaunu ticību, kas sakarā ar tautiskuma un rasiskās apziņas atmodu gribēja dot vācu īpatnībai, resp. āriešu rasei vispiemērotāko reliģiju. Tā radās daudzās ģermāniskās pagānu reliģijas, no kuŗām 1933. g. jūlijā un septembrī ⁷¹⁾ apvienojās Eizenachā ar nosaukumu Vācu ticības kustības darba apvienība (Arbeitsgemeinschaft der Deutschen Glaubensbewegung). Saīsināti viņus bieži apzīmē par Vācticību (Deutschglauben) jeb par Jaunpagānismu. Galvenie vadoņi: prof. J. V. Hauers, grāfs Reventlofs, sākumā arī apdāvinātais Leipcigas prof. Ernsts Bergmans, kuŗš vadītāja amatu atstāja 1934. g. aprīlī, prof. Gūnters, prof. Hermans Virts un citi. Apvienības mērķis: panākt, lai valsts viņu atzīst par 3. ticību blakus katoļu un evaņģeliskām ticībām. Tomēr jāpasvītro, ka Matilde Ludentorf ar saviem piekritējiem nepiebidrojās apvienībai.

Visas jaunpagānu reliģijas iziet no uzskata, ka ticība ir rases, resp. tautas dvēseliska izteiksme, asins radība (Schöpfung des Blutes). Kad še ir runa par asinīm, tad tās saprot

¹⁾ Tās ir: 1) Deutschgläubige Gemeinschaft, 2) Nordische religiöse Arbeitsgemeinschaft, 3) Adler und Falken, 4) Rig-Kreis, 5) Bund der freireligiösen Gemeinden Deutschlands u. eine Anzahl Gemeinden des Verbandes der freireligiösen Gemeinden, 6) Freundeskreis der Komenden Gemeinde, 7) Gemeinschaft deutscher Erkenntnis.

netikvien bioloģiski, bet kā dzīves pārdzīvojumu visiekšķīgāko kopību. Šī iekšējā tautiskuma kopība radot sev piemērotu ticību. Kā to atrast?

E. Bergmans savā „Evangelium der deutsch-nordischen Seele“ iziet no Hermana Virta fantastiskās ziemeļ-atlantiešu pirmrelīģijas un to papildina ar senģermāņu gara mantām, ņemtu gan arī no vecākām teikām, bet galvenokārt no vācu mistiķiem, kā Jēkaba Bōmes (Jacob Böhme) un meistara Ekhearta (Eckhart), līdz nonāk pie jaunā Lutera un vācu ideālisma.

Lai izteiktu vācticībnieku pamatus, pievedīšu visupirms viņu pašu sastādītās tezes, kas iespiestas laikrakstā „Die Sonne“²⁾ ar virsrakstu „Religiöse Richtsätze für völkische Deutsche“:

1. Tautiskuma doma, vācziemeļnieka klūšana par tautu (Volkwerdung) savos dziļumos pamatojas dievīguma tapšanā (im gottheitlichen Werden), asins un ticības vienībā.

2. Ziemeļnieks-vācietis pēc dabas izjūt un atzīst dievišķo kā „mūžam vienu bez noteiktības (sonder Bestimmtheit) un bez personīgām īpašībām“ (Eckhart), kā darbojošos visumā un viņā pašā, kā nesošu (tragend) visumu un viņu pašu, kā topošu visumā un viņā pašā. Īpatnējais tautiskums (die artgebundene Volkheit) ir dievišķas tapšanas pārpersoniska radība virs zemes. Atsevišķais cilvēks ir šī tautiskuma parādības forma un iedarbības nesējs (Wirkungsträger). Caur viņu un viņā tas ir ierindots dievišķā tapšanā. Tā dabīgi izjustais uzdevums ir, kalpot mūžīgai tapšanai, svētai dzīvei, sevišķi tautiskuma dzīves formai un vienībai, pakalpīgi līdzdarboties pie viņa pilnības sasniegšanas.

3. Tikumiski vāciets ir nostādīts vienīgi uz savu iekšējo izskaidrošanos ar dievišķo, uz savu sirdsapziņu. Mūžīgais zemes dzīvē pildamais uzdevums ir dzīves svētīšana (Heiligung); šī uzdevuma pamats ir ticīgas zinātnes izjusta dievīguma tapšanas griba (der gottheitliche Werde-Wille) visumā un virs zemes.

4. Vācietis tic vācu tautai un viņā iedzimtā dievīguma uzdevumam, klūt caur īpatnēju līdz pilnībai novestu attīstību par cilvēces vadoni, kādi ir bijuši viņa ziemeļu senči.

²⁾ 1933. g. 9. burtnīcā.

5. Vāciešu reliģioza apvienošanās notiek nākotnes no dogmām brīvā Vācu tautas baznīcā kā vienīgā valsts atzītā reliģijas kopībā (valsts baznīcā).

Ticība nav iedomājama bez apliecības, tādēļ Bergmans savu Vācticības apliecību sakopo vārdos:³⁾

„Es ticu Vācticības Dievam, kas darbojās dabā, augstā cilvēkgarā un manas tautas spēkā.

Un [ticul] palīgam briesmās (Nothelfer) Kristum⁴⁾, kas cīnas dēļ cilvēka dvēseles cēluma (Edelkeit).

Un [ticul] Vācijai, zemei, kurā top jaunā cilvēce.⁵⁾

Ir Vācu ticības kustības darba apvienībai arī savi 9 baušļi⁶⁾, kuŗi pa daļai piesienas kristīgo 10 baušļiem. Viņi skan:

1. Dod godu dievībai (pasaules pamatam)!
2. Dod godu senčiem un mazbērniem!
3. Dod godu savas tautas lieliem [gariem]!
4. Dod godu vecākiem!
5. Dzīvo šķīsti! (Halte dich rein!)
6. Esi uzticīgs savai tautai!
7. Nezodz!
8. Esi patiesīgs!
9. Esi izpalīdzīgs cēlajam! (dem Edlen).

Vācticības īpatnība kļūst skaidrāki saredzama, ja atbildam uz jautājumu: Kas būtu kristietībā vācu tautas garam, resp. āriešu rasei svešs? kuŗi viņu pašu acīs ir kristīgās ticības piedauzības akmeņi? Bergmans uztur apsūdzību 3 punktos:

Tie ir: 1. Kristietības grēku un grēku nožēlas apziņa un sakarā ar to 2. Cilvēka pasīvā žēlastības saņemšana no mūžīgā Dieva. Vācu tautības cilvēks esot pēc iedzimtības, pēc asinīm labs. Kas viņā slikts, tas esot radies no sajaukuma ar citu tautu, resp.

³⁾ Grāmatā „Die deutsche Nationalkirche“, 266. lpp., Hirt Breslau 1933. g.

⁴⁾ Bergmans Kristu piepatur tikai pagaidām, vājo dēļ.

⁵⁾ Ir sastādītas arī citas ticības apl., interesenti tādu piem. atradīs laikr. „D. christliche Welt“ 1934. Nr. 3, Wendlanda rakstā „D. deutsche Glaubensbewegung“.

⁶⁾ Atrodami laikrakstā „D. Evangelische Deutschland“ 1934. g. 35. burtņīcā.

citu tautu rašu asinīm. Radušos mazvērtīgumu varot uzlabot ar tautas higiēnu līdz teicamam pārcilvēkam. Bet ja cilvēkam nav grēku, tad protams viņam nevar arī būt nedz grēku piedošanas, nedz grēku nožēlas. „Kas grēku piedod, sankcionē grēku. Grēku piedošana iznīcina reliģiozo ētiku un tautas morāli. Nacionāl-sociālistiskā un kristīgā ētika ir nesavienojamas pretešķības,“ saka Bergmans savas Vācticības 25 tezēs. Grēku nožēla norādot uz glēvulību, un glēvulība piemītot vergiem. Tīrasinīgais vācietis turpretim esot kungs un varonis. Spēcīgam un labam varonim protams arī nevajag nedz pestītāja, nedz sakramentu. Tā vācticībniekam sociālā antropoloģija atvieto pestītāju un sakramentus. Pie tam pasīvitate neesot ģermāņu īpašība un tādēļ vācietim neesot vajadzīga pasīvu žēlastību sludinoša atsacīšanās kristietībā, bet faustiskas atziņas, darba, pienākuma, spēka un īstenības reliģija.

3. punkts ir kristietības mūžīgās dzīvošanas meklējums. Tas esot egoisms, ja cilvēks grib vai cer pēc nāves turpināt personīgu dzīvi. Vācietis esot altruists, viņam pietiekot ar apziņu, ka mūžīgi dzīvo vācu ziemeļnieku dvēsele vispāri, ne atsevišķais cilvēks. „Un tā mēs, vācticībnieki, apzīmējam ticību nemirstībai un pestīšanas ideju par noziegumu pret Mūžīgo māti un viņas dievadzimušo garu (Gottgeburt Geist) un noraidam pestīšanas un nemirstības mācības kā nereliģiskas un netikumīgas,“ raksta Bergmans jau minētās Vācticības 25 tezēs.

Īsi sakot, mums še ir darīšana ar pagānu reliģiju, kuŗas šauri nacionālais Dievs darbojas un atklājas vācu cilvēkam dabā, cēlā cilvēka garā, tautiskumā un vēsturē. Galvenais cilvēka uzdevums, pēc vācticībnieku domām, ir viengabalaina tautiskuma un rases dabisko īpatnību uzturēšana un celšana līdz pilnībai, lai vācietis kļūtu par visas cilvēces vadoni. Kristīgo baznīcu viņi nosoda kā „artfremdes Gebilde“, kā „Gespenst Jahwes“, saredzot viņā židisku un līdz ar to svešas rases ticību. Tālāk viņi noliedz tikpat materiālistisko, kā arī tīri racionālistisko pasaules uzskatu.

Tas īsumā ir tas, kas visiem Vācu ticības kustības darba apvienības piekritējiem ir kopējs: tomēr katrai grupai ir arī sava īpatnība. Attiecībā pret kristietību jāizšķir 3 grupas: 1) Vieni grib šimbrīžam apvienot savu pagānisko ticību ar

kristietību, jo „pasaules jēga ir piedodoša mīlestība,“ saka prof. Mandels, kas vispāri liekas būt dziļākais no viņiem, kam ir nojauta par cilvēka grēcīgo dabu. 2) Otri nostājas ar noteiktu prasību: vai nu Kristus, vai Zigfrīds. 3) Trešie sludina naidu pret kristietību (grāfs Reventlovs un E. Bergmans).

Atsevišķās grupas atšķiras arī pašā mācībā viena no otras, tā kā Ludendorfi var zoboties, ka apvienība esot „ein Sammelsurium“ visdažādāko domu, bet šai īsā apcerējumā nevaru pakavēties pie katra virziena atsevišķi.

Vācīcībai ir tieksme kļūt par masu kustību. Viņai samērā labi veicas ar neapzinīgo tautas daļu un jauna alkstošo jaunatni. Viņu izdotos laikrakstus izpērk kopsummā pāris 100.000 eksemplāros un piekritēju skaits augot. Tas viņus pamudina kļūt lepniem un izaicinošiem. Savā laikrakstā „Der Reichswart“ 1935. g. 6. janvāra burtņīcā Hauers var lepni atstāstīt, kā Berlīnē svinēti ziemas saulgrieži: Biedrs Dr. Fricis Gerike iestājies liesmu plīvošā gaismā un runājis „uz mums, kas esam mūžīgās gaismas dēli, sentēvu mantojuma paudēji un piepildītāji“... „Bet mēs nikni smējamies savā pagānu spītībā, jo vecās pasaules kliezienā šķind sabrukuma drumstalas.“

Savā 1935. g. Vācu zemnieku kalendārī viņi vairs nav ievietojuši kristīgos svētkus, bet dzirdam par Baldura gaismas dzimšanu un Jūlbērniņa apciemojumu (apm. Ziemassvētkos), par Ostaras saules lēkšanas svētkiem (apm. Lieldienās), par Donāra āmura pārvešanu mājā (ap debesbraukšanas dienu) u. t. t. Kādā propagandas lugā „Vitekind“ viņi pat pāriet atklātā uzbrukumā pret kristiešiem un ievieto piem. vārdus, kā: „To darīja kristieši, kas mīlestību liekuļo un slepkavību nes.“

Ko vācīcībnieki panākuši? Nevienu vairs nevajā dēļ piederības pie viņu draudzēm un viņiem atļauts jaunatni atklāti apmācīt un svētīt. Tomēr pat ja viņu piekritēju skaits būtu ap 200.000, tas 66 miljonu lielā tautā ir niecīgs skaits.

Visnopietnākie noliegumi un atspēkojumi šai pagānu ticības apvienībai ir jāpiedzīvo no zinātnieku puses sakarā ar viņu pretenziju dot īsto āriešu reliģiju, tā tad taisni attiecībā uz viņu pēdējiem pamatiem. Dr. J. V. Hauers pūlas pierādīt visiem līdzekļiem pretinieku difāmāciju, ka pirmatnējās rases,

ārieši un semiti, reliģijas ziņā atšķīrušies savā laikā tāpat kā tagad vācticība un kristietība. Semītiem esot bijusi raksturīga: monoteistiskā, personiskā Dieva ideja, Dievs ārpus mums un virs mums, taisnais tiesnesis — Dievs, cilvēka taisnošanās Dieva priekšā, nogrēkošanās (Sündenfall), mantotais grēks, ko vajag izpirkt, doma par personīgo nemirstību labiem un mūžīgo pazušanu ļauniem, pestīšanas ideja. Tas reizē arī viss esot neāriskis. Turpretim prof. Dr. Joh. Vitte Berlīnē⁷⁾ pierāda, ka visi šie momenti bijuši arī āriešu reliģijā Persijā un proti jau pie Caratustras. Arī āriešu reliģijā Indijā Vitte nepārprotami konstatē personalistisku Dieva uztveri, grēku sajūtu un pestītāja gaidas, gan Rigvedā, gan Upanišādēs un citur.

Līdz šim vācticībnieki nav varējuši ar nopietniem pierādījumiem atspēkot minētos prof. Vittes apgalvojumus un tādēļ varam būt pārliecināti, ka seklā Vācticība nav seno āriešu pirmreliģija.

Priv.-doc. F. Treus

Evangēlija fragmentu jaunatradums

Dienas laikrakstos nesen parādījās ziņa, ka atrasti „piektā“ evangēlija fragmenti. Šī vēsts varēja vairāk savilņot plašākās lasītāju aprindas, nekā teologus pašus. Jo tie zināja, ka ārpus evangēlijiem ir uzglabājušies daži Jēzus izteicieni atsevišķos kristīgās literatūras pieminēkļos: piemēram Acta 20, 35, Ebrēju evangēlija fragmentos un dažos baznīcas tēvu rakstos. Bez tam atrasti jau agrāk vairāki papīrusu jeb pergamentu gabali ar evangēlijiem ļoti līdzīgu grieķu teksta saturu. Visi šie teksti atgādina Jēzus izteicienus, kas mums uzglabājušies kanoniskos evangēlijos gan pēc formas, gan pēc satura. Harnaks (Harnack) veltījis šiem jautājumiem diezgan lielu uzmanību: viņa apcerējumos¹⁾ lasītājs atradis teksta tul-

⁷⁾ Brošūrā „Deutschglaube und Christusglaube“. Vanderhoeka un Ruprechta izd. Göttingenā.

¹⁾ A. v. Harnack: Ein neues Evangelienbruchstück [iet:] A. v. Harnack: Aus Wissenschaft und Leben. II, pg. 239—250. Giessen 1911. idem: Einige Worte Jesu, die nicht in unseren Evangelien stehen [iet:] A. v. Harnack: Erforschtes und Erlebtes pg. 44—52. Giessen 1923.

kojumus un lietišķu analīzi. Šeit negribam atkārtot to, kas kopš Harnaka un arī agrāk jau bija zināms. Lūk. 1, 1 jau norāda, ka pirmkristīgās literatūras pieminekļi bija skaitliski daudz bagātāki un mums uzglabājušies četri kanonā uzņemtie evaņģēliji ir tikai daļa no tiem. Tomēr „piektā“ evaņģēlija nosaukumu nedrīkstam piešķirt nevienam no līdz šim pazīstamiem tekstiem. Pa daļai teksti ir pārāk īsi un nepilnīgi, pa daļai tie atkal hronoloģiskā ziņā nav līdzvērtīgi mūsu evaņģēlijiem.

Šo iemeslu dēļ objektīvam vērotājam ziņa par „piektā“ evaņģēlija jaunatradumu bija jāuzņem ar dibinātiem aizspriedumiem. Bija jānogaida brīdis, kad būs iespējams pārbaudīt sensācijas patiesības kodolu un atšķirt īsto teksta saturu no mīklainiem atstāstītāju pielikumiem.

Šodien šis jautājums varbūt vēl nav gluži tik tālu nobriedis. Autoritātīvu pētnieku ziņojumi tomēr atļauj tagad jau apgaismot jaunā atraduma nozīmi, kā arī skārt tās problēmas, kas stāv sakarā ar šiem papīrusu fragmentiem.

Grieķu papīrusu kolekcijā, koņus „British Museum“ pārvalde ieguvusi 1934. gada vasarā, (daži domā, kopā ar „Codex Sinaiticus“ pirkumu²⁾ no Krievijas valdības) atrastas divi papīrusu lapinās ar uzrakstiem grieķu valodā. Raksturīgākā šo uzrakstu iezīme ir tā, ka tekstā vietu vietām atrodams vārds, kas sastāv no divi burtiem „I H“ (jota + ēta). Minētā mūzeja rokrakstu pētniekam J. Bell'am³⁾ (Bell) šie burti deva iespēju analizēt teksta saturu un vecumu. Burtiem „I H“ daži rakstnieki saīsinājuši vārdu Ἰησοῦς. Šī **abbreviācija** ir pazīstama, kaut arī ne sevišķi populāra. Rokrakstu vecumu minētais pētnieks ir nospraudis. — Teksti radušies otrā gadu simtenī, domājams pirmajos šī gadu simta gadu desmitos⁴⁾. Izcelšanās un atrašanās vieta ir Ēģiptē. Šimbrīžam mums vēl nav nekādu tuvāku datu par pašu atradumu. — „British Museum“ pārvalde varbūt tīšu prātu šīs ziņas glabā kā noslēpumu, cerēdama iegūt no tiem pašiem avotiem vēl jaunus materiālus.

²⁾ „Ein fünftes Evangelium“. Allgemeine Evangelisch Lutherische Kirchenzeitung. 68 Jg. (1935.) Nr. 7 (15. II) pg. 161/2.

³⁾ Idris Bell: Fragments in Papyri from Egypt. Times 1935. 23. I.

⁴⁾ H. Windisch: Bruchstücke eines unbekanntes Evangeliums. (Ein neuer Papyrusfund). Die Christliche Welt 49 Jg. (1935.) Nr. 4 (16. II) pg. 154.

Mums zināms, ka līdz šim identificētas divas sabojātas un teksta ziņā nepilnīgas lapas ar uzrakstiem abās pusēs un bez tam vēl maza papirusa strēmelīte, kas pēc Bell'a domām pieder vai nu pirmai papirusa lapai, jeb ir kādas trešās lapiņas fragments. Papirusu fragmentu apmēri un viņu teksta saturs vēl nav publicēti, tomēr mūzeja pārvalde jau tagad aizrāda, ka šāda publikācija sagaidāma visdrīzākā laikā.⁵⁾ Interesanti atzīmēt, ka jaunatrstie trīs papirusu fragmenti, līdzīgā kārtā kā vecāko nule atrasto Bībeles rokraksta papirusi⁶⁾, liek revīdēt mūsu līdzšinējos uzskatus par senkristīgās literatūras ārējo formu un izskatu. Otrā gadu simta pirmajā pusē Ēģiptē pazina grāmatu „sējumus“. Līdz šim valdīja uzskats, ka senkristīgās literatūras pieminekļi glabājušies uz atsevišķām papirusu lapām, kuŗas satina tīstokļos. Bet jaunākie atradumi liecina, ka pazina arī „sējumus“ un skaitīja pat lapas puses. — Atrastās papirusu lapiņas, (jeb viņu fragmenti) pieder vienam sējumam. Pateicoties J. Bell'a rūpībai izdevies pa daļai rekonstruēt sabojātā teksta saturu, kas atgādina evaņģeliju tekstus. Nelaimīgā kārtā viena lapas puse ar sabojātu virsmu ir visgrūtāki atšifrējama un tieši viņas tekstam evaņģelijos nav parallēles. Konteksts ir mīklains („largely obscure“). Atstāstītais notikums lokalizējams Jardanas krastmalā, kur Jēzus saviem klausītājiem licis izšķirties par kādu ļoti dīvainu jautājumu („strange question“). Bell's pielaiž varbūtību, ka mīklainais stāsts bijis domāts kā Jēzus vārdu Jāņa 12, 24 praktiska ilustrācija. Bet tā ir šimbrīžam vēl nepārbaudīta hipoteze.

Šī paša fragmenta otrā puse ir vieglāki saprotama. Teksta fotografiju sniedz J. Bell's „Times“ 23. janvāra numurā.⁷⁾ Personas, kas tekstā nav minētas, nākot pie viņa sāka viņu kārdināt: *διδάσκαλε* I H („didaskale Jēsus“) mācītāj Jēzus, mēs zinām, ka tu esi nācis no Dieva — šīs līnijas ir samērā skaidri salasāmas, bet tālākā tekstā ir plaisa. Bell's lasa ar dažiem burtu papildinājumiem tālāki: „un tie darbi, ko Tu dari, liecina vairāk pāri par visiem praviešiem. Saki

⁵⁾ Fragments of an Unknown Gospel and other Early Christian Papyri (Trustees of the British Museum).

⁶⁾ C. Schmidt: Die Evangelienhandschriften der Chester Beatty-Sammlung ZNTW. 32 (1933.) pg. 225 ss.

⁷⁾ „The Times“. January 23, 1935. pg. 16.

mums tāpēc"... Bet turpmāko jautājuma saturu līdz šim nav bijis iespējams atšifrēt, jo bojājumi ir lielāki. — Domājams, ka jautātāju nolūks bijis novest Jēzu konfliktā ar valdinieku (ķeizaru vai Herodu), resp. viņu samulsināt. Bell's domā, ka iespējami divi varianti. Vai nu teksts ir variants Markus 12, 13—17 tekstam ar parallēlēm, Lūk. 20, 20—26 un Mat. 22, 16—20 vai atstāstītais notikums atgādina situāciju, kas attēlota Markus 3, 6 un uzskatāma par šīs vietas tālāko secinājumu.

Saviem kārdinātājiem Jēzus atbild... „ko jūs sauciet mani ar muti, mācītāj un nedzirdat ko es jums saku"... Tālāki Jēzus saka Jesajas 29, 13 vārdus, pie tam tuvāki LXX versijai, nekā sinoptisko evaņģeliju izteicieniem. Mark. 7, 6—7 un Mat. 15, 7—9. Vindišs (Windisch)⁸⁾ domā, ka vārdi „ar muti“ ir vēlāks pielikums.

Otrā papīrusa lapa ir vieglāki salasāma. Pa lielākai daļai tā satur dialogu starp Jēzu un jūdu virsniekiem. Viena no šī papīrusa lapas pusēm un daļa no otrās veltīta stāstam, kas sastāv no dažādiem Jāņa evaņģelija vārdiem. „Vērzdamies pret tautas virsniekiem viņš sacīja šos vārdus: „meklējiet rakstos, jo jums šķiet ka jums viņos ir dzīvība un tie ir, kas par mani liecina (J. 5, 39). Nedomājiet, ka es jūs apsūdzēšu pie Tēva; viens ir, kas jūs apsūdz, proti Mozus, uz ko jūs ticat (J. 5, 45).“ Un kad viņi sacīja: „mēs zinām, ka Dievs ar Mozu ir runājis, bet par Tevi mēs nezinām no kurienes tu esi (J. 9, 28),“ Jēzus atbildēja viņiem: „tagad jūsu neticība ir apsūdzēta“...

Epizode beidzas ar mēģinājumu Jēzu nomētāt ar akmeņiem un tad (Bell'a domas) viņu nodot tautai. Bet tas neizdodas. „Jo viņa nodošanas stunda vēl nebija nākusi.“ (J. 7, 30). — Stāsta turpinājums atgādina sinoptisko vielu Mark. 1, 40—44, Lūk. 5, 12—14 un Mat. 8, 2—4. — Otrā papīrusa pēdējā daļā Bell's lasa apmēram šādus vārdus: „Bet viņš pats, proti kungs, (even the Lord) iziedams caur viņu vidu, aizgāja projām no viņiem. Un redzi pie viņa nāk spitālīgais un saka: Kungs Jēzus, ceļodams ar spitālīgiem un ēzdams ar viņiem mājas vietās (Bell's: „journeying with lepers and eating with them in the inn...“) es arī pats kļuvi spitālīgs.

⁸⁾ H. Windisch: Bruchstücke eines unbekanntes Evangeliums pg. 155 „der Zusatz mit dem Munde (aus Jes. 29, 13) scheint sekundär“.

Ja tu gribi es kļušu tīrs. Tas kungs sacīja: „es gribu, kļūsti tīrs,“ un tūdaļ lepra viņu atstāja (domājams: un viņš sacīja) „Ej (varbūt: rādies) tiem (domājams: priesteriem).“

Šis īsumā ir jaunā papīrusu fragmentu saturs, ciktāl to dibinādamies uz jaunākām publikācijām varam konstatēt. Jaunie teksti atgādina mums pazīstamo evaņģeliju stāstu saturu. Cik liela šī saskaņa vārdu pa vārdam ir dažādos evaņģeliju citātos, to šodien vēl nav iespējams konstatēt.⁹⁾ Atraduma galvenā nozīme arī nebūs meklējama teksta kritikas laukā, kaut negribētos noliegt, ka arī šinī nozarē Ēģiptē atrastiem papīrusiem, kas satur ļoti vecus tekstus, piekrit svarīga loma.¹⁰⁾ Jaunais atradums skar galvenām kārtām literatūras vēstures problēmas. Bell's un Vindišs jau ir paspējuši tās fiksēt. Viens no svarīgākiem jautājumiem būs tas, vai jauno fragmentu autors ir pazinis kanoniskos evaņģelijus. Zīmējoties uz sinoptisko tradīciju nebūtu iemesla šo faktu apšaubīt. Bell's tomēr domā, ka papīrusa tekstos uzglabāties kāds stāsts, kas neatkarīgs no sinoptiskās versijas, bet saskan ar to. Atsevišķos detaļus Bell's uzlūko par šī stāsta autentisku sastāvdaļu. Daudz sarežģītāka ir problēma sakarā ar Jāņa evaņģelija vielu.

Pavisam varētu saskaitīt trīs dažādas iespējamības: 1) Vai jauno fragmentu autors izlietoja Jāņa evaņģelija vielu, to papildinādams jeb kombinēdams ar citiem stāstu elementiem? 2) Vai Jāņa evaņģelija autors kā avotu ir izlietojis tradīciju, ko uzglabājuši Ēģiptes sausajās smiltīs no pilnīgas bojā ejas pasargātie papīrusu fragmenti? 3) Vai, beidzot, jāizšķiras par labu kādam vēl vecākam kopējam avotam, ko izlietojuši tiklab Jāņa evaņģelija, kā mūsu fragmentu autori? Šeit zinātnieku domas dalās. Vindišs¹¹⁾ uzlūko pirmo hipotēzi par iespējamu. Bell's¹²⁾ savukārt domā, ka jāizšķiras par labu

⁹⁾ D. Bell: *Fragments in Papyrus from Egypt* pg. 14 atrodam dažus norādījumus uz tekstu atšķirību.

¹⁰⁾ C. Schmidt: *Die Evangelienhandschrift der Cherster Beatty-Sammlung ZNTW. 32. (1933.)* pg. 231, „den Hauptgewinn trägt der Textkritiker davon“.

¹¹⁾ H. Windisch: *op. cit.* pg. 156 „Die Möglichkeit, dass der Evangelist unser Johannesevangelium vor sich hatte, ist jedenfalls zu bejahen.“

¹²⁾ I. Bell: *op. cit.* pg. 14, *Reasons... seem to make it at least arguable that one or other of the last two hypotheses is to be preferred to the first“.*

otrai jeb trešai hipotezei. Šimbrīžam šos jautājumus vēl nedrīkstēs izšķirt, kālab ar interesi jāgaida uz autorātīvu teksta publikāciju. Katrā ziņā Ēģiptē atrasto fragmentu autoram ir bijusi pieejama vēl kāda līdz šim mums pilnīgi sveša tradīcija par Jēzus vārdiem un darbiem. Šī nepazīstamā faktora noskaidrošana var sniegt jaunas un ļoti vērtīgas atziņas pirmkristīgās literatūras vēsturei.

Vēl nesen C. Šmidts (Schmidt)¹³⁾ bija izteicies, ka Jaunās Derības teksts bijis fiksēts ļoti agrajā laikmetā („in frühester Zeit“). Šai atziņai viņš piešķīra izcilu nozīmi un apgalvoja ka jauni atradumi šīs patiesības kodolu nevarēšot apdraudēt. — Bet nedaudzās trauslā papīrusa sabojātā teksta līnijas apgāž šo drošsirdīgo apgalvojumu.

Priv.-doc. E d g. R u m b a

Kristīgās ārmisijas reliģiskais pamats

(Beigas.)

Budisms jau no kēniņa Asokas laikiem 3. g. s. pirms Kr. pazīstams kā misionējoša reliģija un ir viskoplāk reprezentēts savās misijas zemēs Austrumāzijā. Arī tas mostas uz jaunu, rosīgu misijas darbu. Uz kāda vācieša budista ierosinājumu lielajā kongresā Tokijā 1925. g., uzņemta plaša misijas programma, kas aptver visu pasauli. Londonā darbojas budistu misijas centrāle.

Pat konfuciānismā izmanāms misijas gars, kā to jau 1898. g. izteica viņa reformu kustības vadītājs Kang Yon Wei: „Reiz nāks diena, kad visiem dzīvājiem atskanēs Konfūcija gudrība; visur atbalsosies tās varenais sauciens un ļaudis savā starpā sacentīsies, sludinādami Konfūcija mācību par pasaules mieru un vienību, jo tā ir visas gudrības gala mērķis.“ (J. Witte, Die evangelische Weltmission 1928, 8. lp. p. etc.)

¹³⁾ C. Schmidt: op. cit. pg. 231, „Der Text der N. Tlichen Schriften — das ist eine Erkenntnis von epochemachender Bedeutung — war in jeder Hinsicht bereits in frühester Zeit fest gelegt. Wir brauchen daher nicht zu befürchten, dass künftige Funde diese Tatsache umstossen werden.“

Misionējošās reliģijas ir pārliecinātas par savu absolūto raksturu. Katra no tām apzinās, ka viņā glabājas mantas, kādu citās nav, un ka tai ir pienākums šīs mantas piedāvāt visiem cilvēkiem visā pasaulē. Šī pārliecība nav dibināta objektīvos intelektuālas dabas spriedumos vai atzinumos. Tā ir tīri reliģiskas dabas. Katoliskā kristietībā tā ievirzās baznīcas autoritātes aspektā. Pie evaņģeliskajiem tā koncentrējas ap revelācijas uztveri.

Ka šī pārliecība nav intelektuālas vai teoloģiskas, bet tīri reliģiskas dabas, to apstiprina vairāki īpatnēji novērojumi evaņģeliskās misijas vēsturē.

No vienas puses jāatzīmē, ka laikmetā, kad radīti plašākie sistēmātiskie darbi evaņģeliskajā teoloģijā, luteriskās ortodoksijas gadsimtā, kad reti kādam teologam varēja būt šaubas par tās konfesijas absolūto pārkāpumu, kādai viņš pats piederēja, ārmisijas doma no oficiālās teoloģijas puses tikusi pat apkarota. — Kāds grāfs, kas vēlāk kļuva katolis, pirms sava nopietnā soļa speršanas bij vēlējies Vitenbergas teoloģijas fakultātē noskaidrot jautājumu, kā lai pasaule nāk pie svētdarošās ticības, ja neviens no Augsburgas konfesijas pārstāvjiem neiziet to pasludināt tautām? — Fakultāte savu atbildi formulēja trīs punktos: 1) Misijas pavēle Matt. 28, 19. neattiecoties uz baznīcu vispārīgi, bet esot apustuļu personāle privilegium. 2) Neviens nedrīkstot aizbildināties ar savu nezināšanu, jo Dievs visām tautām atklājies vienādi skaidri dabā un vēsturē. Evaņģēlijs jau apustuļu laikos pasludināts visai pasaulei. Ja daudzās zemēs to nepazīst, tad vainojami šo zemju agrākie iedzīvotāji, kas palikuši savās sirdīs nepaklausīgi un apcietināti. 3) Saskaņā ar principu, cuius regio, eius religio, pienākums misionēt neticīgo vidū esot uzticēts laicīgai valdībai. Ja kādam kristīgam valdniekam padoti pagānu apdzīvoti novadi, viņam jāgādā par to, lai tur celtu baznīcas un skolas, kur sludinātu skaidro mācību.

No otras puses jāaizrāda uz to, ka laikmetā, kad evaņģeliskā ārmisija bij rosīgāka kā jebkad agrāk, — šī gadsimta pirmajos gados, evaņģeliskā teoloģija nemaz nebij vienprātīga jautājumā par kristietības absolūto raksturu un pārkāpumu citu reliģiju vidū. Starp konservatīvo skolu un reliģiski vēsturiskā virziena pārstāvjiem norisinājās gara cīņa, gan attiecīgā pe-

riodiskā literātūrā, gan arī atsevišķos izdevumos. Tā grozījās galvenā kārtā ap jautājumu par kristietības absolūto raksturu. Redzamākās figūras bij — evaņģeliskās misijas zinātnes tēvs Varneks konservatīvo vidū, un otrā pusē Trelčs ar Bussetu.

Ciņas degpunktā izvirzījās jautājums par kristīgās revelācijas dabu un nozīmi. No šī jautājuma izšķiršanas lielā mērā atkarīgs spriedums par to, vai kristietībai ir absolūts raksturs un kāda nozīme piešķirama viņas misijai? Ko kristietībai dod tās īpatnējā revēlācija?

Varneks dod apmēram šādu atbildi: — Jēzus Kristus vēsturiskā personība ir Dieva atklāsme, kas būtiski atšķiras no visiem pārējiem revēlācijas veidiem. Šinī personībā mērķtiecīgā vēsture un profētija sasniegušas savu piepildīšanos. Viņā bij Dievs. Jēzus Kristus nav tikai jaunas reliģijas dibinātājs, bet pasaules Pestītājs un cilvēces salīdzinātājs ar Dievu. Pārējās reliģijas nevar atsaukties uz tādu revēlāciju vai Dieva personīgu reprezentāciju, kāda kristietībai dāvināta Jēzus Kristus svētuma un godības tēlā, Pestītāja personībā. — Varneka teze nāk kā gatavs dogmats, kas sakņojas ticības pārliecībā un nav izaudzis no novērojumiem, objektīvas salīdzināšanas vai vērtēšanas ceļā.

Gluzī citu valodu runā reliģiski vēsturiskās skolas pārstāvji. — Pēc Busseta pārliecības kristietības absolūto pārkumu nekad nebūs iespējams pierādīt balstoties uz reliģiju vēsturi. — Misiju mēdz uzskatīt par atgriešanu no grēkiem. Grēka jēdziens nav svešs arī citām reliģijām, bet apgalvot, ka piederība pie kādas citas reliģijas vien jau būtu grēks, nedrīkstētu. Tādēļ lai misijas darbinieki nenodarbojas ar „atgriešanu“, bet cenšas ar ticības palīdzību pacelt un pārveidot nekristīto tautu dzīves apstākļus, sniegt tām audzināšanu garīgās kultūras laukā. Runājot Trelča vārdiem, dažādos reliģiskos veidojumos darbojas principiāli vienādi spēki un līdzīgi revēlācijas veidi. Tie atšķiras viens no otra tikai dziļuma, intensitātes un vēriena plašuma ziņā. Kristietībā personības reliģija sasniegusi savu augstāko izveidojumu, tāpēc tā arī nozīmē reliģiskās dzīvības augstāko pakāpi. Atgriešanās vietā misijai esot labāk jānodarbojas ar „nekristīgo reliģiju pacelšanu un vadīšanu uz kaut ko augstāku“.

Tādas domas valdīja arī „Vispasaules kongresā par brīvu kristietību un reliģisku progresu“ Berlīnē. Šinī sapulcē baznīcas un teoloģiskā liberālisma vadoņi darbojās kopā ar reformu judaisma, brahmanisma teitisko kustību un citu ārpuskristīgu reliģisku virzienu pārstāvjiem. No Brahma-Samaj aprindām tur pasludināja: „Rietumiem, kas tik ilgi rūpējušies par pestīšanas kārtību, iedzimtā grēka, mūžīgās pazušanas, prēdestinācijas, personificētā velna un tamlīdzīgu dogmatu vajāti, nepieciešama patiesība par Dieva atpestošo mīlestību“. Žeņevas profesors Montets, referēdams par liberālās kristietības attiecībām pret islāmu, paskaidroja: „Mēs atturēsimies no jebkādiem misionējošiem centieniem muhamedāņu vidū. Mēs tikai meklēsim noskaidrot savu muhamedāņu brāļu acis viņu un mūsu pašu patieso stāvokli.“ — Līdzīgas balsis kļuva arvien skaļākas pasaules kara laikā, sevišķi pēc tam, kad Turcija nostājās Vācijas pusē. — Kā nākotnes aina tēlojās trīs lielo monoteitisko reliģiju, kristietības, judaisma un islāma konfederācija. — Svešo reliģiju pārstāvji, aizrādīdami uz to, ka kristīgā misija nevajadzīga, atsaucās bieži vien uz kristīgo teologu, reliģiski vēsturiskās skolas piekritēju atzinumiem. — Katram skaidrs, ka šādos apstākļos ārmisijai tiek vairāk kaitēts, nekā palīdzēts.

Lai gan kopš cīņas starp Trelču un Varneku un kopš Vispasaules kongresa Berlīnē pagājuši jau vairāk kā divi gadu desmiti, šādi divējādi uzskati par kristietības absolūto nozīmi un tās ārmisiju vēl vienmēr pastāv viens otram līdzās. Rich. Vilhelms, agrāk Vispārīgās protestantu misijas biedrības misionārs Ķīnā, tagad ķīniešu valodas profesors Frankfurtē p/M., ievērojams ķīniešu gara kultūras pazinējs, noteikti noraida baznīcas konservatīvo viedokli misijas jautājumos. Viņš vēro Ķīnas attiecības pret rietumiem vienīgi kultūras vēstures perspektīvē. Ķīna mums mācot saskatīt mūsu pašu dziļumus, sasniegt avotus, no kurienes plūst mūsu pašu īstā dzīvība. Rietumos norisinās konsekventa dzīves racionālizēšana un mēchanizēšana; austrumi pretojas šim procesam, turēdamies cieši pie saviem dabas dotiem dvēseles dziļumiem. Augstākā manta, ko rietumi Ķīnai varot sniegt, esot „brīvas personības izveidošana līdz tādām spēkam, ar ko viņa varētu panest ārpasaules smago spiedienu“. Cilvēka dvēseles brīvība esot augstākā parole, kādu rietumi varot uzstādīt.

Vai tā nav kristietības izgaisināšana kultūrāli-reālistiskā uztverē? Par Dieva vārdu, pestīšanas mantām un tml. lietām, kas būtu piedāvājamas Ķīnai, nedzirdam gluži neko. Nomanām tikai vērojumu, ka rietumiem un austrumiem savstarpēji jāpapildinās un ka tas var notikt brālīgā vērtību apmaiņas ceļā. Nepieciešama kultūras sintēze.

Pēc visa tā nav jābrīnas, ka Vilhelms izturas pret misiju ļoti skeptiski. Savas domas, kur atspoguļojas arī viņa paša misijas darba īpatnējais veids (viņš neturēja par vajadzīgu izdarīt pie konvertītiem sv. kristību, nedz dibināt no viņiem sastāvošas draudzes) Vilhelms kādā vietā ietērpj šādos vārdos: „Mēs nevaram iedomāties, ka Ķīna jebkad gluži piederēs kādai kristīgai baznīcai. Tāds Jēzus mācības izveidojums, kāds parādās baznīcās, nav pietiekoši efektīvs, lai to panāktu. Ar zināmām reliģiskām formām, piem. judaismu, islāmu, hinduismu, budismu un konfuciānismu, baznīca kā institūts nevarēs sacensties. Tai būs par maz spēka. Turpretim lielās domas un dzīvības spēki, kas parādās Jēzus personā, iekaro daudz plašāku apvārksni, nekā baznīcas, kas valkā Jēzus vārdu.“ (Die Seele Chinas 1926., 227. lp. p.).

Novērotājam nevar paiet secen tas apstāklis, ka šiem abiem domu virzieniem ir katram savs izejas punkts. Varneka tezes pamatos ir negrozāma ticības pārliecība par kristīgās revēlācijas absolūto superioritāti. Pret to velti cīnīties. — Trelča, Busseta un Vilhelma uzskati fundēti intelektā, novērojumos, salīdzinājumos, objektīvos vērtējumos. Sajaukt šos dažādos viedokļus, nozīmētu izdarīt *μετάβασις εἰς ἄλλω γένος* Reliģiskā pārliecība reti kad iet roku rokā ar objektīvu vērtēšanu. Pirmās mērķis mēdz būt gluži praktiskas dabas, kā to redzam arī paša Varneka vārdos: „Reliģiju savstarpējo cīņu galu galā neizšķirs teorētiskas pārdomas vai zinātniski pierādījumi, bet tas, kurā pusē darbosies lielākais spēks un enerģija, kur dzīvo personīgo spēku kopsomma būs lielāka.“ Ārmisijas pamats tā tad ir reliģiska pārliecība par kristīgās revēlācijas absolūto pārākumu, nevis kāds objektīvi pārbaudīts teorētisks atzinums. Arī šis pamats ir objektīvs tādā nozīmē, ka tas kopīgs kristietībai un pārējām misionējošām reliģijām.

Skola un pedagogija

Priv.-doc. F. Treu's

Prof. Dr. phil. et Dr. theol. h. c. I. Bencingera (Benzinger) piemiņai

21. II 1865. — 12. III 1935.

Profesors Bencingers ir dzimis Stuttgartē, Virtembergā. Šis saulainās Dienvidvācijas pilsētas jaunajam pilsonim jau šūpulī bija, šķiet, ieliktas bagātas gara dāvanas. Tomēr tikai uzcītīgā un neatlaidīgā darbā izkoptas un attīstītas tās sasniedza to dziļuma un skaidrības pakāpi, kas parādās viņa atstātos darbos. Viņa personība un mūža darbs tādēļ nav novērtējami dažiem nepilnīgiem teikumiem. Šodien arī vēl nav pienācis īstais acumirklis objektīvam spriedumam par to, ko nelaikis sniedzis mūsu universitātes Teoloģijas fakultātei un jaunākai teologu saimei. Atmiņā vēl pārāk dziļi ierakstīts viņa dzīvais tēls un mēs vēl stāvam šobrīd to iespaidu varā, kas salauza viņa veselību un spēkus. Tādēļ lūdzam god. lasītājus mums piedot, ja novirzamies no objektīvā piemiņas rakstu veida un lausim vietām brīvi runāt tam, kas sakrājies prātā un sirdī.

Par savu bērnību prof. Bencingers runāja reti. Viņš dzīvoja vairāk tagadnē un nākotnei, nekā pagātnē. Viņa raksturam nepiemita arī sentimentāla jeb skumji-eleģiska noskaņa, kas tālās pagātnes un bērnības atmiņas allaž apvij ar teiksmainu oreolu un tās padara tik tuvas. Mums tādēļ jāmeklē citi liecinieki. Viņa tēvs, skolas rektors M. Bencingers, bijis Virtembergas pietistu rosīgs darbinieks un piekritējs. Viņu var saukt par „mācītāju“, kaut tas arī nebija baudījis teoloģisku aroda izglītību. Mājās valdīja reliģiozs gars un bērni tika audzināti pēc pietisma stingrām audzināšanas metodēm. Uz portrejas tēva sejas panti pauž nelokama vīra rakstura īpašības. Par māti Mariju, dzimts uzvārds Sēmans (Semann) mums nav nekādu tuvāku ziņu. Bērnu pulciņā profesors bija

vecākais dēls. Skolā tas mācījies labi un ģimnāzijā bijis priekšzīmīgs skolnieks un saviem klases biedriem paraugs.¹⁾ Gara un darba disciplīna, spriežot pēc mums pieejamām ziņām, bija ieaudzināta kopš agrās bērnības. Ja dažas rakstura īpašības vecākais dēls būs mantojis no sava tēva un viņus tādēļ saistīja ciešas saites, tad vienā ziņā viņu uzskatos ir konstatējama

**Prof. Dr. phil. et Dr. theol. h. c.
I. Bencingers.**

diezgan dziļa plaisa. Profesors Bencingers pats nekad nav bijis pietists nedz jaunībā, nedz arī vecumā. Viņš izšķirās, ir tiesa, tūdaļ pēc ģimnāzijas beigšanas studēt teoloģiju, tādā kārtā izpildīdams sava tēva karstākās vēlēšanās. Bet viņš

¹⁾ Kāda bijušā skolas biedra vēstule, kas saņemta pēc prof. Bencingera nāves.

aizgāja studēt uz Tībingu. Šis solis varēja radušos atšķirību dzīves un teoloģijas uztvērumā tikai padziļināt. Tībingas jaunākā teoloģiskā skola bija kritiskā virziena šūpulis. Dogmatikā un praktiskā teoloģijā šis virziens tolaik neizpaudās tik spilgti kā vēsturē un eksēgēzē. Savā laikā Tībingā (no 1826. līdz 1860.) bija lasījis slavenais F. Kr. Baurš (F. Chr. Baur). Pagājušā gadu simta otrajā pusē Tībingā kritikas viļņi varbūt nebija vairs tik spēcīgi kā tolaik, kad mācīja Baurš. Bet viņa gara mantojums tomēr vēl bija dzīvs. Attīstības domai un vēstures kauzalitātei zinātnē bija ierādīta izcila loma. Abiem šiem principiem ir sekojis visu mūžu arī Bencingers. Vecajā Derībā Tībingā bija darbojušies senāk Evalds (H. G. A. Ewald), profesors no 1837.—1848. gadam, vēlāk mazāk pazīstami pārniedzēji, bet no 1880.—1888. gadam E. Kaučs (E. Kautzsch), kas pazīstams kā pirmā zinātniskā Vecās Derības tulkojuma vācu valodā izdevējs un līdzstrādnieks.¹⁾ Kaučs pieskaitāms pie Vellhauzena (J. Wellhausen) skolas mērenā spārna pārstāvjiem, jo viņš centās saudzēt tradicionālos uzskatus. Viņa audzēknis varbūt ir bijis šinī ziņā radikālāks, jeb konsekventāks. Bet Kaučs bija arī ļoti labs ebrēju un aramēju valodu pazinējs. Viņa gramatikas pieder vēl tagad pie labākām rokas grāmatām šinīs nozarēs. Jaunais teologs tādēļ atrada tieši Tībingā ļoti labus skolotājus, sava aroda pratējus. Studenta dzīves pirmie gadi ir noritējuši „Tībingas stiftā“, bet vēlāk dzīve tur būs kļuvusi par šauru. Jaunais students, domājams, nav bijis veselīgas jautrības pretinieks. Tomēr viņš visu studiju laiku ir pavadījis intensīvā darbā. Runājot kādreiz par ebrēju valodas mācīšanās veidiem viņš atzinās, ka esot studiju laikā iemācījis visus ljaba grāmatā atrodamos ebrēju vārdus no galvas un tādā kārtā stiprinājis savu pašapziņu. Ja šis visgūtāki tulkojamas grāmatas vārdi esot atmiņā, tad pārējie Vecās Derības teksti nevarot būt nesaprotami. Arī vēsturē profesors citēja kādreiz jaunībā iegūtās zināšanas. Atmiņas spējas varbūt ir individuāla dāvana, bet arī tā jāizkopj un jāvingrina. Šinī ziņā varēja profesoru apbrīnot.

Viņa iemīļotais skolotājs Tībingā bija A. Socīns (A. Socin), labs orientālists un Palestīnas pazinējs. No viņa jaunais

¹⁾ Die Heiligen Schriften des Alten Testaments in Verbindung mit Baethgen u. a. hersg. v. E. Kautzsch. Freiburg 1894.

lic. theol. un Dr. phil. ir mantojis ne tikai zināšanas un ierosinājumus, bet arī iespēju turpināt zinātnisko apskatu par Palestīnas arhaioloģiskiem un vēsturiskiem jautājumiem tā sauktajā ZDPV.¹⁾ Jau pirmās publikācijas šīnī laikrakstā norāda uz plašām literatūras zināšanām un objektīvu spriedumu.

Pēc universitātes beigšanas jaunajam pētniekam nācās kādus desmit gadus strādāt arī praktiskā teologa darba laukā. Kā skolotājs un mācītāja palīgs viņš darbojies no 1888.—1898. gadam dažādās Virtembergas garīgās druvās, kādu laiku būdams arī Tībingas stiftā par repetentu (resp. asistentu). Lasītāju varētu interesēt jautājums, kādus uzskatus tad jaunais pētnieks paudis draudzes locekļiem un skolniekiem. Grūti to mums nāksies atbildēt. Bet varbūt viņa paša atgādinājums var mums palīdzēt. Ne vienu reizi vien viņš brīdināja jaunos teologus nesajaukt divi lietas: zināšanu un ticību. „Nesludīniet no kanceles savas zināšanas, neienesiet zinātnē sprediķu stilu“ tie bija viņa vārdi, kas nebija smelti no grāmatām, bet no personīgās pieredzes. Praktiskā darba laikā viņš atrada iespēju arī turpināt iemīļoto zinātnes darbu, kas vainagots diviem lielākiem rakstiem.²⁾

1898. gadā jaunais teologs habilitējās Berlīnes universitātē pie Vecās Derības katedras un tūdaļ arī iesāka ļoti intensīvu darbu. Triju gadu laikā viņš publicēja divus komentārus: par Kēniņu un Laika grāmatām.³⁾ Bija ZDPV izdevējs un līdzstrādnieks (no 1897.—1902. gadam) un darbojās kā prievātdocents Vecajā Derībā. Šī nav vieta, lai novērtētu šo literārisko darbību. Būtu mināmi arī vēl citi raksti, ko mēs telpas trūkuma dēļ nedarām.

Izdevība apmeklēt Palestīnu pārtrauca iesākto akadēmisko darbību. 1901. gadā prof. (tolaik priv. doc.) B. pārcēlās uz Jeruzālemi un uzņēmās turienes vācu skolas vadītāja pienākumus. Šeit viņa arhaioloģiskās zināšanas guva pēdējo briedumu, un viņa vārds kļuva pazīstams visā pasaulē. Kli-

¹⁾ I. Benzinger, Bericht über neue Erscheinungen auf dem Gebiet der Palaestinaliteratur. Zeitschrift des Deutschen Palaestinavereins. XII 1889 pg 246 ss. un nāk g. gājumos ibidem.

²⁾ Baedeker, Palaestina und Syrien. 3. Aufl. 1890 sast. Bencingers. I. Benzinger, Hebraeische Archaeologie. Freiburg 1894.

³⁾ Idem, Die Buecher der Koenige. Kurz. Handk. z. A. T. in Verbindung m. Benzinger u. a. hersg. v. K. Marti. IX Tuebingen 1899. idem, Die Buecher der Chronik. ibid. XX Tuebingen 1901.

mata un citu vietējo apstākļu dēļ nācies arī daudz ciest. Tomēr darba prieks un liela rosība bija dzīvi visus tur pavadītos gadus. Šo dzīves posmu profesora kundze apzīmē par vislaimīgāko. „Karstajās vasaras dienās mums kādreiz nācās meklēt patvērumu Hermona vai Lībana kalnos, pavasarī mēs ar ilgošanos gaidījām ierodamies pirmās karavānes, kas atveda dažādās zinātniskās ekspedīcijas un deva iespēju satīties un strādāt kopā ar ievērojamākiem pētniekiem.“ Darbs, kas interesē, nenogurdina. Tādēļ uz vietām iegūtās zināšanas profesoram līdz pašam mūža vecumam bija kā dzīvs avots. Viņš labprāt mēdza saviem klausītājiem rādīt gaismas bildes no Svētās zemes un šīs stundas, kad brīvais vārds atdzīvināja redzamo ainu, rādīja mums, cik dziļām saitēm viņš bija saudzis ar savu priekšmetu. Bēdekera (Baedeker) pārlabotie izdevumi liecina par iegūto zināšanu bagātību un darba precīzitāti. Arī „archaioloģija“ iznāca šinī laikā otrā izdevumā. No jauniem rakstiem mināma mazā I. tautas vēsture, ko gandrīz ikviens teoloģijas students ir rokās jēmis un pamatīgi apskatījis arī no iekšpuses. „Mazais Bencingers“ ir populārs visā Eiropas kontinenta teoloģijas studentu saimē, jo nav nevienas citas tik īsas un skaidras grāmatas Israēļa tautas vēsturē, kā šī.¹⁾ Profesors Bencingers ir vienmēr rūpējies par to, lai zinātnes atzinumi tiktu ietērpti skaidrā un viegli saprotamā veidā. Tādēļ viņa darbiem blakus zinātniskai vērtībai ir arī liela paidagoģiska nozīme. Šim nolūkam kalpo arī viņa gaismas bilžu kolekcija līdz ar literāriskiem²⁾ pielikumiem.

Kundzes veselības dēļ nācās atstāt darbu Palestīnā. Toronto universitātes vecderībnieks bija čaklo archaiologu izraudzījis par savu pēcteci un tādēļ prof. B. 1912. gadā sekoja šim aicinājumam, kas viņu no Svētās zemes noveda uz Ameriku. Cik lieli šie kultūras pasaulu pretstati, to varam viegli iedomāties. Daudz laika bija jāziedo, lai pierastu pie jauniem dzīves apstākļiem, kas nebija tik viegli. 1915. gadā prof. B. pāriet no Kanadas uz Pensilvāniju, Medvillas universitāti un beidzot darbojās Ņujorkā Vāgnera kolledžā (no 1919.—1920. gadam). Pasaules kara laikā viņš dzīvoja viens pats Amerikā, jo kundzei

¹⁾ I. Benzinger, Geschichte des Volkes Israel. (Goeschen) Berlin 1904, 1917², 1924³.

²⁾ I. Benzinger, Bilderatlas zur Bibelkunde 1905⁴ un 1913².

liedza iebraukšanas atļauju. Vienam pašam viņam nācās arī pārciest kara cirstās rētas, jo vienīgais dēls krita cīņā. Šis dzīves posms ir bijis bez šaubām visgrūtākais. Zinātniski tas arī mazāk ražīgs, nekā iepriekšējie posmi. Tomēr pedagogiskais un pēc ilgāka pārtraukuma uzsāktais akadēmiskais darbs arī tur nebūs bijis bez ražas. Mums diemžēl arī šeit pārāk maz ziņu, lai to pareizi novērtētu. 1920. gadā beidzot izdodas dabūt atvaļinājumu un atgriezties dzimtenē, kur prof. B. kādu laiku strādā Tībingas bibliotēkā un citur.

Dažādās biografiskās ziņas rāda, ka 1921. gadā pārnākot uz Rīgu, fakultāte bija ieguvusi darbā un dzīvē pārbaudītu zinātnieku ar plašiem pieredzējumiem un paigagoģisku praksi. Šāds darbinieks tai bija nepieciešams ne tikai lai aizpildītu kādas disciplīnas vakanto vietu, kurai nebija atbilstoša kandidāta, bet arī lai akadēmiskā darbā gūtu padoma devēju un atbalstu. Zinātniskās tradīcijas un erūdicija nav izveidojami dažos gados. Tas arī nav viena cilvēka darbs. Bet tieši šīnī novadā piedzīvojumi un praktiski padomi ir neatsverami. Man šķiet es drīkstu apgalvot, ka teoloģijas fakultātei šāds darbinieks ir bijis prof. Bencingers, kā vārds tiks ierakstīts fakultātes vēsturē. Bet svarīgāks un atbildīgāks varbūt vēl ir darbs ar studējošo jaunatni pašu. Arī tas nebija viegls. Vecā Derība nepieder pie vieglākiem studiju priekšmetiem teoloģijā. Trūka sākumā arī nepieciešamo filoloģisko zināšanu ebrēju valodā. Ja arī vecie tērbatnieki vēl atcerējās kādu ebrēju vārdu no „pirmskara laikiem“, tad jaunākai paaudzei šī disciplīna bija gluži sveša. Bet tas nav galvenais, cik katrs ir varējis iemācīties pašu priekšmetu, kaut gan profesoram šis jautājums bija ļoti tuvu pie sirds. Pie profesora Bencingera teologi mācījās strādāt un domāt. Sistēma un darba metode bija loģiska un vienkārša. Visa darba pamatā stāvēja pats teksts. Ar apgalvojumiem bija jābūt ļoti uzmanīgiem. Bez pietiekošas argumentācijas nedrīkstēja formulēt nekādu spriedumu. Arī ja vienā jeb otrā grāmatā to varēja atrast, tas neatrada žēlastību profesora acīs, ja trūka vajadzīgās motivācijas.¹⁾ Dažādās hipotēzes tika uzņemtas ļoti skeptiski, īpaši ja viņas bija konstruktīvas. Pašu teksta saturu viņš vērtēja augstāki par visu. „Ja mēs ignorētu to, ko neskaitāmi autori

¹⁾ Atmiņā daži klasiski formulējumi, kā piem. šis „Gunkel macht alle dunkel“, būs palikuši dažam labam klausītājam.

rakstījuši paši savu godu meklēdami un paliktu pie teksta, tad eksēgēze būtu visiem saprotama un skaidra" bija viņa vārdi. Patiesības vārdā viņš atzinās, kur jautājums nebija atrisināms vaļsirdīgi saviem klausītājiem. Kur jautājums bija mīklains, tur viņš meklēja pēc iespējas skaidrāko un vienkāršāko izskaidrojumu, kā tas no burtiskā citāta ir redzams.¹⁾ Vēsturiskos faktus viņš prata ielikt plašā kopsakarības rāmī, dažādos pavedienos saistīdams ar meistara prasmi. Plašā vispārējā izglītība te bija neatsverams palīgs. Kādai noteiktai teoloģijas skolai viņu grūti pieskaitīt. Definīcija, ka viņš sākmūnā bijis Vellhauzena, bet vēlāk „panbabilonisma“ piekritējs²⁾ nevarēs apmierināt tos, kas viņa darbus labāki pazīst. Jo šis apzīmējums ir paviršs divu iemeslu dēļ: 1) nav iespējams atšķirt divus šādus chronoloģiskus posmus viņa darbos un 2) neviens no šiem apzīmējumiem neatbilst faktiskajam stāvoklim. Vecās Derības zinātne ir attīstījusies milzu soļiem pēdējos 50 gados un prof. Bencingers ir gājis šai attīstībai līdz. Vellhauzena literatūras kritikas pamatuzskati atspoguļo viņa darbos, bet turpat blakus saskatāma arī tieksme Israēla tautas un reliģijas vēsturi vest ciešākā sakarā ar senā orienta kultūru. Panbabilonisma ietekme nav vienpusīga.

Teoloģijas fakultāte prata prof. Bencingera spējas un pakalpojumus novērtēt, viņam piešķirot Dr. theol. h. c. gradu. Rīgā viņš ir turpinājis savus archaioloģiskos un vēsturiskos pētījumus.³⁾ Šinī laikā pārstrādāti arī Bēdekera un Israēla tautas vēstures izdevumi. Viņa 70. muža gadu piemiņai fakultāte kā mazu pārsteigumu gatavoja kopā ar ziemeļu valsts Bībeles pētniekiem piemiņas rakstu „Studia Theologica I“, bet ļaundabīga slimība salauza iecienītā profesora veselību un spēkus.

Kad aiz Meža kapu kokiem izdzisa pēdējie vakara saules stari, tad pavadītāji, savas galvas klusu noliekdami, izjuta, ka zaudēts bija neaizmirstams mācības spēks un cilvēks.

¹⁾ I. Benzinger, Beitrage zur Quellenscheidung im A. T. Acta Univ. Latv. IX 1924. pg. 54/55.

²⁾ RGG².

³⁾ I. Benzinger, Jahvist und Elohist in den Koenigsbuechern. Stuttgart 1921 (īsi pirms atnākšanas uz Rīgu).

Idem, Beitrage zur Quellenscheidung im A. T. Acta U. L. IX Rīgā 1924.

Idem Zur Quellenscheidung in Gen. 14. Marti — Festschrift Giessen 1925.

Idem, Hebraeische Archaeologie 3. Aufl. Leipzig 1927.

Idem, Dziesmu cikls par Jahves kalpu (tulk. E. Eizans). [ietilpst:] Rakstu vainags prof. J. Vitolam. Rīgā, 1933.

Māc. A. Voitkus

Ticības mācības cenza komisijas līdzšinējā darbība

Cenza komisija sāka darboties 1934. gadā 25. augustā un līdz šim noturējusi kādas deviņas sēdes.

Jau pirmā sēdē komisija nosprauda sev darbības kārtību. Priekšsēdis aizrāda, ka pēc jaunā „likuma par tautas izglītību“ publicēšanas nav vairs pilntiesīgu ticības mācības skolotāju ne pamatskolās, ne vidusskolās, un ka tāpēc būs jālemj nevien par tiem, kas vēlas strādāt par ticības mācības skolotājiem nākotnē, bet arī par tiem, kas kā tādi jau strādājuši.

Lai nerastos sarežģījumi tic. mācības pasniegšanā, komisija pieņem lēmumu, ka vecāki skolotāji ar dažādiem tic. māc. cenziem un pakāpēm, kā arī tagadējo skolotāju institūtu absolventi, kas nolikuši pārbaudi tic. māc. metodikā, kas strādā vai strādājuši, turpina savu darbu, līdz katras atsevišķās personas lieta tiks caurskatīta cenza komisijā.

Attiecībā uz vidusskolu ticības mācības skolotājiem nolemj, ka draudzes mācītāji ar cand. theol. grādu, kā arī tie, kas beiguši Tērbatas univers. teoloģisko fakultāti kā grad. stud., vai arī teoloģijas kandidāti, kas nav draudzes mācītāji, bet jau cenzēti par vidusskolu ticības māc. skolotājiem, principā apstiprināmi par tic. māc. skolotājiem ar akadēmisku izglītību.

Viens no svarīgākiem komisijas ierosinājumiem ir tic. māc. inspekcijas radīšana. Izteicā vēlēšanos radīt 3—6 inspekcijas iecirkņus atkarīgi no līdzekļiem, pie kam izglītības ministrija saziņā ar Baznīcas virsvaldi izraudzītu tic. māc. inspekcijai vidusskolās kādu no teoloģijas fakultātes mācības spēkiem, bet pamatskolās citas noderīgas personas.

Protams, arī archibiskapam pieder uzraudzības tiesības eo ipso.

Arī dažas ticības mācību grāmatas komisija ir paspējusi cenzēt, pēc tam, kad daži no viņas locekļiem bija nolasījuši teicamus referātus par tām, iepazīstinot pārējos kom. locekļus ar attiecīgas grāmatas labajām īpašībām un tās kļūdām.

Tā p. no komisijas atzītas par atbilstošām vidusskolas programmai:

L. Adamoviča — „Ceļš uz pilnību“; V. Maldoņa — „Ievads Vecā Derībā“; L. Adamoviča — „Pilnības ideāls“; L. Adamoviča — „Kristīgās baznīcas vēsture“.

Par ieteicamām skolotājiem:

V. Maldoņa un Ozoliņa — „Reliģijas vēsture“; L. Bērziņa un Paukšena — „Kristīgas bazn. vēsture“; K. Freudenfelda — „Ievads vecajā un jaunajā derībā“.

M. Eiches pazīstamā „Reliģijas mācība pamatskolās“ (3 burtn.) tiek atzīta par labu un derīgu. Tāpat arī L. Adamoviča „No dzīvības avota“.

Ivana „Vadonis reliģijā un ētikā“ komisija ieteic lietošanai skolā pēc diezgan stipru trūkumu novēršanas tiklab bībeles tekstā, kā arī paidagoģijas prasību ziņā.

Arī K. Mālmeistera un A. Ores „Reliģija un ētika pamatskolām“ pēc komisijas sprieduma nebūs lietojama bez rūpīgas izlabošanas attiecībā uz vielas izvēli un valodas izteiksmi.

Beidzot Grīna literatūras un sadzīves krājums „Cēlas domas“, tiek ieteikts kā derīgs skolu bibliotēkām un skolotājiem kā rokas grāmata.

Visgrūtāk tomēr komisijai ir pati tic. māc. skolotāju cenzēšana. Labi, ja kandidātu peresonīgi pazīst. Bet spriest no nepilnīgām apliecībām (apliecību par piederību draudzē un c.), par kāda cilvēka spējām pasniegt audzināšanas ziņā tik svarīgu priekšmetu kā ticības mācību, ir visai grūti. Man šķiet, ka paši skolotāji varētu komisijai nākt palīgā. Cik viegla būtu cenzēšana, kad būtu pārliecība, ka neviens kandidāts, kam ticības mācības pasniegšana skolās kristīgā un konfesionālā garā nav sirdslieta, vai kas šim svarīgajam un atbildīgajam darbam nejutās pietiekoši sagatavots, nemaz necenstos tic. māc. skolotāja tiesības iegūt!

Vai tas nebūtu iespējams?

Līdz šim cenza komisija apstiprinājusi, piešķirusi ticības mācību skolotāju tiesības un pielaidusi pasniegt šīs mācības 80 personas. Bez tam skatīti cauri un cenzēti lielākā daļa Valmieras apriņķa un Rīgas pilsētas pamatskolu skolotāji.

Grāmatu apskats

Prāvests, Dr. theol. K. Kundziņš, Smiltenes māc. emer. „**Mana mūža gājums**“. Atmiņas un apcerējumi. Rīgas latv. biedr. derīgu grām. nodaļas izdevums. 1935. g.

Lai gan grāmata veltīta bērniem un bērnu bērniem, tad tomēr tā ir dārga arī mums citiem grāmatas lasītājiem, jo ne tikai mēs, kas minēti šinī atmiņu krājumā (ap 400 personas) un ne tikai 29 mācītāju kandidāti, kas Smiltēnē baudījuši Kundziņa mājas svētības pilno laimi, bet arī šī tagadējā paaudze ir 85 gadu vecā mācītāja bērni garīgā ziņā. Mēs visi, lasīdami šo mūža gājienu, pārdzīvojam ar Kundziņa tēvu kopā gandrīz 100 gadus mūsu latv. tautas likteņa problēmu. Apcerējumā nav apskatīti tikai mūsu ev. lut. baznīcas un teoloģijas jautājumi, bet skārta visa mūsu tautas kultūras dzīve, sākot no Kronvalda, Vebera laikiem līdz mūsu dienām.

Kad K. gāja skolā, universitātē, tad pie mums valdīja visās iestādēs sevišķi baznīcā, vācu gars. Cik latvisks, cik aristokātisks tolaik drikstēja būt draudzes mācītājs latvietis, cēlies no tautas? Grūta problēma. Viens vārds, viens solis un latvietis nav vairs gaidītais dēmons, tautas vīrs. Kā K. izturējās. Pārmetumi bija.

Vīrs, kas visu cauru mūžu mīlējis pātiesību un par saviem dzīves vadoņiem izvēlējis „dievbijību un tēvijas mīlestību“, savā garīgā testamentā apliecina savas dvēseles jūtas šinī kultūrvēsturiskā jautājumā: „Jau bērnībā viņš nespēj runāt ar saviem vecākiem vāciski, ja arī pēdējie to vēlējas. „Tēva, mātes priekšā kaunējos. Man likās, it kā būtu nepareizība ar vecākiem runāt svešā valodā.“ (31. lpp.) Cik te dziļa, klusa, kautrīga bet patiesa nacionāla izjūta. Tik dziļa K. latv. dvēsele, ka, kāda latv. mācītāja jautāts, „vai tas latviski domājot, sacerēdams sprediķi“, K. droši atbild ar noteiktu „jā“. „Tāpat kā Dievu lūgdams es latviski jūtu, domāju, skaitu. Tādā kārtībā esmu audzis, mācījies, radinājies no bērnības“ (76. lpp.).

Kundziņš laimīgs priecājas, ka varēja tikt ordinēts latviešu valodā (99. lpp.), bet dziļi nopūšas, sacīdams: „Man sāpēja sirds, ka mūsu latviešu draudžu evaņģeliskais amats nebija uzpotēts uz latviešu tautas celma“ (130. lpp.). Tās dziļi, pareizi izjustas sāpes. K. visu mūžu cīnījies par šo īsto pamatu ev. lut. baznīcai Latvijā, gan strādājot bībeles emendācijas komisijā, gan sinodes debatēs, gan bīskapa Irbes Doma baznīcas ķildās u. t. t. Vienmēr K. rūp, lai „viņa darbs stāvētu sakarā ar latv. tautas labklājību“ (130. lpp.). Ja K. karsti mīlētā draudzene bija vācu kārtas, kas varētu radīt dažus grūtumus nacionālās latv. ģimenes dzīvē,

tad mācītājs K. un viņa sieva atbild skaidri: „Paši esam latviešu nama turētāji“. „Mūsu mājā kristīgs gars“ (196.). Uzklusdami dažreiz dibinātus pārmetumus, tie izveidoja savu noteiktu latviešu pastorātu, kurā ievēroja arī citu katru valodu, tautību un pārliecību (197. lp.). Tagad mēs visu šo jautājumu līdzī pārdzīvodami un zinādami, ko prasīja vācu baznīcas vadība un amata brāļi, priecājamies par krietno latvisko sazarojumu svētīto celmu.

Tagad prasīsim, cik aristokrātiskam vai demokrātiskam jābūt latviešu mācītājam? Kas nesīs draudzē lielāko svētību? Vislabāko atbildi sniedz K. tēva dzīve un izturēšanās draudzes vidū. Viņš saka: „Prasīju godprātību un pieklājību man uzticētam amatam un manis iegūtai izglītībai“ (132.). Pareizi Vai vajaga ko vairāk? Ja K. vēl nosaka: „Griezu ceļu liekiem godinājumiem, bijos no lepnības un sargājos no liekulības, lūkoju saskaņot iekšējo sajūtu ar ārējo izturēšanos un turklāt es neatrāvos no piedalīšanās draudzes laicīgos jautājumos un vispārīgās labklājības rīkojumos biedrībās un citās sapulcēs, turēdamies pie vārdiem: „viss jums pieder!“, un neaizmirsdams: „Jūs piederiet Kristum!“ (134. lpp.). Te ir ne tikai veicinātājs, bet arī tautas darba darītājs (šīnī ziņā demokrāts). Tomēr kalpo visaugstākiem mērķiem, sargādams sava amata pienākumu cieņu (aristokrāts). Tādu sintezi spēj radīt sevī un savā apkārtnē tikai tādas dabas cilvēki, kam K. tēva dvēseles dziļumi. Viņš neuzņem savādo, tā saucamo garīdzniecisko izturēšanos, dzirdamu, redzamu svētulību (132. lp.), bet paliek un ir „vienkāršs, svabads, patiesīgs pēc savas dabas, savā kustībā un darbā“; jautrs un sirsnīgs cilvēks, līgsmis un laimīgs (31. lp.), pazemīgs un kautrīgs (99. lp.). Viņam piemīt „skaidrā sirdsapziņa, priecīgais prāts un drošā pašaušanās, ka Dievs mani neatstās (115. lp.). Dzīli reliģiozu jūtu cilvēks (35. lp.), visos, pat grūtos brīžos stāvēdams savu pienākumu augstumos (107. lp.), lai nepazaudētu līdzsvaru, kā savas „dzīves laiviņas“ airētājs (115. lp.). K. ir pārliecināts, ka „sirsnīga dievbijība nav pretiniece jautrībai un pieklājīgiem priekiem“ (209. lp.). Viņš ar prieku atceras tos brīžus, kad kā bērns skrēja, lauzās un ripojās (23. lp.), kad mēs „dzīvojamies“ (15. lp.), kad pukstēja „veselīga dzīvība“.

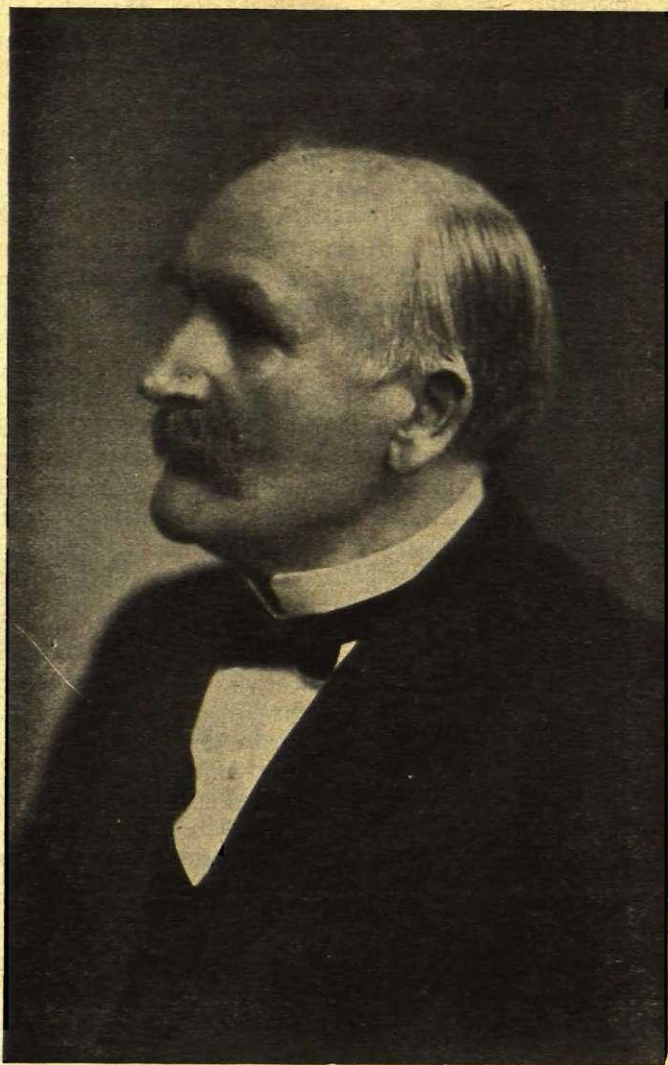
Un gribas jautāt, kāda rel. pārliecība valdījusi šī latvieša, latviešu mācītāja krūtīs un galvā. Pirmais, kas maigi savilņo lasītāju, ir tā dzīvība, ka K. vienmēr pārdzīvojis dabas noslēpumu svētumu. K. klusajā, mikstajā dabā, kā vecāku mantojumā (125. lp.) atrada atbalsi dabas tuvumā „draudzībā ar dabu, kas cilvēku apkāpj un spiež pie savām krūtīm“. Vai tas notiek meža pavēnī un saulgozī, vai vēja šņākšanā, vai lietus negaisā. Un cilvēks tur ieņem kostonišu gudrībā un šie noskatās cilvēku spējībā (18. lp.). K. aizvien izjūt, ka „sirdī skan ziedoņa maija dziesma“, ka ziedonis sveicināt sveicina (112. lp.). No dzīvās dabas vecāku sētā viņš nekad nav varējis uz skolu (šo savā ziņā mēchanizēto dzīvi) iet ar vieglu sirdi (21. lp.), viņš paņem tā sakot pus mājas sirdi līdzī (25. lp.).

K. teoloģijā sakūst sirds jūtas un prāta domas par vienu veselu vienību. Viņam „ticība satiekas ar zinību“ (126. lp.). „Kristus gara cilvēks spēj izmantot sev par labu visas lietas, kā bitīte sanesdama medu no visiem ziediem“ (135. lp.).

Kundziņš ir kultūras draugs (ne kultūras apstulbots). „Zinātne, izglītība kristīgam cilvēkam dota to pildīt ar Dieva garu. Kristīgs cilvēks spēj būt zinātnes kopējs, izglītības aizstāvētājs, kultūras veicinātājs (134. lp.). Tā kā K. visos dzīves jautājumos un situācijās nav radikāls, bet vienmēr grib izkopt savu īpatnību, no kuŗas nav atkāpies, tad viņš „teorētiskajos jautājumos vairāk turamies modernās teoloģijas pozitīvā pusē“ (208. lp.), jo K. kritikas pārbaudījumu brīži nelaužas ārā straujos ūdens kritumos, bet norit nepārtrauktā plūdumā, bez varmācīgām iekšējām cīņām, vairāk kārtīgā attīstībā un dvēseles noskaņojumā (125. lp.). K. stāv un strādā Kristus evaņģēlijā, nevis tikai kā iemācītu galvas gabalu iespaidā, vai dogmu nosacījumos, vai prāta atziņā un gudrības pierādījumos, bet par visām lietām kā „g a r a un s p ē k a p ā r d z ī v o j u m ā“ (137. lp.), „dzīves milzīgo spēku avotos“ (261. lp.). K. slavē tādu teoloģiju, kas neapspiež dzīvi, bet dara to jautru un dzīvu (36. lp.). Tādas teoloģijas mācītājs varēja un spēja nest svētību 55 gadus ne tikai Smiltenes draudzei, bet mums visiem latviešiem un Latvijai. Mēs jaunībā alkātin alkām pēc K. svētrunām baznīcā un skolā mēs skolotāju gaidīt gaidījām ierodamies klasē. Viņa personības stari izlīdināja dažus sarežģījumus, kas aizvien ceļas gan skolotāju, gan bērnu starpā. Tad mēs visi it kā atdzimām jaunai dzīvei un darbam.

Svētīgas bija skolu revīzijas, kad tāds revidents - padoma devējs, skolas draugs klausījās mūsu priekos un bēdās. Tēva glāsts, bērnu prieki. Tāds tēva glāsts ir arī šī grāmata mums mācītājiem. Katram lasītājam ceļas drošme strādāt, ciest, un mostas cerība savu darbu laimīgi padarīt, savu uzdevumu svētīgi izpildīt, ja savu dzīvi un darbu vada tādā dvēseles un gara noskaņojumā, kāds devš prāv. Dr. K. Kundziņa grām. „Mans mūža gājiens“.

Prof. V. Maldonis.

Prāv. māc. emer. D. K. Kundziņš,
dzim. 3. maijā 1850. g.

Liels svēts prieks redakcijai atzīmēt š. g. 3. maiju, kad Latvijas mācītāju senioram, tautas audzinātājam Smiltenes mācītājam, Valkas apriņķa prāvestam, Latvijas Universitātes teoloģijas fakultātes goda doktoram un daudzu biedriņu goda un mūža biedrim Kārlim Kundziņam būs pilni 85 mūža gadi. Dieva svētīts mūžs, Dieva svētīti darbi. Tos apcerēt, iedziļinoties dārgā jubilāra dvēseles dziļumos, kas mirdz viņa prāta slēdzienos, jūtu klusajos vilņojumos, gribas skaidrajos centienos kad intuitīvi jāizšķiras smagajās dzīves situācijās, palīdz Kundziņa tēvs pats ar savu nupat klajā iznākušo dzīves stāstu: „Mans mūža gājiens”. Šī grāmata šķīsta un mazgā lasītāju, tā skubina katru turēties pie sava Dieva dotā „es”, pie savām būtiskām dāvanām, lai godam veiktu savu dzīves uzdevumu. Jubilārs savā klusajā dievbiņībā, savā sirdsapziņas skaidrībā un savā nemākslotā ikdienas dzīves gaitā ir rādījis mums, ka tiem, kas Dievu mīl, visas lietas nāk par labu. Sēt un gaidīt, mantot un zaudēt, strādāt un ciest, smaidīt un raudāt, cerēt un nopūsties ir arī Kundziņa tēva likteņa baltās un nebaltās dienas. Bet arī viņa dzīvē katram mākonim bijusi sudraba maliņa, jo tādos brīžos jubilārs aizvien pacēlis savas acis uz tiem kalniem, no kuŗiem nāk palīdzība, lai uz augšu skatoties, redzētu savas un citu cilvēku dvēseles dziļumos, zemes bērnu sāpes un ciešanas.

Mazais sikais vārgulītis, kuŗam tēvs līcis pataisīt drīzāk šķirstiņu, jo nebija cerību, ka liels uzaugtu, ir tapis vīrs kā ozols, zem kuŗa zariem varēja droši būt laimē un nelaimē, sapņos un īstenībā, izmisumā un cerībā. Daudz Kundziņa tēvs mums devis — mēs pateicībā un dziļā cieņā noliecām savas galvas viņa priekšā.

Saņem, jubilār, no mums vissirsnīgāko, visdziļāko sveicienu ar bērna lūgšanu: kaut Dievs ļautu mums vēl ilgi baudīt tava dzīvā gara svētību!

Vold. Maldonis.

Kapt. A. Kontrovskis, „Kādiem mums jābūt“. Vadonis morālā audzināšanā. 1935. g. Autora izdevums.

Taisnība vien būs autoram, ka šis „vadonis morālā audzināšanā“ labi derēs kā „rokas grāmata karaspēka vajadzībām“, jo kapteinis zinās, pret ko karot viņam padotajās cilvēku rindās. Pedagoģi teiks, ka tāda grāmata skolās, īpaši vidusskolās, gan nebūs ievadama, jo tur runā par lietām, kas ar bērniem nav pārrunājamas (piem. sifilisa attīstības stadijas). Bez tam šī grāmata aptver mācības, kas lāgā neiekļaujas tieši morālā audzināšanā (piem. cik liels cūku, aitu, liellopu skaits uz 100 iedzīvotājiem u. t. t.), vai tad morāles jēdzienu vajadzētu paplašināt. Tagadējā zinātnē morāles jēdziens ir daudz šaurāks, jo tur neapraustis tautas vēstures gaitas, nedos ģeografijas un polit. oikonom. kartes u. t. t. Bet šis vadonis grib ievadīt lasītāju vai visos pilsoniskās dzīves fainomenos. Tādu grāmatu ar tādu saturu varētu saukt par „labā toņa“, pieklājīgas uzvešanās padomdevēju vai arī par dzimtenes mācību, jo tur Latvijas vēsture, ģeografija, tautsaimniecība, politika u. t. t. Tā var saukties arī par tikumības, sociālās kopdzīves, higiēnas (arī eugenikas mācību). Grāmata rindo politiskās dzīves stabilizētās formas un iekārtu.

Viņa sarakstīta noteikti nacionālā sajūsmā un tagadējā tautas atmodas garā. Tautas bibliotēkās tā laba un tās izplatīšanās tautā atbalstāma.

Nevaram tomēr paiet garām dažām grāmatā sastopamām lietām, gan praktiskām, gan teorētiskām ziņā, lai gan teorētiskā tur ļoti maz.

Ja grāmatai mērķis un uzdevums morālā audzināšana, tad nepieciešams aplūkot brīvības un cēlonības jēdzienus un to patstāvību, sakarību un atkarību. Tur apcerējama arī personības izpratne, par ko grāmatā nav lāga nemaz runāts. Nedrīkst trūkt ētikas grāmatā individa un kopības teorētisks noskaidrojums, jo tikai tad atplaksnēsies ģimenes, sabiedrības, valsts dzīves normu un pienākuma dziļie noslēpumi. Jāsaka vispār, ka grāmatas lielais trūkums ir tas, ka tur nav ne ētikas, ne pedagogikas galveno jēdzienu apskates. Ļoti īsi, bet skaidri nepieciešams tagadējais uzskats par cilvēku, kur atrodams cilvēka morāliskā spēka stiprums. Nebūtu lieki, tos meklējot, aizrādīt uz to palīdzību, ko reliģija sniedz. Teiksim, Kristticība, ja negrib iejaukties kristīgo konfesiju domstarpībās.

Ja nav principiāla noskaidrojuma, tad var iestigt galējībās. Var sākt runāt par zoba smēriem (Schmiere), par sifilisa attīstības gaitu, par dūšas uzpravišanu ar viena šnabja glāzīti, par melošanu, kas dažu reizi nav liels netikums, par deguna šnaukšanu pirkstiem, par istabas nepielāčošanu, par neēšanu ar pirkstiem un šķīvju laizīšanu, par cepuru nesamīnīšanu viesībās u. t. t. Ja principi skaidri, tad vieglāki sapratīs lasītājs to, par kuŗām slimībām jākaunās un kuŗi mītiņu runātāji ir viltus pravieši, ja tie sludina brālību un t. t.

Galā jāsaka, ka grāmata sarakstīta labā latv. valodā, veiklā stilā un tur atrodami tautai daudz dzīvei noderīgi padomi un zināšanas.

Vold. Maldonis.

Grāmatas par reliģisko stāvokli Eiropā.

1. Dr. Adolf Keller — „Religion and the European Mind“. (The Lutterworth Press, London, 1934., 208 lp.).

Tagadējā laikmetā ļoti daudz domā un raksta par reliģiju un tās nozīmi kopību dzīvē. Kas ir reliģija, kā tā jāsaprot, vai tai ir kādas funkcijas modernā dzīvē, ir tie jautājumi, pie kuriem bieži tagad apstājas cilvēks. Tiem, kas negrib izvairīties no šiem jautājumiem, nepieciešams objektīvs faktu materiāls un pamatīgi principu meklējumi. Tomēr sajūtams abu šo nepieciešamību trūkums. Ko lasām, pa lielākai daļai ir tendenciozi īstenības fragmenti un karikatūrā attēlotas ārējās parādības.

Tāpēc vēlams darīt uzmanīgus uz kādu darbu, kas ļoti nopietni un apzinīgi mēģina attaisnot abus minētos deziderātus. Tas ir Ženēvas profesora Dr. Adolfa Kellera darbs „Religion and the European Mind“. Tai pašā laikā iznākušam amerikāņu izdevumam uzkrītošs virsraksts „Religion und Revolution“.

Adolfs Kellers, kā zināms, ir teoloģijas profesors Ženēvā un Cīrihē, pie tam Internacionālā kristīgi sociālā institūta Ženēvā ģenerālsekretārs un Kristīgās oikumēniskās padomes ģenerālsekretārs. Šo organizāciju uzdevumā — dienesta darīšanās Kellers ir daudz ceļojis, ir tieši un aktīvi iesaucies tagadnes notikumos, apspriedies gandrīz ar visām vadošām un noteicošām personībām. Savus plašos pieredzējumus viņš izlieto, lai palīdzētu amerikāņu domājošai pasaulei piekļūt Eiropas mentalitātei un eiropeiešiem saprast amerikāņu garīgo dzīvi. Pirmam nolūkam kalpo viņa īsi viens pēc otra iznākušie darbi: „Protestand Europe“, „Karl Barth and Christian Unity“; otram: „Dynamis, a Consideration of the Forms of American Protestantism“.

Kellers neapmierinājas tikai ar to, lai referētu par notikumiem (lai gan arī to viņš dara izsmeloši), bet meklē un mēģina dot izskaidrojumu tagadnes centieniem un cīņām pēc reformācijas gara atdzīvināšanas neokālvīnismā un neoluterānismā. Viņa grāmatas lielākā daļa veltīta, protams, vācu protestantismam. Viņš neizlaiž no acīm arī konflikta stāvokli reliģijas un sekulārisma starpā, un tēlo baznīcas stāvokli tagadnes pārveidotā pasaulē, pie kam viņš dabīgi, kaut mazāk izsmeloši, aplūko arī Romas-katoļu un orientālo-ortodokso pasauli.

Nav iespējams visu grāmatas domu bagātību attēlot īsumā. Gribētos teikt tikai to, ka nav neviena parādība tagadnes reliģiskās domāšanas no vadā, kas nebūtu aplūkota. Autora daudzpusība tiešām apbrīnojama. Viens vēl piemetināms: tam, kas tagad norisinās Krievijā un sevišķi Vācijā, nav, pēc Kellera domām, tikai lokāla un nacionāla nozīme, bet tas ir pazīme, aizrādījums, uz to, kas līdz šim latentā bijusi eiropejiskās domāšanas un cenšanās pamatā, bet drīz parādīsies arī citās zemēs, tā piemēram jautājumā par galīgo attiecību izveidošanos starp valsti un baznīcu,

tautu un reliģiju, reliģiju un moderno pasaules uztveri, sevišķi politikā un sociālā radišanā.

Ne nejauši un patvaļīgi grāmatas amerikāņu izdevums nes virsrakstu — reliģija un revolūcija. Notiek garīga revolūcija, un tās dzinējspēks, pēdējā noteicošā vara ir reliģija.

2. J. W. Cherry: „**God, the Church and the Man in the Street**“.
(Arthur H. Stockwell, Ltd., London. 2/6 net.)

Šī grāmata grib palīdzēt atkal atgūt ticību. Autors kritizē baznīcu par to, ka tā dogmas un autoritātes stāda augstāk par garīgām realitātēm un izaicina fundamentālistus un dogmatikus: viņš seko kristīgās reliģijas evolūcijai un nes spožu Jēzus mācības un tēla atveidu, pie kam Jūdām Iskariotam viņš liek parādīties jaunā un oriģinālā gaismā. Grāmata sacels kontroverses, bet nevien kristīgais, bet arī nekristīgais var to ar interesi lasīt.

O. B.

Redakcijai piesūtītas šādas grāmatas:

Studia theologica I. Prof. Bencingera 70 mūža gadu atzīmei izdevuši Latvijas universitātes mācības spēki un audzēkņi. 1935. g. Maksā Ls 5,—.

Novērtējums nākamā burtņīcā.

R. Rudzītis. **Daļajai dvēselei.** 2. izd. 1935. g. „Rīta Dailes“ izd. Maksā Ls 1,—.

A. g. Briedis. **Dvēseles noskaņas.** Garīgas dziesmas. „Zemnieku Domu“ apgād. Maksā 60 sant.

Jaunatnes Ceļš. 1935. g. 1.—4. n. Maksā á 20 sant.

Iekšmisija. 1935. g. 1.—4. n. Maksā á 10 sant.

Bitīte. 1935. g. 1.—18. n.

Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. 1.—3. n. Maksā á Ls 1,—.

Autorus, kas vēlētos atsaukumi par savām grāmatām, lūdzam tās piesūtīt redakcijai.

Ch r o n i k a

Latvija

Valdības rīkojumi.

Valdība izdevusi pie likuma par reliģiskām apvienībām un to savienībām sekošu instrukciju:

Garīgo lietu pārvalde apliecina apvienību protokolu, kases un pie apvienības piederošu locekļu sarakstu grāmatas. Apvienību locekļu gadskārtējas maksas ņem un kolektes izdara pēc Garīgo lietu pārvaldes apstiprinātiem noteikumiem. Ja apvienības locekļu skaits samazinās zem 50, tad tā likvidējama. Apvienības sludinātāji vai garīgie vadītāji nevar lietot amata tērpu, ja tas nav apstiprināts Garīgo lietu pārvaldē. Apvienības iesūta Garīgo lietu pārvaldei 14 dienu laikā pilnu sapulču un valžu sēžu protokolu norakstus. Ja Garīgo lietu pārvalde 14 dienu laikā pēc protokolu norakstu saņemšanas iebildumus neceļ, tad protokolos ievestie lēmumi izpildāmi. Apvienības iesniedz Garīgo lietu pārvaldei pa eksemplāram no katra izdevuma, kurā tiek apskatīta attiecīgā kulta pamatmācība. Garīgo lietu pārvaldes pilnvarotiem ir tiesība pārbaudīt uz vietām apvienību darbību. Apvienību nodaļas padotas visiem likuma, statūtu un instrukciju nosacījumiem.

Pilnu sapulci sasauca apvienības valde, uz $\frac{2}{3}$ balsstiesīgu apvienības locekļu, vai uz Garīgo lietu pārvaldes pieprasījumu. Pilnu sapulci izziņo 2 nedēļas iepriekš ar aicinājumos noteiktu dienas kārtību, un tā ir pilntiesīga, ja tai piedalās $\frac{1}{3}$ no visiem

balsstiesīgiem apvienības locekļiem. Ja pirmā sapulcē nesasnāk vajadzīgais locekļu skaits, tad otra notiek pēc 2 nedēļām tai pašā vietā, un šī sapulce ir pilntiesīga, ja tai piedalās ne mazāk kā 10 locekļu. Pilnai sapulcei piekrist: 1) izvēlēties aīklātā balsošanā ar vienkāršu balsu vairākumu valdi, revīzijas komisiju, 2) valdes un revīzijas komisijas locekļu amata kandidātus — uz 3 gadiem, kuri stājas amatā, ja valdes vai revīzijas komisijas locekļu amats kļūst vakants; 2) apstiprināt valdes un revīzijas komisijas pārskatus; 3) pieņemt nākošam darbības gadam budžetu; 4) lemt par nekustamas mantas iegūšanu un atsavināšanu; 5) lemt par apvienības locekļu izslēgšanu; 6) lemt par sludinātāja vai garīgā vadītāja atlaišanu, bet šāds lēmums stājas spēkā pēc Garīgo lietu pārvaldes apstiprināšanas; 7) lemt par statūtu grozīšanu un iestāšanos savienībā un 8) lemt par apvienības likvidāciju.

Valde sastāv no 5 personām. Valde ievēl no sava vidus priekšsēdētāju, viņa biedru, sekretāru, kasieri un mantzini. Valdes sēdes sasauca un vada priekšsēdētājs vai viņa prombūtnē — priekšsēdētāja biedrs. Valde ir pilntiesīga, ja tai piedalās ne mazāk kā 3 locekļi. Valdei piekrist: 1) vadīt un kārtot apvienības darbību saskaņā ar likumu, statūtiem, instrukcijām, kā arī pilnas sapulces lēmumiem; 2) lemt par locekļu uzņemšanu apvienībā; 3) izraudzīt kandidāt-

tus sludinātāja vai garīgā vadītāja amatam. Sludinātājam vai garīgam vadītājam ir tiesība piedalīties valdes sēdēs kā padomdevējam. — Revīzijas komisija sastāv no 3 locekļiem. Komisija izvēl priekšsēdētāju un protokolistu. Revīzijas komisijas locekļi nevar ieņemt citu amatu apvienībā. Revīzijas komisijai piekrist: kontrolēt katrā laikā apvienības darbību, pārbaudīt grāmatvedību un kasi un sniegt pilnai sapulcei pārskatu par apvienības darbību un kases stāvokli.

Sludinātāja vai garīgā vadītāja pienākumi: veicināt un izkopt garīgo darbu apvienībā, vadīt dievkalpojumus un lūgšanas stundas. — Savienības dibināšanai uz vecākās apvienības aicinājumu sanāk kongress, kurā katru apvienību reprezentē divi pārstāvji. Savienības dibināšanas kongresam piekrist: 1) lemt par savienības dibināšanu; 2) izstrādāt savienības statūtus un virzīt tos likumā paredzētā kārtībā reģistrēšanai. Savienības pilnu sapulci sasauca savienības valde vai nu uz $\frac{2}{3}$ balsstiesīgu savienības locekļu, vai arī uz Garīgo lietu pārvaldes pieprasījumu. Savienības pilnai sapulcei piekrist: 1) ievēlēt aizklātā balsošanā ar vienkāršu balsu vairākumu valdi un revīzijas komisiju; 2) valdes un revīzijas komisijas locekļu amatu kandidātus uz 3 gadiem. — Savienības valde sastāv no 5 personām un no sava vidus ievēl priekšsēdētāju, viņa biedru, sekretāru, kasieri un mantzini. Revīzijas komisija sastāv no 3 locekļiem.

(„Vald. Vēstn.“ Nr. 58.)

Filozofijas un reliģijas zinātņu biedrības

gada sapulcē, 22. februārī š. g., priekšnieks P. Dāle ziņoja par biedrības darbību. Noturēti divi priekš-

lasījumi. Izdota Rel.-filoz. rakstu krājuma 4. burtnīca. Sapulce nolēma izdot rakstu krājuma 5. burtnīcu. Par biedru uzņēma doc. Dr. E. Zicānu. Par biedrības priekšnieku ievēlēja prof. K. Kundziņu, viņa biedru prof. P. Dāli, rakstvedi priv.-doc. A. Freiju, viņa biedru M. Zālīti-Ziverti un mantzini māc. E. Bergu.

*

Filozofijas un reliģijas zinātņu priekšlasījumu sapulcē 22. februārī dir. J. Lapiņš lasīja par „Humānisma problēmu latviešu literatūrā“.

Kristīgās vēsts nedēļa Universitātē.

L. Ū. kristīgā studentu biedrība no 26.—30. martam Universitātes aulā sarīkoja kristīgās vēsts nedēļu. To atklāja prof. Dr. K. Kundziņš. Nedēļā nolasīja šādus referātus: priv.-doc. T. Celms — „Laimetiskais gars“, prof. Dr. P. Dāle — „Par nesvētīgo un svētīgo nemieru“, priv.-doc. E. Rumba — „Jēzus Kristus“, Dr. M. Lindstrēms no Zviedrijas — „Reliģiozitāti vai kristietību?“

Amata svētki.

Uz 25 gadiem mācītāja amatā atskatījās Rīgas Trīsvienības draudzes mācītājs Kārlis Irbe (28. februārī), Lugāžu dr. māc. Otto Krauze (10. martā) un Talsu draudzes māc. Oskars Martinellis (27. martā).

9. martā š. g. Rīgas pilsētas 5. pamatskolas skolotāji Kārlis Jansons un V. Kringelis atskatījās uz 25 skolas darbā nostrādātiem gadiem.

23. martā Rīgas pilsētas 27. pamatskolas skolotāji Pēteris Šlesers un Jānis Roziņš svinēja 30 gadu pedagogiskās darbības atceri.

Ā r z e m e s

In piam memoriam.

Š. g. miruši vairāki pazīstami zinātnieki: K. Budde, A. Jeremias un Erichs Kaspars.

Dr. Kārlis Budde (dzim. 1850. g.) savu zinātnisko karjeru sācis 1873. g. Bonnā. Bijis profesors Breslavā un vēlāk Marburgā. Kā Vecās Derības pētnieks Budde gāja Vellhauzena pēdās, tā tad tās skolas piekritējs, kurai piederēja arī mūsu Universitātes profesors, nelaiķis Bencingers. Budde bija ražīgs eksēģēts (Soģi, Samuēls, Ijābs, poētiskā literatūra) un teologs (Izraēļa reliģijas vēsture u. c. darbi).

Dr. Alfrēds Jeremias (dzim. 1864. g.) — mācītājs un profesors Leipcigā, pieder plašajai teologu ģimenei. Pazīstams ar savu reliģijas vēsturi un lielo darbu „Das Alte Testament im Lichte des alten Orients“, kurā viņš pretēji Fr. Deličam uzsver, ka babiloniešu ķīļu raksti tikai apstiprina Vecās Derības ziņas.

Dr. phil. Erichs Kaspars (Caspar), dzim. 1879. g.), vidus laiku vēstures profesors Berlīnē, pazīstams ar savu pāvestu vēsturi, no kuŗas iznākuši divi sējumi un kā „Zeitschrift für Kirchengeschichte“ līdzidevējs.

Baznīcas stāvoklis Vācijā.

Jaunais gads Vācijas baznīcas politikā neienesa nekādus ievērojamus grozījumus. — Valsts iekšlietu ministŗa pagājušā gada 14. novembrī izdots aizliegums, rakstīt presē par baznīcas politiku, izsita no rokām — kā vienai, tā otrai pusei — spēcīgu cīņas ieroci. Valsts baznīcas un Apliecības baznīcas spraiģās attiecībās zināms atslābums. Atsevišķie Dien-

vidus-Vācijas zemes bīskapi tagad netraucēti atkal stāv savos amatos. Rodas iespāids, ka abas naidīgās puses grib rast pamatu, uz kuŗa kopēji nostāties un tā mierīgi iekļauties valsts dzīvē. — Bavārijas zemes bīskaps Meizers, ievēdot jaunievēlēto Bavārijas zemes baznīcas viceprezidentu Meincoltu (Meinzolt) amatā, runāja par baznīcas stāvokli un viņas turpmāko darbu. Viņš noteikti uzstājās par strīdus izbeigšanu, jo Apliecības baznīca grib mieru. Sevišķi Meizers uzsver baznīcas pozitīvās attiecības ar valsts varu un ar visu tautu. Baznīca šo kontaktu ar tautu nedrīkst zaudēt. Arī viņa gribot un esot aicināta strādāt vācu tautas jauncelšanas darbā, un tādēļ viņai nepieciešams esot, iet ar valdību roku rokā. Šo momentu baznīcas vadība cenšās atkārtoti pasvītrot. Tādēļ Vācijas baznīca norāda uz to, ka sevišķi ārzemēs Apliecības baznīcas opozīcija pret Vācu kristiešu baznīcas vadību ir pilnīgi pārprasta un uzlūkota par politisku akciju pret Vācijas nāc. sociālistisko valsts vadību. — Šādam uzskatam tomēr runājot pretī tas fakts, ka arī Apliecības baznīcas cīnītāju rindās dedzīgi nacionālisti. Šī cīņa esot tā tad tīri baznīcas lieta. Un mums arī tiešām jāievēro, ka valsts vadība līdz šim gan uzmanīgi seko baznīcas konflikta gaitai un attīstībai, tomēr represijas nav izlietojusi. Tomēr valsts vadība ir nomodā par to, ka šis strīdus nepieņem valsts iekšējo politiku apdraudošu mērogu. Arī valsts vadība vēlās reiz izbeigt šo neauglīgo baznīcas konfliktu.

Tā tad šķiet, ka Vācijas baznīcas strīdus sārts, kas tik gaiši iedegās un uzliesmoja, pamazām saplok un drīzumā pilnīgi apdzisīs. Arī pēdējā laika notikumi Vācijas iekšējā politikā šķiet mazinājuši vispārējo interesi par baznīcas strīdu Vācijā.

Pagānisms Vācijā.

Kāda vācu jaunatnes organizācija publicējusi jaunatnes „ticības apliecinājumus“, kurās pamatdoma ir: mēs ticam, ka Dievs mums atklājas mūsu vācu asinīs, dzimtenē un vēsturē — tā ir mūsu ticība. Tādēļ mēs saucamies vācu pagāni. Pagāns mums nav nekāds lamas vārds, bet goda vārds. Mēs neatzīstam nekādu internacionālu cilvēces reliģiju, jo tautas un rāses ir dažādas. Tāpēc mēs noliedzam katru židisku, svešu reliģiju Vācijā. Mēs neticam vairs svētam garam, bet ticam svētām asinīm. Jūdu-kristiešu mācības pamatā ir iedzimtā grēka dogmāts, — mūsu pagāniskās dzīves atziņa ir ticība tīro asiņu vērtībai. Vācu jaunatne savu tikumisko pamatu nemeklē bībelē, bet ticībā Vācijai un savai rāsei. Vācu zemnieku kalendārā, kas izdots glīti un citādi satura ziņā atzīstams par vērtīgu, izmesti visi kristīgie svētki un to vietā atzīmētas pagāniskās dievības vai dotas citādas ironiskas pamācības. Ziemassvētku vietā likts Baldurs, Lieldienu — Ostars, bet Lūdzamā dienā ieteikts pieminēt Kārļa Lielā noslepkavotos 4500 sakšus un 9 milj. nobendētos un sadedzi-

nātos taisnības cīnītājus, ticības varoņus, ķecerus un raganas. — Vācijas oficiālais radiofons Deutschlands Sender kopš 24. februāra, kristīgās rīta programmas vietā raida vispārēju programmu.

*

Tacita annāļu 15,44 ziņojumu par Kristus notiesāšanu Poncija Pilāta laikā, kristiešu izplatīšanos Romā un to vajāšanām Nērona laikā, ko daži atzīst arī par interpolētu, skaņu analīzes nodibinātājs Ed. Zīvers, atzinis par pilnīgi autentisku.

*

Ārējā misija Vācijā, pēc misijas profesora Šlunka domām, esot nonākusi tādā stāvoklī kā vēl nekad līdz šim. Iemesli — politiskie un saimnieciskie apstākļi. Savam rakstam Šlunks licis izteiksmīgu virsrakstu „S—O—S“. — Vācijas evaņģēliskā misija 1933. g. skaitīja 1586 darbiniekus un 10.951 palīgspēku no iedzimto puses, 1.225.792 kristītus un 67.000 katehumenus, 3982 pirmsskolas un 109 augstākas skolas ar vairāk par 250.000 skolniekiem, 31 slimnīcu ar 37 ārstiem. Šī aparāta uzturēšana izmaksājusi 5 milj. marku. Daudz labākos apstākļos atrodas vācu katoļu misija, kurās rīcībā ir 3673 darbinieki, kas ir apmēram 4²/₃ vairāk, ņemot relatīvi.

*

Anglijas liberālā partija nolēmusi iestāties par konfesionālām skolām un balsot par to atbalstīšanu ar līdzekļiem no valsts puses.

Atbild. redaktors: māc. G. Šaurums.

Izdevēja: **Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.**